

16 februari 2007

ADVOCATENBLAD

3

Wet afgeschermd getuigen niet nuttig

Spronken:
Moszkowicz
moet verdediging
mogelijk staken

Kroniek
pensioenrecht
2005-2006

Statistisch bewijs:
alleen maar
gedonder

Niehoff Werning & Kooij
verzekeringsadviseurs voor advocatuur en notariaat

Goed geregeld?

Zelfs voor een advocaat zit een ongeluk in een klein hoekje. Voor je er erg in hebt, ben je uit de running. Tijdelijk, voor langere tijd of in het ergste geval voorgoed. Nu kunt u denken dat zoiets ú nooit zal overkomen. Of u kunt heel realistisch nagaan wat de financiële gevolgen zijn. Bij dat laatste kunnen we u helpen. Om te beginnen door de gevolgen van arbeidsongeschiktheid voor uw specifieke situatie op een rijtje te zetten. En vervolgens door u een advies op maat voor te leggen. Vrijblijvend uiteraard. Maar wel opgesteld door een adviseur die als geen ander thuis is in de advocatuur met betrekking tot arbeidsongeschiktheid.

Moszkowicz moet verdediging mogelijk staken

Bram Moszkowicz moet de verdediging van Holleeder neerleggen, als hij de geloofwaardigheid van Endstra moet aantasten maar dit niet voluit kan doen omdat deze zijn cliënt was. Aldus Taru Spronken e.a.

Wet afgeschermdde getuigen niet nuttig

Omdat de nieuwe wet zoveel mogelijkheden geeft om AIVD-ers en hun ambtsberichten uit de rechtzaal weg te houden, zal AIVD-informatie zelden zelfstandig bruikbaar bewijsmateriaal opleveren.

Kroniek pensioenrecht

Na de analyse van de nieuwe Pensioenwet in het vorige nummer nu de kroniek, met in systematische volgorde de belangrijkste ontwikkelingen in het pensioenrecht in de tweede helft van 2005 en in 2006.

.....

Statistisch bewijs

is voor veel strafpleiters niets anders dan de overtreffende trap van 'leugen'. **72**

Civiel procederen

wordt vereenvoudigd, als het aangekondigde wetgevingsprogramma wordt uitgevoerd. **73**

Het aantal toevoegingen

is door de andere inkomensmeting toch niet gedaald. **72**

Filippijnse advocaten en rechters

zijn hun leven niet zeker; er moet een onafhankelijk onderzoek komen. **74**

'Met de dood was ook het leven uit de zaak. De tijd had het argument ingehaald.' **85**

Zijn ongeschreven plicht

raakt de advocaat niet kwijt door te verwijzen naar de rechtsbijstandsverzekeraar. **91**

.....

Verder...

Column 73 » Agenda 76 » Van de deken 75 » Colofon 77 » Opleidingen 102 » Personalialia 102 » Uitspraken Geschillencommissie 106 » Tuchtrect 110

In de volgende nummers

Kroniek mededingingsrecht » Advocaten en coaches » Tegen lichtvaardig procederen » Europese kaderbesluiten in het strafrecht » De toestand van de masters advocatuur

Foto omslag:
Jason Langer /
Hollandse Hoogte

Statistisch bewijs: alleen maar gedonder

Peter Elberse
journalist

‘There are lies, damned lies, and statistics.’ Met dit bekende adagium zijn de meningen van veel strafpleiters over statistisch bewijs samen te vatten. Voor zover men althans ervaring heeft met statistieken in de bewijsvoering in strafzaken. Advocaten zien dus weinig in door

voorbeeld is de zaak tegen de Britse advocate Sally Clark, die in 1996 en 1997 twee zoontjes van enkele weken oud verloor. De Britse justitie vervolgde haar wegens tweevoudige moord. Clark zat, vooral op basis van statistisch bewijs, ruim drie jaar vast alvorens zij werd vrijgesproken.

De wereld van de statistiek is er een, in elk geval in een strafrechtelijke context, van glad ijs. Ook statistici

elk geval drie lessen uit de zaak-Lucia de B. te hebben geleerd. ‘Om te beginnen zijn statistici fundamenteel verdeeld over de door hen toe te passen methoden. Punt twee: er wordt onvoldoende aandacht besteed aan de juistheid van de gegevens die aan de berekeningen ten grondslag worden gelegd. En ten slotte hebben juristen onvoldoende verstand van statistiek en hebben statistici onvoldoende verstand van de strafrechtspleging. Dat alles heeft tot gevolg dat een enorme spraakverwarring ontstaat en aan één specifiek getal ten onrechte enorme betekenis wordt toegekend. Voor een juiste uitkomst van het strafproces kan dat funest zijn.’

Strafadvocate Benedicte Ficq deed in de zaak van de Leidse balpenmoord (in 1996 geëindigd in vrijspraak) enige ervaring op met statistisch bewijs. Zij constateert soortgelijke problemen als Franken. ‘Welk materiaal gebruik je en hoe gebruik je dat? Iedereen hanteert weer een andere vraagstelling, de uitkomsten zijn telkens verschillend. Er komt altijd alleen maar gedonder van.’

Dat ondergraaft de waarde van statistieken als bewijsmiddel in ernstige mate, vindt Ficq. ‘Je mag nooit iemand veroordelen op basis van dergelijk bewijs. Ook niet als het het laatste duwtje is, als het als steunbewijs wordt gehanteerd.’

Justitie voorspelde scenario's waarin deze bewijsvoering belangrijker wordt (zie het vorige nummer, p. 38).

De meest in het oog springende concrete strafzaak met statistisch bewijs is die tegen de Haagse verpleegster Lucia de B., veroordeeld tot levenslang wegens de moord op zeven ziekenhuispatiënten en drie pogingen daartoe. In 2003 sprak het gerechtshof in Amsterdam in een vergelijkbare zaak een crècheleidster uit Nieuw-Vennep vrij, waarbij de kansberekeningen in de bewijsconstructie van tafel werden geveegd.

Een berucht buitenlands

zelf erkennen dat tot op zekere hoogte. Vorig jaar september openden statisticus en rechtspsycholoog Henk Elffers en Peter van Koppen in *NJB* en *Advocatenblad* het debat over kansberekeningen in DNA-onderzoek.

Als er één advocaat is die zijn buik vol heeft van het gebruik van statistisch bewijs, is het wel Stijn Franken, raadsman van Lucia de B. Hij kan zich nog voorstellen dat een statistische berekening de basis vormt voor een verdenking. ‘Maar als bewijsmateriaal sta ik er buitengewoon huiverig tegenover.’ Franken zegt in

Het is gezegd

Ik weiger te geloven dat iemand in vijf jaar tijd het ongelofelijke bedrag van 1,5 miljoen euro erdoor heen heeft gedraaid. (...) Nee, Vioen heeft het gewoon verstoppt. *Landsadvocaat W.*

Heemskerck wil advocaat G. Vioen in gijzeling nemen om duidelijkheid te krijgen over zijn vermogen, Provinciale Zeeuwse Courant, 24 januari

Als blikken konden doden, was het niet goed afgelopen gisteren, in de Borgerhoff Mulderzaal van de Amsterdamse rechtbank. *Journalist P.*

Vuugs van Het Parool ziet dat officier van justitie Michiel Zwinkels en advocaat Nico Meijering elkaar niet aardig vinden, 25 januari

Ik heb altijd gezegd dat de eerste echte ambulance chaser het hele land over zich heen krijgt. *Letsel-schadeadvocaat M. de Witte in De Pers, 26 januari*

Maar ik heb geen behoefte aan een persoonlijke strijd met Moszkowicz. In zoverre wil ik eigenlijk uit de discussie raken. Ik heb mijn ding gedaan, en daarmee basta. *Jort Kelder na het bericht dat Moszkowicz aangifte heeft gedaan wegens smaad, De Volkskrant, 30 januari*

Civiel procederen moet eenvoudiger worden

.....
Jan Ekelmans
 advocaat in Den Haag

Op 5 februari 2007 gaf de demissionaire minister van justitie zijn reactie op het *Eindrapport fundamentele herbezinning burgerlijk procesrecht*. De reactie telt 42 pagina's en sluit af met een wetgevingsprogramma. Dit programma behelst:

* de voorbereiding van het onderwerp 'disclosure' (aanvang werkzaamheden eind 2006).

De minister ziet het gevaar dat kostbare *disclosure*-procedures partijen op kosten jagen en lang niet altijd nuttig zijn voor een efficiënt verloop van de procedure. Hij wil zich daarom eerst laten adviseren door de Adviescommissie burgerlijk procesrecht.

* een wetsvoorstel tot invoering van één procedure in eerste aanleg (vorbereiding in 2007).

Belangrijkste element daarin: keuze voor de verzoekschriftprocedure als enige procesmodel. Het wetsvoorstel zal voorzien in de harmonisatie van dagvaardings- en verzoekschriftprocedure.

* een wetsvoorstel waarin enkele algemene procesrechtelijke onderwerpen voor in beginsel alle instanties nader worden

geregeld (vorbereiding in 2007).

De minister vindt het onder meer belangrijk om wettelijk vast te leggen dat elk van partijen verantwoordelijk is voor het bijdragen aan de oplossing van zijn geschil. Hij meent dat er geen dringende behoefte is aan uitbreiding van de wettelijke bevoegdheid om ambtshalve in te grijpen, wel om die te verduidelijken. De minister wil regelgevende bevoegdheid toekennen aan een 'BPR-raad'. Daarin moeten zitting nemen rechtshulpverleners, rechters en eventueel maatschappelijke organisaties. Deze 'BPR-raad' zal bindende regels kunnen vaststellen voor bijvoorbeeld praktische zaken als de comparitie na antwoord en de rol.

* een overleg in een gemengde commissie met vertegenwoordigers uit Parket en Hoge Raad en het ministerie van Justitie over eventuele aanpassing van de civiele cassatie (vanaf voorjaar 2007).

Uit de reactie van de minister spreekt overigens weinig enthousiasme voor de (meer verstrekkende) voorstellen van de herbezinning over de herziening van de cassatieprocedure.

* een wetsvoorstel tot codificatie van het hoger beroep (vorbereiding in 2008).

Column

.....
 Matthijs Kaaks

Wat doet u voor de kost? Denk tegenwoordig even na voor je advocaat zegt.

Op feesten en partijen kan dat tot netelige situaties leiden. Advocaten zijn de representanten van het kwaad. Met nostalgie wordt aan de borreltafel verhaald van Middeleeuwse executies. Of kindermoordenaars gegarrotteerd dan wel gevierendeeld zouden moeten worden. Een sussend *ik ben civilist* leidt – zo is mijn ervaring – niet in ieder gezelschap onmiddellijk tot het gewenste begrip. Wie pech heeft krijgt alle gruweldaden van het afgelopen jaar als striemende spitsroeden over de gebogen advocatenrug geslagen. Wie dan nog *presumptio innocentiae* prevelend, zijn rug tracht recht te houden, is een flagellant. Zo'n flagellant vermoed ik de hoofdstedelijk strafpleiter mr. Lonterman te zijn, waarover straks meer.

Liever leid ik af met lichtvoetige zaken die de beklemden gemoederen weer wat lucht geven. Als die bij mij niet voorhanden zijn, maak ik graag goede sier met de zaken van

anderen. Het recente vonnis over 100% slaafvrije chocolade doet het goed. Zo ook het fuck-you-vonnis, dat tot nuttige zelfreflexen leidt en in het juridisch kwartet taalkundig zo mooi aansluit bij het tongzoen-

Procesbegeleider

arrest. Of ik begin een exposé over onrechtmatigheden in de aanbestedingsprocedure voor de riolering in de gemeente Raalte, om aan te geven hoe belangrijk advocaten zijn, ook voor de rechtsorde op het platteland. En als het dan toch over strafrecht moet gaan, verwijs ik graag naar confrère mr. Jan Vlug met zijn cliënt de Klusjesman, de moordenaar van – in de zin van toegeëigend – Maurice de Hond. Een aardige casus om de onschuldpresumptie uit te leggen aan de meest radicale lekenrechters.

Sinds mr. Klopstra uit Stadskanaal op TV getuigde van zijn worsteling met de verdediging van Henk van D., is de reputatie van de advocatuur bij het grote publiek opgevijzeld. Advocaten zijn ook mensen. Hij ziet zichzelf in de rol van procesbegeleider, niet meer en niet minder. Zijn confrère mr. Lonterman kapittelde hem publiekelijk en verwijt hem ijdelheid (*Advocatenblad* 2 febr. jl., p. 49), maar dat is te snel geoordeeld. Ik denk dat mr. Klopstra in ieder geval zijn beroepsgroep een grote dienst bewezen heeft. En daar mag best wat waardering tegenover staan. Strafadvocaten zijn soms niet meer dan procesbegeleiders – toch goed dat dat ook eens wordt gezegd.

Vervolg op pagina 74

Vervolg van pagina 73

Civiel procederen: slot met glimlach

Nog niet duidelijk is, wat de gevolgen zullen zijn van de voor te stellen aanpassingen in eerste aanleg en de keuze voor de verzoekschrift-procedure. Daarom wil de minister nog geen definitief standpunt innemen over de inrichting van het hoger beroep. Wel meent de minister reeds dat het wenselijk is het appèlprocesrecht te codificeren.

Grootse plannen voor de komende jaren, kortom. In het nagenoeg gelijktijdig verschenen coalitieakkoord van 53 pagina's wordt over de voorgenomen wetgevingsoperatie ondertussen met geen woord gerept. Voor politici is er gelukkig zoveel anders dat ook van belang is, maar ook zo veel meer dan hier kan worden gemeld. Daarom: de reactie

van de minister is te vinden op <http://www.justitie.nl/actueel/persberichten/archief-2007/Meer-eenvoud-voor-rechtzoekende.aspx>. Inderdaad, een web-adres met een boodschap die een glimlach rechtvaardigt.

In *Advocatenblad* 2006-17 van 8 december jl. schreven we dat solidariteit met onze Filippijnse beroeps-genoten geboden bleef. De ernst en de snelheid waarmee dit werd bevestigd zijn alarmerend: op 12

december 2006 ontvingen we van de Filippijnse advocaat Edre Olalia per sms het bericht dat diezelfde ochtend opnieuw een advocaat is vermoord. Gil Gojol had juist een rechtszitting bijgewoond toen hij in zijn auto op de terugweg naar kantoor op klaarlichte dag werd neergeschoten. Bij de aanslag kwam ook de bestuurder van de auto, Danilo France, om het leven. Volgens een ooggetuige waren de daders vier motorrijders van wie de twee bijrijders waren gewapend met een geweer. Gojol zou op 19 december 46 jaar zijn geworden. Hij was getrouwd en vader van drie kinderen. Sinds de jaren-90 verwierf Gojol faam als mensenrechtenadvocaat in milieu- en arbeidszaken. Gojol trad onder meer op voor een grote groep vissers in een rechtszaak tegen de Australische firma

Vervolgde advocaten

Stichting Advocaten voor Advocaten

Opnieuw Filippijnse advocaat en rechter vermoord

Lafayette Mining Co. Vanwege diens milieuvervuilende activiteiten verloren de vissers hun inkomen omdat niemand meer hun vis durfde te kopen. Daarnaast was Gojol de advocaat van de Filippijnse boerenorganisatie KMP en de linkse politieke partij Bayan Muna.

Op 19 januari 2007 werd rechter Nathaniel Pattugalan eveneens vermoord in een voorstad van Manila. Pattugalan wilde juist de bus naar huis nemen, toen ook hij vanaf een

motor werd neergeschoten. Een eerdere aanslag in oktober 2005 overleefde hij nog. Pattugalan zou recentelijk betrokken zijn geweest bij de arrestatie van een politieteam dat zonder arrestatiebevel een burgermeester wilde arresteren.

Advocaten en rechters worden bovendien onverminderd bedreigd en geïntimideerd. Harry Rogue, die namens een groep Filippijnse journalisten een proces voert tegen president Arroyo's echtgenoot, Jose Miquel Arroyo, ontving begin dit jaar anonieme telefoontjes en sms-berichten waarin hij en zijn familie met de dood werden bedreigd.

Advocaten voor Advocaten heeft president Arroyo opnieuw opgeroepen daadwerkelijk een onafhankelijk onderzoek naar de moorden in te stellen. Zij nodigt u nadrukkelijk uit hetzelfde te doen.

• Als u mee wilt doen aan de briefvaccatie voor de Filippijnen kunt u contact opnemen met Judith Lichtenberg via e-mail info@advocatenvooradvocaten.nl voor een voorbeeldbrief. Voor algemene informatie over de Stichting Advocaten voor Advocaten kunt u hetzelfde doen of bezoek onze website www.advocatenvooradvocaten.nl. Daar leest u ook hoe u donateur kunt worden. Rekeningnummers: ABN 489.938.655; Postbank 433.83.27 (Amsterdam).

Mijn cliënt heeft een hernia en kan niet snel in en uit het busje stappen. Dan wordt hij door het personeel de auto in geduwd of krijgt hij een knietje in zijn rug. Heel pijnlijk.

Hans Klopstra, advocaat van Henk van D., de verdachte in de zaak-Wisman. Het Parool, 26 januari

Ze willen mij gewoon niet in de Provinciale Staten hebben.

Lijsttrekker Ronald van der Beek van de Partij voor de Jongeren weet waarom het OM hem op de korrel nam, NRC, 29 januari

Jason W. en Ismail A. zijn al twee jaar opgesloten en hebben al die tijd geen vrouw gehad. Het is gewoon pesten, moedwillige verleiding.

De vrijgesproken piranhaverdachte Mohammed H. zat twee maanden in Vught en noemt de gemengde detentie aldaar in De Volkskrant geestelijke marteling, 24 januari

Dat iemand soms een agressieve gek kan zijn en op andere momenten een rustige marktkoopman, en dat dat nu juist het onvoorspelbare en griezelige is, kwam in het zeemannenhoofd niet op.

Presentator Aart Zeeman van Netwerk interviewde Hans Klopstra, raadsman van Henk van D. De uitzending werd besproken door Marjoleine de Vos, NRC, 23 januari

Ik heb geen exacte cijfers, maar er zijn gevallen bekend dat de begrafenisondernemer achteraf aan de bel trekt omdat er iets geks aan de hand is met het lijk. Tot aan messteken toe.

Volgens De Pers zien lijkschouwers wegens gebrek aan kennis moorden over het hoofd, 25 januari

Toetsen Beroepsopleiding 13 april 2007

Najaarscyclus 2006 (+ inhalers):

- * 10.30 - 12.30 uur,
Bestuursprocesrecht
- * 13.30 - 14.30 uur,
Jaarrekening lezen
- * 15.00 - 16.00 uur,
Belastingrecht
- * 16.30 - 17.30 uur,
Gedragrecht

Alle toetsen worden afgenomen op basis van de meest recente wetteksten.

Stagiaires die in september 2006 met de Beroepsopleiding zijn begonnen, hoeven zich niet op te geven. Inhalers/herkansers (stagiaires die vóór september 2006 met de Beroepsopleiding zijn begonnen) dienen zich zo spoedig mogelijk schriftelijk – uiterlijk twee weken vóór de toetsdatum – aan te melden bij de Nederlandse Orde van Advocaten, afdeling Opleiding, t.a.v. mevrouw C. van Rijn-Carati, fax 070-335 35 34, e-mail: op-l@advocatenorde.nl. U ontvangt een schriftelijke bevestiging van inschrijving.

Toetslocatie

De Vechtse Banen, Mississippiidreef 151, Utrecht,
tel. 030-262 78 78.

Wilt u bij inschrijving duidelijk het volgende vermelden:

- * naam, voorletter(s) en geslacht;
- * het adres waar de bevestiging naartoe gezonden moet worden;
- * uw cursuscode.

Het examengeld voor het inhalen/herkansen van toetsen is door de Algemene Raad vastgesteld op € 65 per toets. Ná de toetsdag ontvangt u een acceptgiro waarmee u het examen-geld kunt overmaken.

- Informatie: Nederlandse Orde van Advocaten, afdeling Opleiding,
tel. 070-335 35 55, 09.00-12.00 uur. (Secretariaat Examencommissie)

Bureau Breda: foutief in Vademecum

Het bezoekadres van het Bureau van de Orde in Breda is niet Liesbosstraat 45 te Breda (zoals vermeld staat in het Vademecum), maar Sluissingel 20, 4811 TA Breda. Voorts is de deken, mr. J.J.M. Hertoghs, uitsluitend te bereiken via het Bureau van de Orde, postbus 2530, 4800 CM Breda. Tel. 076-520 54 15, fax 076-520 54 16, e-mail: bureau@ordevanadvocatenbreda.nl.

Verslag huis- houdelijke vergadering

Het verslag van de huishoudelijke vergadering van 28 september 2006 is goedgekeurd door de notulencommissie. U kunt het verslag aanvragen bij het Bureau van de Orde (Daniëlle Ball, d.ball@advocatenorde.nl, 070-335 35 11).

Actualiteiten

Van de deken

Els Unger

Reorganisatie

U hebt misschien kennisgenomen van de twee personeelsadvertenties die de Nederlandse Orde van Advocaten op zaterdag 3 februari heeft geplaatst in *De Volkskrant* en *NRC Handelsblad*. We zoeken een 'beleidscoördinator eenheid beleid' en een 'hoofd eenheid diensten'. In de advertentie wordt gewag gemaakt van een reorganisatie van het bureau van de Orde. Ik maak graag van deze gelegenheid gebruik om u van de achtergronden van de komende veranderingen op de hoogte te brengen.

Het Bureau van de Orde werkt al geruime tijd in afdelingen: Algemene Zaken, Juridische Zaken, Opleidingen, Financiën en Communicatie/Rechtspraktijk. In het licht van het rapport van de Commissie Advocatuur en de sterk in beweging zijnde opvattingen over de inrichting van bestuur en toezicht, achtte de Algemene Raad het dienstig om de organisatie van het bureau aan een 'healthcheck' te onderwerpen.

Die opdracht is toebedeeld aan adviesbureau Anderssen Elfers Felix (AEF). Het adviesbureau concludeerde onder meer dat de kernfuncties van het bureau onderling te weinig verband hebben. Met andere woorden: er is op het bureau een zekere mate van verkokering. Ook is volgens AEF nodig dat door de Algemene Raad met ondersteuning van het bureau een grondige visie wordt ontwikkeld op de toekomst. Het gaat dan over de groei en dynamiek van het beroep, de veranderende relatie met overheid en politiek en de Europese context.

De Algemene Raad deelt de conclusies van AEF en is met hen van mening dat er in de toekomst beter gewerkt kan worden met een beleidsvoorbereidende en een uitvoerende eenheid. De eerste eenheid ondersteunt de Algemene Raad bij de beleidsvorming en -evaluatie, de tweede ziet op de uitvoering van het beleid en de dienstverlening. Het gaat dan om voorlichting en service, uitvoering van regelgeving en het organiseren van de opleidingen.

De reorganisatie is niet bedoeld als afslankingsoperatie. Er wordt in de balie wel eens gemopperd over de omvang van de 'Haagse bureaucratie', maar dat is mijns inziens niet terecht. Er werken nu vijftig medewerkers op het bureau (circa veertig fte). Die mensen zijn hard nodig om de taken van de Orde uit te kunnen voeren, mede gelet op de nieuwe taken die het bureau toebedeeld heeft gekregen (bijvoorbeeld de organisatie van de Wid/MOT-controle).

De reorganisatie heeft mede betrekking op de werkwijze van de Algemene Raad. De AR wil een collegiaal beleidsbepalend bestuur zijn. AR-leden zullen voortaan werkzaam zijn als algemeen bestuurders. De portefeuilles en portefeuillehouders zullen daarmee tot het verleden behoren. En een ander nieuw aspect: vacatures in de Algemene Raad gaan we invullen via open werving.

Reageren: vandedeken@advocatenorde.nl

agenda*** OPROEP KANDIDATEN NJV-PRIJS 2007**

Het bestuur van de Nederlandse Juristenvereniging roept de leden op kandidaten voor te dragen (vóór 1 maart a.s.) die in aanmerking zouden kunnen komen voor de in 2007 tijdens de jaarvergadering uit te reiken NJV-prijs. Het moet gaan om 'een jurist die door zijn/haar werkzaamheden in de praktijk een bijzondere bijdrage heeft geleverd aan de rechtsontwikkeling en/of rechtstoepassing in Nederland, de Nederlandse Antillen of Aruba'. Daarbij wordt in het bijzonder gedacht aan 'een oorspronkelijk idee waarvan de (gedeeltelijke) uitvoering heeft bijgedragen aan een goede rechtsontwikkeling of rechtstoepassing of een opvallende persoonlijke inzet daartoe, een en ander niet primair in geschrift doch metterdaad, en welke bijdrage direct of indirect van maatschappelijke betekenis is'.

*** ARTIKEL 1-LEZING 2007**

Vrijdag 9 maart 2007 organiseert de Universiteit Utrecht, ter gelegenheid van de vijfde Artikel 1-lezing het Lustrum-symposium Artikel 1-lezing 2007. Het symposium bestaat uit twee lezingen, drie workshops en een debat. De Artikel 1-lezing is een initiatief om het juridische en politieke debat te stimuleren met betrekking tot de grondwettelijke antidiscriminatiebepaling als verwoord in artikel 1 van de Grondwet. Keynote-sprekers zijn prof. dr. Rikki Holmaat en prof. dr. Titia Loenen. Het symposium is gratis en vindt plaats van 12:30 tot 17:00 uur. Informatie: www.uu.nl (Rechtsgelerdheid); aanmel-

ding: RTHsecretariaat@law.uu.nl (of 030-253 70 86).

*** STUDIEMIDDAG: PPS-CONTRACT**

Op **dinsdagmiddag 6 maart 2007** vindt de studiemiddag 'maken van een PPS-contract bij gebiedsontwikkeling' plaats. U krijgt tijdens de studiemiddag inzicht in het PPS-proces, in de motieven voor samenwerking, hoe kansen op succes kunnen worden vergroot en de risico's beperkt, welke juridische vormen in welke situatie de voorkeur verdienen, welke fasen in het PPS-proces kunnen worden onderkend en welke stappen/producten/juridische afspraken in die fase aan de orde (moeten) komen. Ook is er aandacht voor de vraag welke onderdelen van een project moeten worden aanbesteed. De studiemiddag vindt plaats van 14:00-16:30, KIVI NIRIA-gebouw, Prinsessegracht 23 te Den Haag.

*** TERRORISME-PROCESSEN**

De werkgroep strafrecht van NJCM organiseert op **12 maart 2007** in Utrecht een symposium over de toepassing van de nieuwe wetgeving tegen terrorisme: 'Terrorismeprocessen: een handleiding voor officieren, rechters en advocaten'. De geruchtmakende zaken tegen de Hofstadgroep en Samir A., alsmede nieuwe wetgeving hebben duidelijkheid gegeven over de strategie van het Openbaar Ministerie en de meest effectieve verweren van de advocatuur. In de waardering van bewijsmiddelen en de toetsing van mensenrechten in het kader van een ingrijpende procesgang kunnen rechters echter voor lastige dilemma's

staan. Welke bewijsmiddelen komen aan bod in terrorismezaken, hoe worden deze gebruikt door het OM en advocaten, hoe beoordelen rechters deze zaken en hoe verhoudt de aanpak zich tot de mensenrechten? Het symposium staat onder leiding van Bart Nooitgedagt, advocaat in diverse terrorismeprocessen. Vanaf 17:00 tot 21.00 uur. Informatie: www.njcm.nl.

*** JONGE BALIE BREDA**

Het bestuur van de Vereniging de Jonge Balie Breda is voor het verenigingsjaar 2006/2007 samengesteld uit: mr. S.E. (Sven) Johansen, voorzitter; mr. A.A. (Anke) Feenstra, vicevoorzitter; mr. H.K. (Hjordis) Snoeijts, penningmeester; mr. J.C. (Jan) Sneep, algemeen lid; mr. S. (Suzan) de Lange, algemeen lid; mr. D.T. (Dirk) Stoof, secretaris. Het secretariaatsadres van de vereniging is: Postbus 7453, 4800 GL Breda.

*** NATIONAAL JURISTENCONGRES 2006**

Op **vrijdag 9 maart** a.s. organiseert Memory Productions Events B.V. weer het jaarlijkse Nationaal Juristencongres, voor (bijna) afgestudeerde rechtenstudenten en voor werkende juristen op zoek naar ander werk. Het congres vindt plaats in de Amsterdamse RAI, parallel aan de eerste dag van de Nationale Carrièrebeurs. Naast vakinhoudelijke presentaties en workshops (van 10.00 tot 17.00 uur), is er 's middags gelegenheid kennis te maken met 60 juridische werkgevers (12.30-17.00 uur). De toegang is gratis; informatie: www.juristencongres.nl.

Ledenraadpleging rechtsgebiedenregister

De Algemene Raad is – in samenspraak met het College van Afgevaardigden – bezig met de ontwikkeling van een vrijwillig 'rechtsgebiedenregister'. Advocaten die in het bezit zijn van een stageverklaring kunnen zich laten registreren op de rechtsgebieden waarop zij werkzaam zijn. Aan deze registratie worden kwaliteitseisen gekoppeld. Doel van het register is het vergroten van de transparantie voor de rechtzoekende.

Het register raakt, als het er komt, alle advocaten. De Algemene Raad organiseert daarom een drietal ledenraadplegingen en nodigt u uit om mee te discussiëren over het register.

De ledenraadplegingen vinden plaats op

- woensdag 21 maart 2007, in het Philips stadion in Eindhoven;
- woensdag 4 april 2007, in Madurodam in Den Haag;
- woensdag 11 april 2007, in de Nieuwe Buitensociëteit in Zwolle.

De ledenraadpleging start om 15.30 uur en duurt tot 17.30 uur. Aansluitend is er een borrel. U ontvangt een dezer dagen een brochure met meer informatie over het register. U kunt ook kijken op www.advocatenorde.nl. Aanmelden kan via ledenraadpleging@advocatenorde.nl.

Bezorgdheid onder advocaten over VIValt lijkt voorbarig

De Wet VIValt heeft in 2006 waarschijnlijk niet geleid tot een afname van het aantal toevoegingen. Advocaten waren daarover wel bezorgd.

.....
Michel Knapen
 Journalist

De Wet VIValt ('alternatief voor de verklaring omtrent inkomen en vermogen') is op 1 april 2006 in werking getreden. Met de wet – een wijziging van de Wet op de rechtsbijstand – wordt een administratieve lastenverlichting voor rechtsbijstandverleners en rechtzoekenden beoogd en kunnen de Raden voor Rechtsbijstand gemakkelijker de draagkracht uit inkomen en vermogen vaststellen. Uit een enquête, gehouden in september 2006, bleek dat advocaten ervan uitgingen dat de gewijzigde berekeningssystematiek (belastbaar inkomen in

plaats van netto-inkomen) tot gevolg kan hebben dat rechtzoekenden die vóór VIValt nog in aanmerking kwamen voor een toevoeging nu geen beroep meer kunnen doen op gefinancierde rechtsbijstand. 'Grosso modo zou het nieuwe systeem budgettair neutraal moeten zijn', zegt Elise Bravenboer van het bureau van de Orde. 'Wij gaan ervan uit dat een even grote groep burgers aanspraak kan maken op gefinancierde rechtsbijstand als onder het oude regime. Maar in incidentele gevallen zou dat anders kunnen zijn. Sommigen zullen die aanspraak verliezen, anderen kunnen weer wel een beroep doen op gefinancierde rechtsbijstand, wat ze vóór VIValt niet konden.' Deze

verschillen kunnen ontstaan doordat bijvoorbeeld vermogen in een eigen huis niet meer wordt betrokken bij de beoordeling of iemand in aanmerking komt voor een toevoegingsadvocaat. Vóór VIValt speelde dat wel nog een rol.

.....
'Er zijn mensen die in het verleden niet in aanmerking kwamen voor een toevoeging, en onder VIValt wel'

De zorgen die advocaten in de enquête hebben geuit, lijken vooralsnog niet uit te komen. Directeur Jan van Deijk van de Raad voor Rechtsbijstand Den Haag zegt dat er in 2006 méér toevoegingen zijn afgegeven. 'Er zijn mensen die in het verleden niet in aanmerking kwamen voor een toevoeging,

en onder VIValt wel. Maar ook andersom geldt dit. Er hebben zich verschuivingen voorgedaan, maar we hebben geen indicatie dat het totaal aantal toevoegingen door VIValt is afgenomen. We vermoeden dat het netto-effect zelfs positief is.' Volgens Van Deijk, tevens voorzitter van het directieurenoverleg van de Raden voor Rechtsbijstand, geldt dat ook voor de andere vier raden in het land. Dat kan Frans Ohm, directeur van de Raad voor Rechtsbijstand Amsterdam bevestigen: ook daar is het aantal toevoegingen toegenomen. 'Die groei kan deels worden verklaard uit de trend die we al enige jaren zien. Wat het precieze effect is van VIValt weten we nog niet.' Die cijfers worden half februari bekendgemaakt. In het onderzoek dat de Amsterdamse raad uitvoert, worden ook de ervaringen van advocaten met VIValt beschreven.

colofon

87e jaargang –
 16 februari 2007 – nr. 3
 Verschijnt elke drie weken.

Het Advocatenblad is het officiële orgaan van de Nederlandse Orde van Advocaten en wordt uitgegeven door Reed Business Information bv. De inhoud wordt samengesteld door de van de Orde onafhankelijke redactie, behalve de rubrieken Van de Orde en Disciplinaire beslissingen.

Redactie

mr. K.A. Boshouwers
 mr. B.J. Th. Bouma
 mr. Y. van Gernerden
 mr. A. Groenewoud
 dr. L. Hesselink
 mr. P.T.C. van Kampen
 mr. M.H.J. van Maanen
 mr. M.R. Maathuis
 mr. G.J. van Oosten
 mr. L.N.J.B. van Osch
 mr. A.P. Ploeger

mr. L.H. Rammeloo
 dr. mr. L.W.M. Wopereis

Uitgever

drs. Serge dos Santos Gomes

Eindredactie

Linus Hesselink

Bureau redactie

Charlotte Helmer

Art direction

Patk, Patrick Keelen

Vormgeving

Dimdim, Dimitry de Bruin

Correctie

Sandra Braakmann

Druk

Drukkerij Groen bv, Leiden

Redactionele bijdragen

t.a.v. L. Hesselink
 Reed Business Information bv
 Postbus 16500, 2500 BM Den

Haag
 tel. 070-4415226
 fax 070-4415919

e-mail: linus.hesselink@reedbusiness.nl

Bezoekadres: Benoordenhoutseweg 46, Den Haag
 Zie www.elsevierjuridisch.nl

Digitaal archief Advocatenblad

www.advocatenorde.nl, voor houders van het (gratis) Balienetcertificaat

Orde van de dag

Gratis abonneren op de wekelijkse nieuwsbrief voor advocaten? Stuur een e-mail naar enova@reedbusiness.nl met als onderwerp Inschrijven Orde van de dag.

Juridische Vacaturebank
 www.jbb.nl

Advertenties

Brouwer's Direct Marketing bv

Steekterweg 80 G, 2407 BH
 Alphen a/d Rijn
 tel. 0172-234460,
 fax 0172-233017
 e-mail: bdmvbv@euronet.nl
 Advertentietarieven op aanvraag

Inzendtermijn:

afl. 4: 23 februari 2007
 afl. 5: 16 maart 2007

Abonnementen

Alle advocaten, leden van de Nederlandse Orde van Advocaten, ontvangen het blad gratis. Voor adreswijzigingen kunnen zij terecht bij de Nederlandse Orde van Advocaten, Postbus 30851, 2500 GW Den Haag (Neuhuyskade 94, 2596 XM Den Haag), tel. 070-3353535, fax 070-3353531. Niet-leden betalen € 160 per jaarabonnement (incl. BTW en verzendkosten) en voor de jaarband € 15. Studenten 50% korting.

Abonnementen kunnen schriftelijk worden opgezegd tot uiterlijk twee maanden voor beëindiging van het lopende abonnement. Reed Business Information Klantenservice verzorgt de abonnementenadministratie voor niet-leden: Reed Business Information bv, afdeling Klantenadministratie, Postbus 808, 7000 AV Doetinchem. Tel. 0314-358358, fax 0314-349048, e-mail: klantenservice@reedbusiness.nl
 Losse nummers: € 8,50

Reed Business Information bv legt gegevens vast voor de uitvoering van de (abonnement)overeenkomst. Deze gegevens kunnen worden

gebruikt om u te informeren over voor u relevante producten en diensten van Reed Business Information bv, haar groepsmaatschappijen en zorgvuldig geselecteerde derden. Uw e-mailadres wordt alleen gebruikt om u te informeren over gelijksoortige producten en diensten van Reed Business Information bv en haar groepsmaatschappijen. Als u geen prijs stelt op deze informatie, per post of via e-mail, dan kunt u dit schriftelijk doorgeven aan: Reed Business Information bv, t.a.v. Adresregistratie, Postbus 808, 7000 AV Doetinchem.

ISSN 0165-1331

HO
 2006
 PRINT

Nederlands
uitgeversverbond
 Groep uitgevers voor vak en wetenschap

De burens van Endstra kijken met afschuw naar de werkzaamheden van de technische recherche die op de dag van de moord, 17 mei 2004, onderzoek doet.

Gedragrechtelijke dilemma's

Over tegenstrijdige belangen, geheimhouding, onafhankelijkheid

Foto Marco Okhuizen / Hollandse Hoogte

Sinds 1985 is Bram Moszkowicz advocaat van Willem Holleeder, die later Endstra als cliënt bij de advocaat introduceerde. Inmiddels lijkt hij niet het verbod op het behartigen van tegenstrijdige belangen te schenden, evenmin als de geheimhoudingsplicht. Maar op grond van de zorgvuldigheidsnorm van art. 46 Advocatenwet kan hij Holleeders verdediging niet blijven voortzetten als hij de geloofwaardigheid van Endstra moet aantasten maar dit niet voluit kan doen omdat deze zijn cliënt was.

in de zaak-Holleeder

en vertrouwen in de advocatuur

.....
Taru Spronken,¹ Jan Fermon²
en Marelle Attinger³
.....

Van begin af aan heeft in de strafzaak tegen Holleeder de positie van zijn raadsman Bram Moszkowicz publiekelijk ter discussie gestaan. Het begint met de informatie die door het OM aan het strafdossier is toegevoegd, op grond waarvan geïnsinueerd wordt dat er onvoldoende professionele distantie tussen Moszkowicz en zijn cliënt bestaat.⁴ Wat de zaak extra gecompliceerd maakt, is dat een belangrijk deel van het bewijs in de strafzaak is gebaseerd op de zogenaamde Endstratapes, de gesprekken die Endstra met de CIE heeft gevoerd voordat hij vermoord

werd en waarin hij zegt door Holleeder te zijn afgeperst.⁵ Endstra was tot aan zijn dood in 2004 cliënt van Moszkowicz. Sinds Holleeder vanuit de extra beveiligde inrichting in Vught bekend heeft gemaakt dat hij tijdens de feitelijke behandeling die op 2 april 2007 zal beginnen, zijn stilzwijgen zal doorbreken en 'de waarheid' over Endstra zal vertellen,⁶ is het tumult in de media over de positie waarin Moszkowicz zich bevindt alleen nog maar toegenomen.⁷ Moet hij zich niet terugtrekken? Hier is toch sprake van tegenstrijdige belangen? Hoe kan Moszkowicz nu Holleeder nog verdedigen zonder zijn voormalige cliënt Endstra af te breken?

Deze vragen die in de media, door het publiek en binnen de beroepsgroep zelf worden gesteld, gaan over fundamentele kwesties, die de positie van de

verdediging en de advocatuur raken. We zullen proberen in de kluwen van dilemma's waarin Moszkowicz verzeild is geraakt, enige orde brengen door terug te gaan naar de ratio van de verschillende gedragsregels.

De feiten

Veel informatie is inmiddels publiekelijk bekend, maar wij geven toch een korte weergave van de feiten, zoals wij die begrepen hebben. Wij gaan niet op alle details in en kunnen ook niet nagaan of de hier weergegeven feiten werkelijk kloppen; waar het ons om gaat is een kader te schetsen dat de grondslag vormt voor onze analyse.

Holleeder wordt al sinds 1985 door Moszkowicz bijgestaan en Endstra is later cliënt bij hem geworden, nadat deze door Holleeder bij Moszkowicz is geïn-

1 Hoogleraar straf(proces)recht Universiteit Maastricht, en advocaat bij de Advocatenpraktijk Universiteit Maastricht

2 Verbonden aan de Capaciteitsgroep Strafrecht en Criminologie van de Universiteit

Maastricht. Hij is bezig met een rechtsvergelijkend dissertatieonderzoek naar het verschoningsrecht van advocaten in de EU en is advocaat te Brussel.

3 Verbonden aan de Capaciteitsgroep Strafrecht en Criminologie

van de Universiteit Maastricht. Zij doet een rechtsvergelijkend dissertatieonderzoek naar de gedragsregels voor strafrechtadvocaten in de EU.

4 Zie bijvoorbeeld 'Moszkowicz: Vuile oorlog', *Parool* 16-2-2006; 'Ik

ben advocaat, geen verdachte', *AD* 17-2-2006; 'Advocatenorde: Gangen Moszkowicz ten onrechte nagegaan', *de Volkskrant* 17-2-2006, en het persbericht over het overleg tussen de Orde en het College van procureurs-gene-

raal over deze kwestie: www.om.nl d.d. 3 maart 2006.

5 B. Middelburg en P. Vugts, *De integrale gesprekken van Willem Endstra met de recherche*, Nieuw Amsterdam Uitgevers, 2006.

6 'Holleeder verbreekt na vele jaren stilzwijgen', *Parool* 9-1-2007.

7 Zie met name de uitlatingen van Jort Kelder, hoofdredacteur van Quote, www.quote.net.

.....
**Een advocaat mag ook een
 voormalige cliënt niet publiekelijk
 afvallen, anders wordt het
 vertrouwen van het publiek in de
 advocatuur geschaad**

Foto: Thomas Schijper / Hollandse Hoogte

troduceerd. Moszkowicz heeft naar zijn zeggen nooit gemerkt dat er problemen waren in de relatie tussen beide cliënten en zij bezochten hem vaker gezamenlijk. Als er tegen Endstra in 2002 een publicitair offensief start over zijn mogelijke betrokkenheid bij het criminele milieu, wil Endstra niet meer in verband worden gebracht met Holleeder en zoekt hij een andere advocaat om hem in de tegen hem aanhangige strafzaak bij te staan. Deze strafzaak houdt geen verband met Holleeder. Endstra is tot zijn dood in een aantal administratieve zaken cliënt gebleven bij Moszkowicz.

Als Holleeder in januari 2006 wordt aangehouden besluit Moszkowicz hem op zijn verzoek bij te staan, nadat hij overleg heeft gehad met de Amsterdamse deken.⁸ Holleeder wordt weliswaar beschuldigd van het afpersen van Endstra, maar ontkent dit en Moszkowicz is van oordeel dat hij niet over enige informatie beschikt uit zijn relatie met Endstra die relevant zou kunnen zijn voor de verdediging van Holleeder. Nadat Moszkowicz besloten heeft de verdediging van Holleeder op zich te nemen, blijkt dat in de Endstra-tapes passages voorkomen waarin Endstra zegt door Holleeder op het kantoor van Moszkowicz te zijn bedreigd. Hij zegt echter ook dat Moszkowicz zelf daar niets van geweten heeft. Ook deze bedreiging wordt door Holleeder ontkend.

Holleeder wordt in de thans lopende strafzaak niet vervolgd voor enige betrokkenheid bij de moord op Endstra. Moszkowicz is volgens het OM evenmin als verdachte aangemerkt in verband met de strafzaak tegen Holleeder.

Drie kwesties

Menig strafrechtadvocaat zou bij een feitencomplex nooit aan de verdediging van Holleeder zijn begonnen. Iemand bijstaan die ervan beschuldigd wordt een ex-client te hebben afgeperst, lijkt vragen om problemen. Dat is ook één van de aspecten die we hierna willen bespreken: iedere advocaat moet zelf de afweging maken of hij in staat is een cliënt in een strafzaak bij te staan. Dat de meeste advocaten dit niet zouden doen, zegt nog niets over de vraag of het in een situatie zoals de onderhavige tuchtrechtelijk ongeoorloofd is. Het geeft ook

geen antwoord op de vraag onder welke omstandigheden de verdediging vervolgens zou moeten worden neergelegd.

Naar onze mening spelen er drie kwesties:

- * Is er sprake van tegenstrijdige belangen?
- * Welke dilemma's doen zich voor met betrekking tot de geheimhoudingsplicht?
- * Welke implicaties heeft de algemene zorgvuldigheidsnorm van art. 46 Advocatenwet in een casus als de onderhavige?

Het moge duidelijk zijn dat deze thema's elkaar overlappen. Het verbod van behartiging van tegenstrijdige belangen⁹ en de geheimhoudingsplicht¹⁰ zijn immers een uitvloeisel van het uitgangspunt van de principiële partijdigheid¹¹ van de advocaat. Een cliënt moet erop kunnen vertrouwen dat alleen zijn belang en geen ander belang door de advocaat gediend wordt en dat houdt tevens in dat de cliënt erop moet kunnen vertrouwen dat alles wat de advocaat in deze relatie te weten komt niet zonder zijn toestemming naar buiten wordt gebracht en zeker niet later tegen hem wordt gebruikt.

Geen tegenstrijdige belangen

Ons lijkt het niet vanzelfsprekend dat er op dit moment sprake is van een overtreding van het verbod van behartiging van tegenstrijdige belangen die zouden bestaan tussen Holleeder en Endstra. De essentie van dit verbod is immers dat een advocaat (in beginsel) niet gelijktijdig belangen van cliënten mag behartigen als deze tegenstrijdig zijn. Als een van de betrokken cliënten niet meer leeft, kan er van gelijktijdigheid geen sprake meer zijn, tenzij Endstra ook na zijn dood nog als belanghebbende moet worden aangemerkt. Of het verbod van

Ontvankelijkheid klacht Endstra's broer

De broer van Endstra heeft aangekondigd bij de tuchtrechter een klacht te zullen indienen tegen Moszkowicz wegens het behartigen van tegenstrijdige belangen. De vraag is echter of een dergelijke klacht ontvankelijk zal zijn. Het tuchtrechtelijk uitgangspunt voor ontvankelijkheid van derden bij een klacht over het optreden van een advocaat, is dat deze derden daarbij een eigen belang dienen te hebben. Alleen de deken is ingevolge art. 46f Advocatenwet bevoegd om bezwaren ter kennis te brengen van de Raad van Discipline in het algemeen belang. Verder is het vaste jurisprudentie van het Hof van Discipline dat het klachtrecht hoogst persoonlijk en niet voor vererving vatbaar is. Volgens de Raad van Discipline van Amsterdam kunnen erven wel ontvankelijk zijn in hun klacht, indien deze klacht betrekking heeft op een eigen belang van de klagers, waarin zij door de desbetreffende advocaat verweten gedragingen zijn getroffen én de belangenschending zich pas na het overlijden heeft gemanifesteerd (of heeft kunnen manifesteren).¹⁵

..... Iemand bijstaan die ervan beschuldigd wordt een ex-client te hebben afgeperst, lijkt vragen om problemen

het behartigen van tegenstrijdige belangen ook nog doorwerkt na de dood van een cliënt, is in de tuchtrechtspraak tot nu toe nog niet beantwoord. Onzes inziens ligt een dergelijke doorwerking niet voor de hand. Dit betekent overigens niet dat de belangen van Endstra er niet meer toe doen, maar daar komen we hierna nog op terug.

Geheimhoudingsplicht

Problematischer is de geheimhoudingsplicht, want die is in beginsel absoluut en geldt ook na de dood van de cliënt. De geheimhoudingsplicht is immers niet alleen van belang voor de individuele cliënt maar ook voor het

algemene vertrouwen dat de burger in de advocatuur moet kunnen stellen. Het staat Moszkowicz dus niet vrij om informatie die hij heeft gekregen op basis van de vertrouwensrelatie met Endstra te gebruiken bij de verdediging van Holleeder. Volgens Moszkowicz heeft hij dit niet gedaan en beschikt hij ook helemaal niet over informatie die hij ten gunste van de verdediging van Holleeder zou kunnen gebruiken. Dus het lijkt erop dat de geheimhoudingsplicht geen belemmering vormt om Holleeder te verdedigen.

Terzijde moet nog worden opgemerkt dat de geheimhoudingsplicht niet absoluut is in die zin dat deze nooit zou mogen worden doorbroken. In het geval dat Moszkowicz zou beschikken over vertrouwelijke informatie uit zijn relatie met Endstra die de onschuld van Holleeder zou kunnen aantonen – en hier variëren we wél op de feiten – zou hij onzes inziens zijn geheimhoudingsplicht mogen doorbreken.¹² Dit is echter een uitzonderlijke situatie waarbij het uiteindelijk de verantwoordelijkheid is van de advocaat om een afweging van belangen te maken.

8 Persverklaring van mr. J.F.M.X. van Veggel, deken van de Orde van Advocaten Amsterdam d.d. 12 januari 2007, www.advocatenorde.nl.
9 Regel 7 Gedragsregels 1992.
10 Regel 6 Gedragsregels 1992.

11 Regel 5 Gedragsregels 1992.
12 Taru Spronken, *Verdediging*, dissertatie, Gouda Quint, Deventer 2001, p. 548, waarin wordt besproken dat de tuchtrechter het wel mogelijk acht dat er zeer bijzondere

omstandigheden kunnen zijn die een schending van de geheimhoudingsplicht kunnen rechtvaardigen, zoals bijvoorbeeld het afwenden van dreigend levensgevaar of het voorkomen van de veroordeling van

een onschuldige; zie ook Chrisje Brants en Taru Spronken, *Het professionele verschoningsrecht: de arts, de advocaat en de journalist in de Nederlandse strafpraktijk*, preadvies Nederlands-Vlaamse Vereniging voor Strafrecht, Wolf

Legal Publishers, Tilburg 2006, p. 16 e.v.
13 HvD 29-9-1980, nr. 559, *Advocatenblad* 1981, p. 428; RvT Den Haag 19-6-1984, *Advocatenblad* 1985, p. 69.
14 HvD 13-1-1992, *Advocatenblad* 1992, p. 635 en HvD, 20-12-1999,

nr. 2847, *Advocatenblad* 2000, p. 845.
15 RvD Amsterdam, 08-12-2004, *Advocatenblad* 2006, p. 151.

Onafhankelijkheid en vertrouwen in advocatuur

Dan komen wij toe aan de algemene zorgvuldigheidsplicht die in art. 46 van de Advocatenwet is vastgelegd. Deze plicht is onder andere geconcretiseerd in de Gedragsregels 1 en 2, die voorschrijven dat de advocaat zich zodanig dient te gedragen dat het vertrouwen in de advocatuur of in zijn eigen beroepsuitoefening niet wordt geschaad, respectievelijk dient te vermijden dat zijn vrijheid en onafhankelijkheid in de uitoefening van het beroep in gevaar zouden kunnen komen.

Een feit is dat de verklaringen van Endstra toch ook wel enigszins belastend zijn voor Moszkowicz zelf, die zijn kantoor ter beschikking zou hebben gesteld voor een ontmoeting tussen Endstra en Holleeder. Tijdens deze

De vraag of het verbod van het behartigen van tegenstrijdige belangen ook nog doorwerkt na de dood van een cliënt, is in de tuchtrechtspraak nog niet beantwoord

ontmoeting zou dan volgens Endstra de afpersing hebben plaatsgevonden, weliswaar zonder dat Moszkowicz daarbij aanwezig was of op de hoogte was van de inhoud van het gesprek. Bij het publiek is vervolgens de indruk ontstaan dat Moszkowicz zijn kantoor ter beschikking zou hebben gesteld om de afpersing van Endstra te organiseren.

Laten wij vooropstellen dat zowel Holleeder als Moszkowicz het vermoeden van onschuld geniet, dat door de rechter nog niet is uitgemaakt of de afpersing daadwerkelijk heeft plaatsge-

vonden, dat ook niet elke beschuldiging geuit tegen een advocaat zou moeten leiden tot diens terugtreden en dat het publiek wel vaker door de media op het verkeerde been wordt gezet. Maar dat laat onverlet dat de situatie wel van invloed is op de vraag of de advocaat in alle onafhankelijkheid kan functioneren.

Kan een advocaat een cliënt bijstaan in een zaak waarin hijzelf in opspraak is gekomen? En wordt het niet nog gecompliceerder als dat ook nog eens gebeurt op instigatie van een ex-client? In de tuchtrechtspraak is uitgemaakt dat indien de advocaat zelf als medeverdachte van zijn cliënt wordt aangemerkt, hij zich in beginsel als raadsman moet terugtrekken.¹³ De ratio hiervan is dat in dergelijke gevallen de raadsman het gevaar loopt een eigen belang bij de proceshouding en verklaringen van zijn cliënt te krijgen. Deze zou hem immers kunnen ontlasten of belasten. In een dergelijk geval ontstaan er tegenstrijdige belangen tussen de advocaat en zijn cliënt.

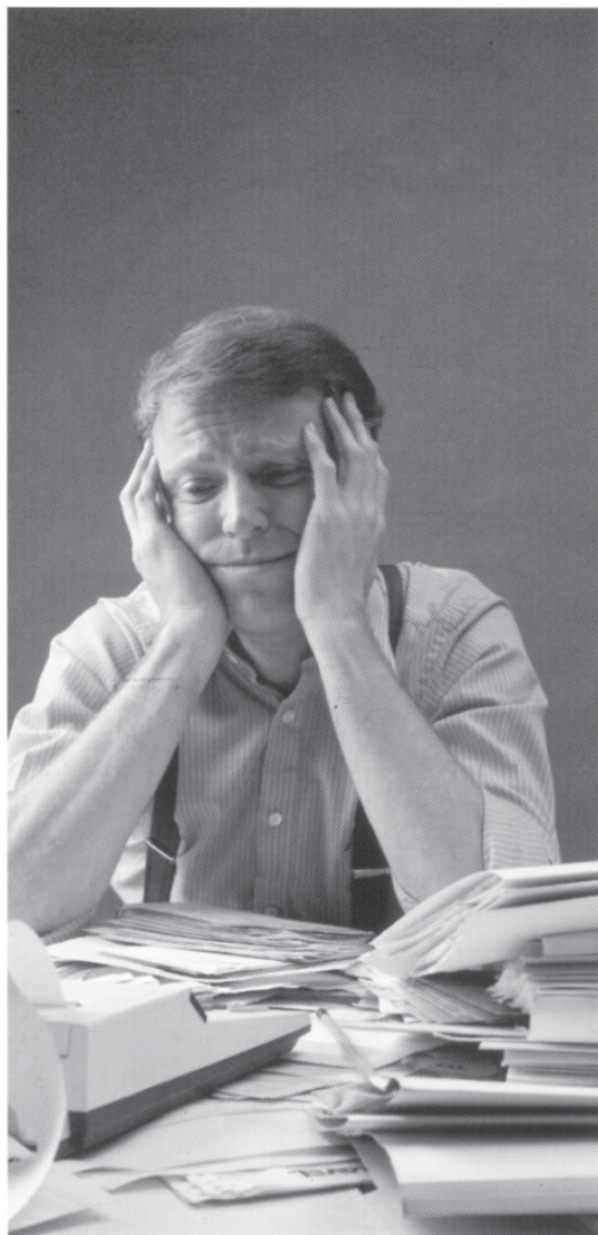
Kan een advocaat in een situatie, waar ook zijn eigen reputatie ter discussie staat, nog onafhankelijk werken en voluit de belangen van zijn cliënt behartigen? Dit is uiteraard weer een afweging die Moszkowicz zelf zal moeten maken – in overleg met zijn cliënt – en die door de buitenwacht moeilijk beoordeeld kan worden. Hierbij speelt ook een rol dat het OM vanaf het begin van de strafzaak lijkt te proberen een wig te drijven tussen Holleeder en Moszkowicz. Het zou niet getuigen van een onafhankelijke opstelling als Moszkowicz daarvoor zou wijken.

Van de andere kant wordt de zaak nu wel op de spits gedreven doordat Holleeder heeft aangekondigd Endstra op de zitting onderuit te zullen halen. Kan Moszkowicz zich dan ‘afzijdig’ houden en de verdediging overlaten aan zijn cliënt? Is dat nog wel geloofwaardig en in het belang van Holleeder? Wij zijn van mening dat de algemene zorgvul-

digheidsnorm van art. 46 Advocatenwet met zich brengt dat een advocaat ook een voormalige cliënt niet publiekelijk mag afvallen.¹⁴ Dat heeft niet zozeer met tegenstrijdige belangen te maken, maar wel met het feit dat het vertrouwen van het publiek in de advocatuur daardoor zou worden geschaad. Er ontstaat een onwerkbaar situatie zodra Moszkowicz in het belang van Holleeder de geloofwaardigheid van Endstra zal moeten aantasten, maar dit niet voluit kan doen omdat Endstra zijn cliënt was. Onzes inziens is het niet goed denkbaar dat Moszkowicz de verdediging kan blijven voortzetten als een dergelijk scenario voor de zitting in het verschiet ligt.

Zie hier het dilemma

De kern van de gedragsrechtelijke problematiek in de onderhavige zaak ligt volgens ons niet bij de belangenverstremgeling tussen Holleeder en Endstra of bij de naleving van de geheimhoudingsplicht, maar eerder in de onafhankelijke positie die een advocaat moet kunnen innemen bij de verdediging van de belangen van zijn cliënt. Die onafhankelijkheid heeft twee facetten. Enerzijds moet onafhankelijkheid de vrijheid van de verdediging garanderen, hetgeen betekent dat de raadsman bestand moet zijn tegen publieke verontwaardiging over zijn optreden. Onafhankelijkheid impliceert echter ook dat er geen eigen belangen mogen meespelen bij de bepaling van de verdedigingsstrategie, omdat daarbij het belang van de cliënt centraal hoort te staan. Op het moment dat er kritiek ontstaat op de persoonlijke integriteit van de advocaat, zijn beide aspecten van onafhankelijkheid in het spel. Zie hier het dilemma waarin Moszkowicz zich bevindt.

REGRES
INFO
BV

REGRES
INFO
BV

079 - 342 72 72

REGRES INFO

REGRES
INFO
BV

REGRES
INFO
BV

REGRES
INFO
BV

Regres Info BV, Algengroen 6, Postbus 7028,
2701 AA Zoetermeer, Telefoon 079 - 3427272, Telefax 079 - 3421843,
E-mail info@regresinfo.nl, Website www.regresinfo.nl

ondernemen²

Getting you there.

FORTIS

Hier wordt onderhandeld over een praktijkpand.

We zien u graag komen: om met ons te onderhandelen over de financiering van uw praktijkpand. U bepaalt waar en wanneer de onderhandelingen plaatsvinden. En waarover we gaan onderhandelen. Maak vandaag nog een afspraak: 0900-8870 (lokaal tarief). Graag tot aan de onderhandelingstafel.
Kijk voor de scherpe rente op fortisbank.nl bij Vrije beroepen.

rechter schrijft terug

Jan van der Does

Het terminale argument van mr. Huub Janssen

‘Aangezien mijn cliënt terminaal is, wil ik U met klem verzoeken de vergunning tot verblijf bij voorrang te verlenen, en de zaak niet te laten verzanden in ambtelijke procedures. Want dan hoeft het allemaal niet meer.’

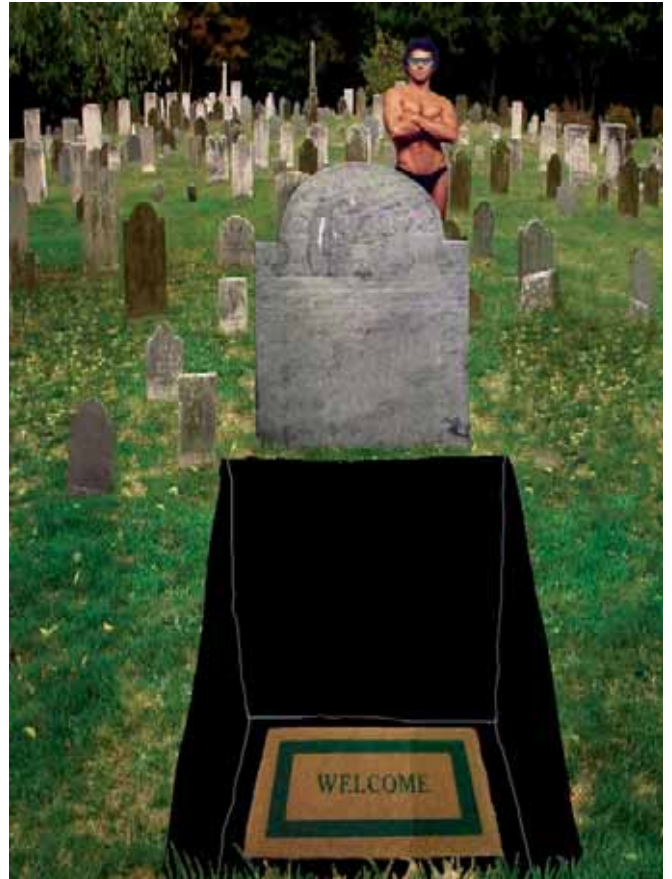
Het was het slotakkoord van een brief die de opmaat zou worden tot een lijvig dossier. ‘Terminaal’, dat was een gokje. Mr. Huub Janssen moet dat hebben beseft. Zijn cliënt was besmet met het aids-virus, en daarmee was niet helemaal uitgesloten, nog iets minder dan bij gezonde mensen, dat hij op afzienbare termijn zou overlijden. Meer kon er niet over worden gezegd. Maar het was voor mr. Janssen acceptabel. En verder moet je ook een beetje bluffen om resultaat te bereiken.

De beslisambtenaar was er duidelijk voor gaan zitten. Hij had advies gevraagd aan de medische dienst, en die medische dienst had weer een vragenlijst gezonden aan de behandelende artsen. Op basis van de aldus ingewonnen informatie volgde een rapport waarvan de teneur was dat betrokkene heel goed in het land van herkomst kon worden behandeld, en dat reizen geen bijzondere problemen met zich mee zou brengen.

Dit advies werd overgenomen en de beslissing was uiteindelijk afwijzend. Er volgde een bezwaarschrift, en een hoorzitting, en een beslissing op bezwaar, en een beroepschrift. Drie jaar na de eerste brief van het dossier kwam de zaak aan de orde tijdens een zitting van de rechtbank.

De cliënt zag er blakend uit, zoals chronisch zieken er blakend uit kunnen zien. Vrijgesteld van arbeid, gepamperd door de zorg van therapeuten van diverse disciplines, de zon in het gezicht, goedlachs. De doorsnee burger die zijn dagen doorbrengt onder het kunstlicht van kantoren, en onder de stress van deadlines, toont een grauwhed die eerder reden tot zorg geeft dan de frisse lucht in het gelaat van de aidspatiënt.

Hoe zou mr. Janssen zich redden uit zijn terminale kwalificatie? Hij had zijn cliënt het plot uitgeschreven, en nu moest hij hem via de achterdeur weer binnenloodsen.

De rechters hadden zich tevoren aan allerlei bespiegelingen overgegeven en waagden van hun kant een gokje. De één mikte op een zekere ironie in de reactie van de raadsman. ‘Ach meneer de rechter, je doet wat je kan, maar ook als raadsman tast je als een blinde langs de muur. De werkelijkheid is weerbarstiger dan wij in woorden kunnen vatten. En daarnaast: terminaal is ook niet meer wat het geweest is.’

Een ander zag meer in een vlucht voorwaarts. ‘Het is wonderbaarlijk hoe mijn cliënt, ondanks de psychische schade die de kille houding van de overheid hem heeft berokkend, geheel op eigen kracht uit een buitengewoon ernstige toestand omhoog is gekrabbeld. Maar de situatie blijft onverminderd zorgelijk.’

De stemming zat erin en vol verwachting begonnen de rechters te luisteren. Mr. Janssen had een breed betoog maar liet de terminale kwestie geheel onbesproken. Dat was een domper voor het rechterlijk college. De tijd had het argument ingehaald. Maar met de dood was ook het leven uit de zaak. Het pleidooi stipte nog wat schrijvende aspecten aan, maar niemand werd er echt warm van.

Uitspraak over zes weken. Volgende zaak. Het leven ging door. Het was even schikken, voor iedereen.

Hof en Hoge Raad omzeilden in de Rotterdamse terrorismezaken de kwestie van de bruikbaarheid van AIVD-ambtsberichten door informatie daaruit via andere wegen te toetsen. De nieuwe Wet afgeschermdde getuigen zou daarin niet veel veranderd hebben en biedt tegelijk zoveel mogelijkheden om AIVD'ers en hun berichten af te schermen, dat de wet vooralsnog weinig nut lijkt te hebben.

Nieuwe wet kan patstelling in

Rotterdamse terrorismezaken en Wet afgeschermdde getuigen

.....
Annelies Sennef,
 advocaat te Den Haag

Op 5 september van dit jaar velde de Hoge Raad uiteindelijk zijn oordeel over de zogenaamde 'Rotterdamse terrorismezaken'.¹ Het waren deze strafzaken die de minister van Justitie in 2004 aanleiding gaven een wetsvoorstel in te dienen om de bruikbaarheid van ambtsberichten van onder meer de Algemene Inlichtingen- en Veiligheidsdienst (AIVD) of de Militaire Inlichtingen- en Veiligheidsdienst (MID) (hierna samen 'AIVD') in het strafproces te vergroten. Daartoe werd de bewijsstatus van het ambtsbericht veranderd en kan de in het ambtsbericht opgenomen informatie onderwerp worden van nader onderzoek door middel van het verhoren van getuigen.² De conclusie van *NRC Handelsblad* d.d. 6 september 2006 dat de Hoge Raad in de Rotterdamse zaken op deze nieuwe regelgeving vooruit zou lopen, was dan ook enigszins opmerkelijk.³ Het artikel deed de vraag rijzen of de inmiddels tot stand gekomen Wet af-

geschermdde getuigen wel noodzakelijk is.⁴ En zou het in de Rotterdamse zaken anders gelopen kunnen zijn indien de Wet afgeschermdde getuigen destijds al van kracht was geweest?

Kwestie omzeild

De verdachten in de Rotterdamse zaken stonden destijds onder meer terecht voor het vervalsen van paspoorten en deelname aan een (inter)nationale criminele organisatie.⁵ Het Openbaar Ministerie (OM) was een onderzoek naar de verdachten gestart nadat het OM van de Binnenlandse Veiligheidsdienst (BVD) informatie had ontvangen die erop wees dat de verdachten betrokken waren bij strafbare feiten als voornoemd. Deze informatie was neergelegd in twee ambtsberichten. De rechtbank sprak de verdachten destijds vrij. De rechtbank meende dat de door de veiligheidsdienst verzamelde inlichtingen het OM hooguit aanleiding hadden kunnen geven tot het instellen van een strafrechtelijk onderzoek. Op grond van de door de BVD aan het OM overgedragen inlichtingen konden de verdachten volgens de rechtbank niet als verdachten in de zin van artikel 27 Sv worden aangemerkt.

Aangezien het OM na ontvangst van de betreffende inlichtingen niet eerst zelfstandig onderzoek verrichtte, maar direct tot aanhoudingen en onderzoekingen overging, was de rechtbank van oordeel dat de betreffende aanhoudingen en onderzoekingen onrechtmatig waren. De resultaten van deze onderzoekshandelingen werden van het bewijs uitgesloten. Vrijspraak en de nodige politieke commotie volgden.

Het Gerechtshof Den Haag tapte bij de behandeling van het hoger beroep uit een ander vaatje. Het hof stelde voorop dat informatie van veiligheidsdiensten als de toenmalige BVD (inmiddels AIVD) heel goed de grondslag kan vormen voor de start van een gerechtelijk onderzoek of het aanwenden van initiële opsporingsbevoegdheden, mits die informatie maar een redelijke verdenking oplevert.⁶ De informatie van de AIVD dient, volgens het hof, echter wel door de strafrechter te kunnen worden getoetst wil zij als bewijs kunnen worden gebruikt. Het hof achtte het evenwel niet noodzakelijk de ambtsberichten voor het bewijs te gebruiken. Andere bewijsmiddelen maakten dit overbodig. Het gerechtshof maakte

‘AIVD-zaken’ niet doorbreken

voor het bewijs wel gebruik van een proces-verbaal van bevindingen van een opsporingsambtenaar waarin de inhoud van een aantal telefoongesprekken, die door de BVD waren opgenomen, werd verwoord. Tegen het arrest van het hof werd door de verdediging beroep in cassatie ingesteld. Dit beroep werd evenwel door de Hoge Raad verworpen.

Het hof en de Hoge Raad lijken met hun beslissingen niet vooruit te lopen op wat de Wet afgeschermd getuigen dient te regelen. Het hof hoorde namelijk geen enkele AIVD-medewerker als getuige. Evenmin gebruikte het ambtsberichten voor het bewijs. De algemene vraag onder welke voorwaarden informatie uit ambtsberichten tot het bewijs zou mogen worden gebezigd, kwam dus niet aan de orde. Eigenlijk heeft het hof de kwestie van de bruikbaarheid van ambtsberichten omzeild door deze berichten simpelweg niet voor het

.....
De verdediging zal de afgeschermd getuige niet stevig aan de tand kunnen voelen en informatie over totstandkoming van het ambtsbericht wordt haar onthouden
.....

bewijs te gebruiken. Dit bleek mogelijk omdat de tapgegevens die destijds door de BVD werden verzameld, naar de smaak van het hof en de Hoge Raad ook zonder medewerking van de AIVD voldoende op hun betrouwbaarheid konden worden getoetst. Zo onderzocht het hof naar genoegen van de Hoge Raad op welke wijze voorhanden tapgesprekken ten behoeve van de strafzaak werden

geselecteerd, werden procespartijen in de gelegenheid gesteld de gesprekken te beluisteren, werd een verdachte op basis van stemherkenning geïdentificeerd en werden verschillende gesprekken opnieuw vertaald. Ondanks het feit dat het hof de informatie die in ambtsberichten was neergelegd niet op voorhand van het bewijs uitsloot, kwam het dus niet tot een echte ‘lakmoesproef’ die zou kunnen uitwijzen of de Wet afgeschermd getuigen nu daadwerkelijk nuttig is.

Weinig fiducia

Zou het in de Rotterdamse zaken nu uiteindelijk anders zijn gelopen als de Wet afgeschermd getuigen al van kracht zou zijn geweest? Welke meerwaarde zou het hebben gehad indien een poging gewaagd had kunnen worden de voorhanden ambtsberichten inhoudelijk te toetsen? Het hof overwoog

1 Hoge Raad, 5 september 2006, LJN AV4149.
2 TK 2003-2004, 29 743, nr. 3, p. 1. Wetsvoorstel afgeschermd getuigen.
3 NRC Handelsblad 6 september 2006, ‘Raad

loopt met toestaan AIVD-info vooruit op wet’.
4 Wet afgeschermd getuigen d.d. 28 september 2006, *Stb.* 2006, 460.

5 Rechtbank Rotterdam, 18 december 2002, LJN AF2141.
6 Gerechtshof Den Haag, 21 juni 2004, LJN AP2058.
7 Zie ook: A. Beijer,

‘Een nadere kennismaking met de (wet) afgeschermd getuige’, in *DD* 2006, 68, p. 973-974.
8 Th. A. de Roos, ‘Terrorisme en strafrecht

in Nederland’, in: Sadik Harchaoui (red.), *Hedendaags radicalisme, Verklaringen & Aanpak*, Het Spinhuis, Apeldoorn-Antwerpen, 2006, p. 81-113.

9 *Ibidem* en TK 2003-2004, 29 743, nr. 3, p. 4.

in zijn arrest het volgende:

‘De aard van de werkzaamheden van de veiligheidsdiensten en de geheimhouding die de wetgever aan haar ambtenaren heeft opgelegd belemmeren vergaand het zicht dat de strafrechter kan krijgen op de mate van inbreuk die op de persoonlijke levenssfeer is gemaakt, met name door onbekendheid met de duur van het onderzoek tegen de verdachte en de bij dat onderzoek ingezette middelen.’

De vraag is dus eigenlijk of meer zicht had kunnen worden verkregen op het functioneren van de veiligheidsdiensten indien de Wet afgeschermd getuigen van kracht zou zijn geweest. Op zichzelf had het gerechtshof in

Het hof en de Hoge Raad liepen in de Rotterdamse terrorismezaken niet vooruit op de Wet afgeschermd getuigen

de Rotterdamse zaken, zo nodig op verzoek van de verdediging, kunnen bepalen dat medewerkers van de AIVD als getuige door de rechter-commissaris zouden worden gehoord. Het citaat uit het arrest van het gerechtshof wekt evenwel de indruk dat het hof er niet veel fiducia in heeft dat het daadwerkelijk tot getuigenverhoren van AIVD'ers zou zijn gekomen. Dit kennelijke gebrek aan vertrouwen zal niet in de laatste plaats voortkomen uit het feit dat in de onderhavige zaken door de betrokken ministers werd geweigerd een medewerker van de AIVD van zijn geheimhoudingsplicht te ontheffen. De AIVD'er was dus niet in staat in de strafzaken als getuige op te treden.

Beperkt zicht

De Wet afgeschermd getuigen maakt het mogelijk dat bij de AIVD werkzame personen als getuige door de rechter-commissaris worden gehoord omtrent de totstandkoming van ambtsberichten. Indien de staatsveiligheid dit vergt, beslist de rechter-commissaris op de voet van artikel 226g Sv dat de desbetreffende getuige ‘afgeschermd’ oftewel anoniem door hem wordt gehoord.

Naar verwachting zullen medewerkers van de AIVD vaak volledig anoniem worden gehoord. Dit brengt, net als bij het verhoor van een bedreigde getuige, vanzelfsprekend de nodige beperkingen aan het verhoor met zich mee.

Naar het zich laat aanzien zal de getuige in voorkomende gevallen buiten de aanwezigheid van de verdediging en de officier van justitie worden gehoord. Dat betekent allereerst dat van de verdediging zal worden verwacht dat zij schriftelijk vragen opgeeft aan de rechter-commissaris. Het betekent ook dat de verdediging geen kennis kan nemen van de wijze waarop de getuige zijn antwoorden precies formuleert en dat pas in een volgende schriftelijke ronde kan worden doorgevraagd. Vragen die de staatsveiligheid in gevaar kunnen brengen, kunnen door de rechter-commissaris worden belet. Ook kan de rechter-commissaris bepaalde vragen en antwoorden uit het proces-verbaal weglaten indien hij meent dat de staatsveiligheid anders in gevaar komt.

De afgeschermd getuige heeft overigens nog steeds het recht zich te beroepen op de geheimhoudingsplicht die aan zijn aanstelling bij de AIVD is verbonden. Bovendien heeft de afgeschermd getuige ingevolge artikel 226j lid 3 Sv een ultiem vetorecht. Slechts indien hij zich in de inhoud van het proces-verbaal kan vinden, mag het proces-verbaal aan de verdediging worden verstrekt. Gezien het voorgaande is het niet te verwachten dat de verdediging de afgeschermd getuige stevig aan de tand zal kunnen voelen.⁷ Tegelijkertijd zal de verdediging nog steeds allereerste informatie omtrent de totstandkoming van het ambtsbericht worden onthouden. Het zicht op totstandkoming van het ambtsbericht zal gezien het voorgaande ook onder de nieuwe regelgeving beperkt blijven.

‘Onrealistisch’

In het licht van de hiervoor weergegeven beperkingen aan het verhoor van een afgeschermd getuige heeft De Roos er weinig vertrouwen in dat de Wet afgeschermd getuigen thans een doorbraak op zal leveren. Hij noemde het uitgangspunt van deze wet, (te weten) dat bij de inlichtingendiensten werkzame personen die betrokken zijn bij de verwerking van de in het veld verza-

melde gegevens in beginsel als getuigen kunnen worden gehoord in het strafproces, ‘onrealistisch’.⁸ Naar het zich laat aanzien zal de patstelling in zaken waarin het OM weinig of geen eigen onderzoeksresultaten aan kan dragen en de AIVD-informatie niet zelfstandig toetsbaar is met de Wet afgeschermd getuigen, met de nieuwe wet inderdaad niet worden doorbroken. De Minister van Justitie bevestigde bij de totstandkoming van de Wet afgeschermd getuigen immers dat een verdachte ook op grond van deze regelgeving niet uitsluitend op grond van een ambtsbericht kan worden veroordeeld en een veroordeling zelfs niet ‘in belangrijke mate’ op het ambtsbericht mag zijn gebaseerd.⁹

Het heeft dan ook voor de AIVD geen wezenlijk nut om mee te werken aan een verhoor van een medewerker over de totstandkoming van een ambtsbericht dat niet in belangrijke mate aan een veroordeling zal kunnen bijdragen. Het horen van een afgeschermd getuige heeft evenmin toegevoegde waarde in de gevallen waarin het OM voldoende (zelfstandig) potentieel bewijsmateriaal verzameld heeft. Net als in de Rotterdamse zaken, waarin het gerechtshof de bewijsvoering rond kon maken zonder de ambtsberichten te gebruiken, zal de drempel voor de AIVD om haar medewerkers in dergelijke gevallen medewerking aan verhoren door de rechter-commissaris te ontzeggen, dan ook erg laag zijn.

Niet rouwig, wel alert

Gezien de marginale mogelijkheden die de verdediging heeft om de informatie die in ambtsberichten is neergelegd daadwerkelijk op haar betrouwbaarheid te toetsen, hoeven we er niet rouwig om te zijn dat de Wet afgeschermd getuigen vooralsnog weinig nut lijkt te hebben. In de tussentijd dienen we er echter alert op te zijn dat het materiaal dat wel voor het bewijs dreigt te worden gebezigd, op alle mogelijke manieren wordt getoetst. De vraag of het oordeel van het gerechtshof en de Hoge Raad dat transcripten van de tapgesprekken afdoende op hun deugdelijkheid konden worden getoetst juist is, lijkt een vraag van voldoende gewicht om aan het EHRM voor te leggen.

Uw zaak op orde met ElsevierOrde Personen & Familierecht

Met Elsevier Orde kunt u eenvoudig en digitaal uw cliëntdossier opbouwen en aanvullen met relevante informatie, wet®elgeving en jurisprudentie.

Zo houdt u het overzicht, werkt u efficiënt en kunt u zich professioneel onderscheiden van uw concurrent.

Voor meer informatie:

Elsevier Juridisch - T 070 441 51 55 - E juridisch@reedbusiness.nl

ElsevierOrde

www.elsevierjuridisch.nl

Casta

JURIDISCHE OPLEIDINGEN

Vanaf 14 april
Opleiding Legal Assistant
Advocatuur/Notariaat
Modulair

Vanaf 14 april 2007 start Casta Juridische Opleidingen met de opleiding Legal Assistant Advocatuur en de Legal Assistant Notariaat MODULAIR. Deze voor Nederland unieke HBO deeltijdopleiding is speciaal opgezet voor juridisch secretaresses, notarieel secretaresses en juridisch medewerkers die zowel verbreding als verdieping zoeken in hun vakgebied én functie. Met deze opleiding zet je een volgende stap in je carrière!

Dit wil ik!

De opleiding is modulair opgebouwd en duurt minimaal 3 maanden (basismodule) en maximaal 15 maanden, al naar gelang het aantal modules dat je kiest. Natuurlijk kan je er ook voor kiezen om alle modules te volgen. De leslocatie is in Utrecht. De colleges vinden plaats op zaterdagen tussen 10.00 en 14.00 uur.

Basismodule

Studierichting Advocatuur

- Inleiding Recht
- Gebruik van wetboeken en jurisprudentie
- Burgerlijk Procesrecht
- Recht & Informatica
- Beroepsvaardigheden

Studierichting Notariaat

- Inleiding Recht
- Gebruik van wetboeken en jurisprudentie
- Recht & Informatica
- Beroepsvaardigheden

Naast deze basismodule kies je uit één of meerdere van de onderstaande modules:

Studierichting Advocatuur

- Ondernemings- en Overeenkomstenrecht
- Faillissementsrecht
- Arbeidsrecht
- Bestuursrecht
- Personen- en Familierecht
- Strafrecht
- Managementvaardigheden

Studierichting Notariaat

- Personen- en Familierecht
- Erf- en Successierecht
- Ondernemings-, Overeenkomsten- en Vennootschapsrecht
- Omzet- en overdrachtsbelasting
- Registergoederen, Beslag- en Faillissementsrecht
- Managementvaardigheden

Rechtsbijstands- verzekering ontslaat advocaat niet van ongeschreven plicht ProDeofonds

Er kan een tekort ontstaan aan advocaten die zich wijden aan de laagbetalende sociale advocatuur, waardoor de rechtszekerheid wordt aangetast. Nu veel advocaten nog altijd de morele plicht voelen om cliënten op basis van toevoegingen te helpen, moet de Orde meer doen dan advocaten oproepen om creatief om te gaan met honoraria en cliënten verwijzen naar rechtsbijstandverzekeraars.

dr. Barbara Baarsma
adjunct directeur SEO Economisch Onderzoek

De ongeschreven plicht van *noblesse oblige* schrijft voor dat een advocaat geacht wordt een deel van zijn tijd te besteden aan gefinancierde of pro deo rechtshulp. In praktijk houdt niet elke advocaat zich aan deze ongeschreven plicht. Het gevolg is dat de toegankelijkheid van het recht minder is dan in de situatie waarin deze plicht wel breed werd gevoeld. Een tweede gevolg is dat de advocatuur haar sociale gezicht is kwijtgeraakt en als te duur wordt ervaren. Men keert zich af van de advocatuur en neemt een rechtsbijstandverzekering, precies zoals Els Unger op 24 november 2006 in het *Advocatenblad* particulieren en MKB-ers aanbeveelt te doen. Momenteel heeft ongeveer een kwart van de huishoudens een gezinsrechtsbijstandverzekering. Omdat de helft van alle huishoudens in aanmerking komt voor gefinancierde bijstand, blijft er dus steeds minder over voor de advocatuur.

Een mogelijke oplossing is het instellen van een ProDeofonds, een voorstel dat de laatste maanden uitgebreid is bediscussieerd in zowel dit blad, door onder anderen Roland Mans, als in het *Nederlands Juristenblad* (Drion, 38/2006; Baarsma, 02/2007). Behalve het verbeteren van de concurrentiepositie van de (sociale) advocaat, heeft een ProDeofonds als voordeel dat het de negatieve gevolgen vermindert van de toenemende tweedeling tussen kantoren die wel of geen zaken op basis van toevoegingen doen. In de praktijk loopt deze scheidslijn tussen grotere, voor commerciële cliënten werkende kantoren en kleinere, meer op de particuliere praktijk gerichte kantoren. Doordat deze 'topkantoren' geen toevoegingszaken doen, komt de sociale advocatuur geheel op het bordje van de kleinere kantoren terecht. Omdat de sociale advocatuur nauwelijks kostendekkend is, verslechtert de financiële positie van de kleinere kantoren, waardoor op termijn problemen kunnen ontstaan door een tekort aan advocaten die bereid zijn dit laagbetalende segment te bedienen. De gevolgen voor de rechtszekerheid laten zich raden.

Door vrijwillige bijdragen van 'topkantoren' in een fonds te verzamelen en

vervolgens door te sluizen naar kantoren die voor de groep klanten werken die net buiten de toevoegingsgrens vallen (zodat de politiek verantwoordelijk blijft voor de groep onder die grens), wordt de toegankelijkheid van het recht beter gewaarborgd. Tot slot appelleert een ProDeofonds ook aan het idee van gelijke rechten, gelijke plichten voor gehele advocatuur. De overheid heeft alle advocaten bepaalde rechten gegeven – daar staan plichten tegenover; zoals gezegd: noblesse oblige.

Het feit dat de topkantoren gespecialiseerd zijn in de ondernemingspraktijk betekent dat zij over het algemeen minder goed geëquipeerd zijn om de particuliere praktijk met zaken op gebieden als huur-, arbeid- en familierecht te bedienen. Daardoor kan van deze kantoren mijns inziens beter een bijdrage in geld worden gevraagd dan in tijd. In dat opzicht verschill ik van mening met Mans, die voorstelt om advocaat-stagiaires bij de topkantoren verplicht een aantal toevoegingszaken te laten doen. Je kunt je afvragen hoe gemotiveerd deze stagiaires de toevoegingszaken zullen oppakken in een omgeving waar dat soort zaken op weinig waardering kan rekenen en ook weinig bijdraagt aan de vereiste ervaring voor de ondernemingspraktijk.

Deken Els Unger noemde als alternatief ook nog het 'creatiever omgaan met honoraria', waarmee ze onder andere doelde op het werken met aanbestedingen. Maar dit is alleen zinvol als er een vaste prijs kan worden afgesproken. Nu het werken op basis van 'uurtje, factuurtje' nog altijd gemeengoed is, zal de prijs per zaak niet snel afnemen omdat de advocaat geen prikkel heeft om efficiënt te werken.

Uit recent onderzoek onder beginnende advocaten blijkt dat de morele plicht om een cliënt op basis van toevoegingen te helpen, nog altijd door de meerderheid wordt gevoeld.¹ De Orde doet er verstandig aan om deze nog altijd breed gedragen plicht nieuw leven in te blazen door het idee van een ProDeofonds verder uit te werken. Niet alleen omdat daardoor de toegang tot het recht verbetert, maar tevens omdat het de concurrentiepositie van de (sociale) advocaat verbetert. Van de Orde mag worden verwacht dat ze meer doet dan door te verwijzen naar de rechtsbijstandverzekeraar, en de bal terug te spelen naar de beroepsgroep zelf.

¹ Hooft, van P.A. (2006). *Ik wil advocaat worden*, i.o.v.: NovA/RvR (http://www.rvr.org/pdf/loopbaankeuze/1k_wil_advocaat_worden.pdf).

kroniek

pensioen

recht

2005-2006

Inhoud

Beëindiging dienstverband

Affinanciering

Onjuiste voorlichting

(Wijziging van) toeslagverlening

Wijziging ten opzichte van werknemers/

actieven

Oud-werknemers/slapers en

gepensioneerden

Administratieve fouten

Uitleg pensioentoezeggingen

VUT versus pensioen

Uitleg pensioenreglement

Waardeoverdracht

Faillissement

Gelijke behandeling

Voltyd/deeltijd

Arbeidsovereenkomst voor bepaalde/

onbepaalde tijd

Mannen en vrouwen

Ontbinding arbeidsovereenkomst in

verband met pensionering

Echtscheiding

Pensioenverevening

Pensioenverrekening

Pensioenfondsen

VUT

Procesrecht

De kroniek pensioenrecht van 2004-2005 (*Advocatenblad* 2005-10 en 2005-11) is de basis voor deze en latere kronieken, omdat daar algemenere onderwerpen en begrippen werden ingeleid en uitgelegd. De kroniek 2005-2006 houdt zoveel mogelijk de indeling van de vorige aan.¹ Deze tweede aflevering behelst in systematische, niet-alfabetische volgorde de belangrijkste of interessantste ontwikkelingen in het pensioenrecht in de tweede helft van 2005 en in 2006.²

Pensioenvoorwaarden?
Geschreven met citroensap?
Zat in mijn contract?

.....
B.J. Bodewes, A.W. Cramer
en W.P.M. Thijssen,
advocaten te Amstelveen³
.....

Beëindiging dienstverband

Affinanciering

In de vorige kroniek bevatte een arrest van het Hof Arnhem over de hoogte van de door een werkgever verschuldigde affinancieringspremie (21 oktober 2004, *PJ* 2004/58). Dit arrest is door de Hoge Raad in stand gelaten (HR 9 september 2005, *PJ* 2005/102).

Onjuiste voorlichting

De Hoge Raad heeft in 2003 (HR 19 september 2003, *PJ* 2003/140) een zorgplicht voor de werkgever geformuleerd ten aanzien van voorlichting aan werknemers. Het Gerechtshof Den Haag (28 april 2006, *PJ* 2006/104) heeft die zorgplicht getoetst. De werkgever had bij het sluiten van een beëindigingsovereenkomst onjuiste informatie verstrekt over de mogelijkheden van verdere pensioenopbouw. Het hof was van oordeel dat de werkgever niet aan de hiervoor bedoelde zorgplicht had voldaan. Het hof had in zijn uitspraak de in casu zwakke positie van de werknemer ten opzichte van de werkgever, het belang van de pensioenopbouw voor het inkomen van de werknemer, de

oudere leeftijd van de werknemer en de ondeskundigheid van de werknemers ten aanzien van pensioenvraagstukken laten meewegen. Het hof was daarom van oordeel dat de dwaling voor rekening van de werkgever diende te komen. Onder voornoemde omstandigheden mocht de werknemer afgaan op de (onjuiste) mededeling van de werkgever en viel hem niet te verwijten dat hij de onduidelijke tekst in een brochure niet taalkundig had ontleed, daarin niet had ontdekt dat de mededeling onjuist was en evenmin aanleiding had gezien zelf nadere informatie te vragen bij de verzekeraar of elders.

1 Net als de vorige aflevering gaat het nu alleen om de tweede pijler: de aanvullende pensioenen zoals die door de sociale partners in het kader van het arbeids-

voorwaardenoverleg zijn opgezet of tussen individuele werkgevers en werknemers worden overeengekomen en door bedrijfstakpensioenfondsen, onderne-

mingspensioenfondsen, verzekeraars en pensioenvennootschappen en pensioenstichtingen worden uitgevoerd. De eerste pijler, de staatspensioenen, en de

derde pijler, te weten de individuele verzekeringen, zullen nauwelijks aan de orde komen.

2 De nieuwe Pensioenwet (PW), die per 1 januari jl. in werking trad, zal

nauwelijks aan de orde komen, vanwege het artikel van mr. H. van den Hurk in het vorige nummer, *Advocatenblad* 2007-2 dat speciaal aan deze wet is gewijd.

3 De auteurs zijn werkzaam als advocaten bij Thijssen Pensioenadvocaten in Amstelveen.

(Wijziging van) toeslagverlening

Wijziging ten opzichte van werknemers/actieven

Aan de Kantonrechter Utrecht (6 juli 2005, *PJ 2005/103*) werd de wijziging in een rechtstreeks bij een verzekeraar verzekerde regeling voorgelegd van een onvoorwaardelijke indexerings-toezegging in een voorwaardelijke indexerings-toezegging. Tussen de werkgever en de werknemers was geen eenzijdig wijzigingsbeding overeengekomen. De kantonrechter oordeelde dat de eenzijdige wijziging niet rechtsgeldig was, omdat de werkgever voor de eenzijdige wijziging van de pensioenregeling niet een zodanig zwaarwichtig belang had, dat de belangen van de werknemers naar maatstaven van redelijkheid en billijkheid dienden te wijken. Het beroep van de werkgever op maatschappelijke discussie en de door hem aangevoerde financiële argumenten mochten hem niet baten. Daarbij wreekte zich dat de werkgever, in strijd met het pensioenreglement, niet met de werknemers had overlegd over de wijziging.

De Kantonrechter Arnhem (30 juni 2006, *PJ 2006/106*) oordeelde bij een rechtstreeks verzekerde regeling, dat een wijziging van de indexeringsbepaling in die regeling rechtsgeldig was. De rechter oordeelde dat er tussen de werkgever en de individuele werknemers sprake was van een eenzijdig wijzigingsbeding in de zin van artikel 7:613 BW, zodat aan dat artikel getoetst diende te worden. Nu de ondernemingsraad en een grote meerderheid van het personeel hadden ingestemd met de aangepaste pensioenregeling, was volgens de kantonrechter voorshands aannemelijk dat sprake was van een zwaarwichtig belang aan de zijde van de werkgever, waarvoor het belang aan de zijde van de eisende werknemers dat door wijziging zou worden geschaad, naar maatstaven van redelijkheid en billijkheid moest wijken.

Oud-werknemers/slapers en gepensioneerden

De Kantonrechter Alkmaar (15 februari 2006, *PJ 2006/102*) oordeelde dat een werkgever ook jegens oud-werknemers een beroep mocht doen op een in een rechtstreeks verzekerde regeling opgenomen wijzigingsbeding dat volgens de kantonrechter kon worden beschouwd als een equivalent van een financieel voorbehoud als bedoeld in artikel 2, lid 7 PSW. De kantonrechter overwoog dat een rechterlijke toetsing ten aanzien van oud-werknemers ruimer diende te zijn dan een (marginale) redelijkheids-toetsing, onder meer omdat inactieven, anders dan actieven, de mogelijkheid missen zich bij loononderhandelingen te laten bijstaan door professionals van de vakbond en niet beschikken over machtsmiddelen zoals actie voeren, zodat inactieven bij een conflict geen gelijkwaardige positie bekleeden. Voorts blijkt uit de wetsgeschiedenis bij artikel 2, lid 7 PSW dat een gerechtvaardigd beroep op dat artikel niet te snel dient te worden aangenomen.

Aangaande de korting van indexering voor gewezen deelnemers van een ondernemingspensioenfonds in de zui-velbranche, die in de vorige aflevering aan de orde kwam (President Rechtbank Arnhem 16 april 2004, *PJ 2004/74* en Gerechtshof Arnhem 25 januari 2005, *PJ 2005/31*), bevestigde de kantonrechter in de bodemprocedure het oordeel van het hof dat de gewezen deelnemers wél waren gebonden aan de reglementswijziging die de korting van de indexering mogelijk maakte. In lijn met het hof oordeelde de kantonrechter ook dat de gewezen deelnemers (oud-werknemers) níét waren gebonden aan afspraken tussen de werkgever en de vakorganisaties, omdat de gewezen deelnemers niet bij die afspraken betrokken waren en ook geen lid waren van de vakorganisaties.

De Kantonrechter Meppel (27 juni 2005, *PJ 2006/36*) beoordeelde een situatie waarin de oud-werknemers stelden dat ze aan een lopende CAO aanspraken op indexering konden ontlennen. De kantonrechter oordeelde dat uit de definiëring van 'werknemer' in de desbetreffende CAO niet viel op te maken dat werknemers die uit dienst zijn getreden vóór inwerkingtreding van de CAO,

onder de werking van die CAO zouden vallen, althans dat die oud-werknemers aan de CAO aanspraak op indexering zouden kunnen ontlennen. Dat vloeide volgens de kantonrechter ook niet voort uit de Wet op de Collectieve arbeids-overeenkomst.

De Kantonrechter Amsterdam (20 januari 2006, *PJ 2006/37*) oordeelde in een procedure tussen een belangenvereniging van gepensioneerden en de oud-werkgever, een bank, en het pensioenfonds van die bank. Omdat in het pensioenreglement was bepaald dat de CAO-partijen de hoogte van de te verlenen indexering periodiek vaststelden, oordeelde de kantonrechter dat ook gepensioneerden daaraan zijn gebonden. Het staat de CAO-partijen in die situatie vrij een jarenlange koppeling tussen loonsverhoging en de verhoging van de pensioenen ('een bestendige gedragslijn') los te laten, althans in die situatie is geen sprake van een juridisch relevante bestendige gedragslijn van het pensioenfonds.

In dezelfde lijn – een oorspronkelijk voorwaardelijke indexerings-toezegging wordt door het volgen van een bestendige gedragslijn niet gewijzigd in een onvoorwaardelijke toezegging – ligt een vonnis van de Kantonrechter Rotterdam (25 april 2006, *PJ 2006/77*). Ook hier was volgens de rechter geen sprake van een juridisch relevante bestendige gedragslijn bij indexering. De kantonrechter overwoog dat een redelijke uitleg van de indexerings-toezegging inhield dat indexering voorwaardelijk is, namelijk afhankelijk van de vraag of voldoende middelen in het depot aanwezig zijn. Aan het feit dat gedurende een bepaalde periode steeds is geïndexeerd, mag niet het gerechtvaardigd vertrouwen worden ontleend dat dit ook nadien zal plaatsvinden. Daaruit kan volgens de rechter slechts worden afgeleid dat in die periode voldoende middelen in het depot aanwezig waren.

Ten slotte een kwestie over een protocol over indexering dat een werkgever en een ondernemingsraad waren overeengekomen, waarbij ook de leden van de vereniging van gepensioneerden partij zijn door aanvaarding van een derdenbeding in het protocol. De Kantonrechter Rotterdam (28 maart 2006,

PJ 2006/64) oordeelde dat wijziging van het protocol alleen met instemming van alle contractspartijen kon geschieden. De in casu door de werkgever aangevoerde omstandigheden deden daar niet aan af. Wijziging van de financieringsovereenkomst tussen de werkgever en het pensioenfonds was mogelijk, maar mocht geen afbreuk doen aan de afspraken uit het protocol.

Administratieve fouten

Bij de toetsing van situaties waarin een pensioenuitvoerder door die uitvoerder gemaakte administratieve fouten herstelt, draait het steeds om de vertrouwensleer (art. 3:35 BW). Zo ook in een uitspraak van de Rechtbank Rotterdam (27 juli 2005, PJ 2006/7) ten aanzien van het herstel van een fout van een levensverzekeraar. De levensverzekeraar had in het kader van een levensverzekeringsovereenkomst over de jaren 1996-2001 aan eiser een te hoge opgave van de winstdeling gedaan. De rechtbank overwoog dat de winstbrieven extra voordeel opleverden zonder een tegenprestatie van eiser en dat eiser zich daarom in sterkere mate dan bij een gewone verzekeringsovereenkomst onder bezwarende titel had moeten afvragen of het aanbod in de winstbrieven overeenstemde met de werkelijke bedoeling van de verzekeraar. De rechtbank overwoog vervolgens dat het verschil tussen de winstdeling in 1995 en 1996 zo opmerkelijk was (zesmaal hoger), dat eiser er niet op mocht vertrouwen dat de opgave overeenkwam met de wil van de verzekeraar, ook al kon eiser niet narekenen hoe de winstdeling was vastgesteld. Dat zou alleen anders zijn als andere factoren een dergelijke wijziging konden verklaren. De goede resultaten van de verzekeraar en het gunstige beursklimaat konden dat naar het oordeel van de rechtbank niet. Eiser heeft niet aan

zijn onderzoeksplicht voldaan. Hij had in de visie van de rechtbank kennelijk moeten vragen of de plotselinge winststijging wel klopte. Niet voldoende was het om naar de rekenregels voor de vaststelling van de winstdeling en naar de juistheid van bedragen uit een bepaalde brief uit 1997 te vragen.

Uitleg pensioen-toezeggingen⁴

VUT versus pensioen

Dit geschil is in de vorige kroniek reeds aan de orde gekomen. Deze zaak is eerst behandeld door de Kantonrechter 's-Gravenhage (28 augustus 2002, PJ 2003/5), vervolgens door het Hof Den Haag (20 februari 2004, PJ 2004/46) en ten slotte door de Hoge Raad (HR 16 september 2005, PJ 2005/116). De casus is dat een VUT-regeling werd vervangen door een prepensioenregeling, maar

voor bepaalde groepen oudere werknemers bleef de oude VUT-regeling bestaan in de vorm van een VUT-garantie. Eiser stelde dat de overgangsregeling, getroffen in het kader van de vervanging van de VUT-regeling door een prepensioenregeling per 1 april 1996, als pensioen moest worden gekwalificeerd. Eiser werd vroegtijdig ontslagen, waardoor zijn recht op de overgangsregeling in de visie van zijn werkgever kwam te vervallen. Het hof oordeelde dat de overgangsregeling een aantal kenmerken vertoonde van een VUT-regeling, te weten: de hoogte van de uitkering was gerelateerd aan het laatstverdiende salaris, de uitkering was niet afhankelijk van het aantal dienstjaren, de financiering was volgens een omslagstelsel, de regeling had een tijdelijk karakter (vijf jaar), er bestond geen premievrije aanspraak bij een vroegtijdig ontslag, de regeling werd bovendien VUT genoemd en tot slot verrichtte niet het pensioenfonds maar de werkgever de uitkering.

4 In dit onderdeel komt het belang van het verschil tussen pensioen en VUT aan de orde. Dit was in de vorige kroniek

opgenomen onder 'Rechtskarakter en uitleg van pensioentoezegging'.

Hierdoor kon de regeling volgens het hof geen pensioenregeling zijn. Eiser was het niet met het hof eens en ging in cassatie bij de Hoge Raad, die het beroep verwierp.

Uitleg pensioenreglement

De Centrale Raad van Beroep oordeelde in 2005 (10 maart 2005, *PJ 2005/70*) inzake de uitleg van een pensioenreglement dat een incidentele beloning voor extra werkzaamheden niet tot de pensioengrondslag behoorde. In casu was sprake van een hoger beroep tegen een uitspraak van de Rechtbank 's-Gravenhage. Appellant (in de functie van luitenant-kolonel) heeft op zijn verzoek een tijdelijke geldelijk toelage ontvangen die een aanvulling gaf tot 100 procent van het salaris behorend bij de naasthogere rang kolonel, daar appellant deze functie waarnam. Appellant vorderde dat deze toelage zou worden meegenomen in de hoogte van de pensioengrondslag. De raad wees, evenals de Rechtbank Rotterdam, deze vordering af, daar de extra toelage geen vast onderdeel van het inkomen was.

Waardeoverdracht

Het wettelijk recht op waardeoverdracht is vastgelegd in artikel 32b, lid 2 PSW respectievelijk artikel 16a, lid 2 Regelen verzekeringsovereenkomsten PSW en de vrijwillige waardeoverdracht is geregeld in artikel 32a PSW. In de hiernavolgende uitspraak van de Centrale Raad van Beroep (15 september 2005, *PJ 2005/128*) oordeelde de raad dat geen sprake was van een wettelijk recht op waardeoverdracht. Belanghebbende verzocht krachtens de Algemene pensioenwet politiek ambtsdragers om waardeoverdracht van pensioenaanspraken naar het Rijk. De over te dragen aanspraken waren opgebouwd bij een verzekeraar en een pensioenfonds. Het verzoek om waardeoverdracht werd echter door het Rijk afgewezen omdat geen sprake zou zijn van een wettelijk recht op waardeoverdracht. De belanghebbende ging in beroep bij de Centrale Raad van Beroep. Het Rijk stelde dat

slechts pensioenaanspraken waarvan de opbouw is geëindigd op of na 8 juli 1994, voor waardeoverdracht door het Rijk in aanmerking konden komen. Aangezien de opbouw voor 8 juli 1994 was geëindigd, bestond volgens het Rijk geen wettelijk recht op waardeoverdracht volgens de PSW. De Raad oordeelde dat geen sprake was van een wettelijk recht op waardeoverdracht.

De Rechtbank Zutphen oordeelde in 2006 (2 augustus 2006, *PJ 2006/113*) over een collectieve waardeoverdracht. Om een vrijstelling bij een verplicht gesteld bedrijfstakpensioenfonds te kunnen behouden, diende een pensioenregeling te worden aangepast. De uitvoerder van de pensioenregeling weigerde dat en weigerde ook om mee te werken aan een collectieve waardeoverdracht. De rechtbank gaf de verzekeraar gelijk omdat het contract hier niet in voorzag. De collectieve waardeoverdracht kon, hoewel hieromtrent tussen partijen niets was overeengekomen, de verzekeraar op grond van redelijkheid en billijkheid niet tegenhouden. Als werkgevers en uitvoerders vooraf afspraken maken omtrent collectieve waardeoverdrachten, kunnen dergelijke problemen worden voorkomen.

Faillissement

Bij faillissement of als de werkgever de pensioenpremies om andere redenen niet kan betalen (uitgezonderd betalingsonwil), is het UWV op grond van de WW verplicht de betaling over te nemen van pensioenpremies die zijn verschuldigd over het laatste jaar voorafgaand aan het einde van de dienstbetrekking. Daarbij moeten de verschuldigde pensioenpremies kunnen worden toegerekend aan het laatste jaar. Voorts moet de werknemer aantonen richting de werkgever adequaat actie te hebben ondernomen om te trachten de premies alsnog te kunnen incasseren. De Centrale Raad van Beroep heeft in 2005 (12 januari 2005, *PJ 2005/82*) en in 2006 (13 juli 2005, *PJ 2006/16*) geoordeeld dat het UWV geen premies hoefde te betalen omdat door de werknemer richting de werkgever niet voldoende voortvarend actie was ondernomen. Het oordeel van

de Centrale Raad van Beroep 17 augustus 2006, *PJ 2006/115* viel wel in het voordeel van de werknemer uit, doordat de raad oordeelde dat niet vaststond dat de werknemer niet tijdig actie had ondernomen en derhalve geen benadelingshandeling richting het UWV had plaatsgevonden.

Gelijke behandeling⁵

Voltijd/deeltijd

Deeltijdwerkers die overwerk verrichten, kregen over de overuren die nog binnen de voltijdse arbeidsduur van voltijdswerknemers lagen geen pensioenopbouw, terwijl voltijders over dezelfde uren wel pensioenopbouw kregen. Dit was in een CAO bepaald. Deze regeling was volgens Europese jurisprudentie (HvJ EG 15 december 1994, zaak C-399/92) niet toegestaan. De (voorzitter van de) or verzocht de CGB te oordelen of de or in strijd had gehandeld met gelijkebehandelingswetgeving door in te stemmen met genoemde regeling. De CGB (16 juni 2005, *PJ 2005/95*) oordeelde dat dit niet het geval was, daar de or niet was betrokken bij de vaststelling van een eventuele vergoeding voor overuren, maar dat de regeling in strijd was met de jurisprudentie van het HvJ EG en daarom niet geoorloofd was.

Arbeidsovereenkomst voor bepaalde/onbepaalde tijd

Een werkgever hanteerde bij het aanbieden van een pensioenregeling een wachttijd van één jaar, iets wat volgens de CGB (in beginsel) een verboden indirect onderscheid naar de duur van de arbeidsovereenkomst oplevert (CGB 1 maart 2004, *PJ 2004/60* en *PJ 2004/61*). De werkgever had deze ongelijke behandeling opgeheven door werknemers met een contract voor bepaalde tijd (een jaar) alsnog op te nemen in de pensioenregeling. Hij had echter ook bepaald dat werknemers met een contract voor onbepaalde tijd afstand konden doen van de pensioenregeling en de werkgeverspremie betaald konden krijgen; werknemers met een contract voor bepaalde tijd konden dit niet. De CGB oordeelde

(16 november 2005, PJ 2006/6) dat hier sprake was van verboden onderscheid op grond van de tijdelijkheid van het contract.

Mannen en vrouwen

Standby-stewardessen waren in casu uitgesloten van deelname in de pensioenregeling. De CGB (20 juni 2005, PJ 2005/97) kwam tot de conclusie dat deze uitsluiting in strijd was met gelijke-behandelingswetgeving. De aard van de werkzaamheden verschilde niet veel met die van andere stewards en stewardessen. Dat de uitsluiting in de CAO was geregeld, had volgens de CGB geen betekenis, daar sprake was van een overtreding van een wettelijk discriminatieverbod. Er was sprake van indirect onderscheid omdat flexibiliteit niet alleen door uitsluiting uit de pensioenregeling kon worden bereikt.

Voor een helder beeld van de ontwikkelingen in de *kostwinnersfranchise* (zie ook deel II van de vorige kroniek)

5 Ook in deze aflevering van de kroniek komt gelijke behandeling ter sprake, zij het wat beknopter dan in de eerste, omdat veel uitspraken van de CGB en

civiele rechtspraak ook elders worden besproken.
6 Overigens zijn alle oordelen van de CGB te vinden op de website van de CGB: www.cgb.nl.

worden hier de reeds gewezen oordelen van de CGB alsmede de huidige oordelen en de rechtspraak uiteengezet.⁶ Volgens de CGB leidt de kostwinnersfranchise tot ongelijke behandeling naar geslacht (en/of burgerlijke staat). Haar uitspraak in 2004 (30 maart 2004, PJ 2004-62) leidde tot veel commotie in de literatuur. De CGB volgde in 2005 niettemin haar lijn (CGB Oordeel 2005-117 en CGB Oordeel 2005-118). Maar de Kantonrechter Heerlen (6 juli 2005, PJ 2005/93) haalde kort daarop het oordeel van de CGB onderuit, omdat niet de pensioenregeling maar de AOW het onderscheid maakt. Tegen dit vonnis werd hoger beroep aangetekend. De CGB verwierp de strekking van het vonnis van de Kantonrechter Heerlen (3 november 2005, PJ 2006/4) en herhaalde het eigen standpunt. De kostwinnersfranchise zou vooral nadelig zijn voor vrouwen in tweeverdienersrelaties; de alleenstaandenfranchise zou vooral nadelig zijn voor lagerbetaalden en daarom overwegend voor vrouwen. Volgens de CGB is geen rechtvaardigingsgrond aan te wijzen. Indien het hof de redenering van de kantonrechter volgt, blijft de vreemde tegenstelling tussen rechtspraak en CGB bestaan.

In veel pensioenreglementen is vastgelegd dat het *nabestaandenpensioen*

wordt gekort, indien tussen de partners een groot verschil in leeftijd bestaat. De CGB oordeelt dat deze korting verboden onderscheid naar geslacht oplevert. De Kantonrechter Heerlen (24 maart 2004, PJ 2004/86) sprak al in 2004 uit dat sprake was van (indirect) onderscheid naar geslacht, terwijl de Kantonrechter Amsterdam van mening was dat sprake kon zijn van een objectieve rechtvaardiging. Dit laatste vonnis is in hoger beroep door het Gerechtshof Amsterdam (31 augustus 2006, PJ 2006/119) bevestigd: de korting zou weliswaar als onderscheid kunnen worden gekwalificeerd, maar was niettemin objectief gerechtvaardigd. Het doel, beperken van de solidariteit, was immers noodzakelijk om het financiële voordeel van een groot leeftijdsverschil ten laste te brengen van degenen die het betreft. Andere middelen om dat doel te bereiken zouden net zo discriminerend zijn.

Ontbinding arbeidsovereenkomst in verband met pensionering

In het pensioenrecht houdt de 'pensioenregel' (uit het Codfried-arrest, HR 13 januari 1995, JAR 1995, 35) in dat het dienstverband van rechtswege eindigt bij het bereiken van de pensioengerechtigde leeftijd. Opzegging of ontbinding van de arbeidsovereenkomst is derhalve niet noodzakelijk. Tot 2 december 2006 gold een overgangsmaatregel binnen de WGBLA, die inhield dat een ontslag in verband met pensionering vóór de AOW-gerechtigde leeftijd (65 jaar) geen onderscheid naar leeftijd opleverde. De periode van de overgangsmaatregel is inmiddels vervallen, hetgeen zou moeten betekenen dat ontslagen in verband met pensionering voor de 65-jarige leeftijd strijdig zijn met de WGBLA. In 2005 zijn enkele uitspraken geweest ter zake de ontbinding van een arbeidsovereenkomst in verband met pensionering.

Een psycholoog had de CGB verzocht een oordeel te geven over de vraag of een zorgverzekeraar in strijd handelt met de WGBLA door in de zorgverzekeringsovereenkomst te bepalen dat deze eindigt bij het bereiken van de 65-jarige leeftijd. De CGB oordeelde (25 maart 2005, PJ 2005/65) dat de handelwijze weliswaar in strijd was met artikel

4 WGBLA (vrije beroepsuitoefening), maar dat het niet-contracteren van 65-plussers wel gerechtvaardigd was op grond van kwaliteitsbevordering. De CGB kent dus betekenis toe aan de relatie tussen enerzijds ouderdom en anderzijds het (mogelijk) afnemen van kwaliteit van werk door toenemende leeftijd in zijn algemeenheid.

Een werknemer was met de werkgever nimmer een schriftelijke arbeidsovereenkomst of een pensioenregeling overeengekomen. Na een overname van de werkgever in 1998 was de werknemer in 2002 arbeidsongeschikt geraakt tot aan het bereiken van de 65-jarige leeftijd. De werknemer vorderde ontbinding van de arbeidsovereenkomst en voorts betaling van € 30.000 ter compensatie voor ten onrechte onthouden pensioenopbouw (na een bedrijfsovername), omdat toen wel voor hem een pensioenregeling zou hebben gegolden. De Kantonrechter Utrecht (22 februari 2005, PJ 2005/71 en Kantonrechter Utrecht 22 februari 2005, JAR 2005, 77) oordeelde dat een ontbinding van de arbeidsovereenkomst moest plaatsvin-

den maar zonder een compensatie. Het is opmerkelijk dat de kantonrechter de pensioenregel in twijfel trekt door te stellen dat hij in het arrest van de HR geen pensioenregel leest. Het is dus bepleitbaar dat in het algemeen de arbeidsovereenkomst eindigt bij het bereiken van de 65-jarige leeftijd (Codfried-arrest). De vordering tot compensatie werd afgewezen omdat de grond voor de vordering niet compensatie van het inkomensverlies was, maar het alsnog treffen van een (gedeeltelijke) pensioenvoorziening, waar een ontbindingsvergoeding zich niet voor leent.

Een arbeidsovereenkomst voor onbepaalde tijd was op grond van de CAO geëindigd doordat de werknemer gebruikmaakte van een overbruggingsuitkering. Het Gerechtshof Amsterdam oordeelde (26 mei 2005, PJ 2005/75) dat deze beëindiging gelijkgesteld moest worden met de beëindiging door opzegging of ontbinding.

Op 11 juli 2006 oordeelde het hof 's-Hertogenbosch (11 juli 2006, PJ 2006/97) dat de arbeidsovereenkomst van een werknemer eindigde bij ingang van het vroegpensioen, daar de werknemer er zelf voor had gekozen gebruik te maken van zijn vroegpensioenrechten en in beginsel in de aanvraag om gebruik te maken van een vroegpensioenregeling ligt besloten dat de arbeidsovereenkomst eindigt, tenzij partijen anders overeen zijn gekomen.

Een werknemer verzocht zijn werkgever om uitstel van het tijdelijk overbruggingspensioen, dat op grond van de CAO zou ingaan op 62-jarige leeftijd. De werkgever weigerde en stelde dat de arbeidsovereenkomst bij 62 jaar eindigde. De werknemer stelde vervolgens dat sprake was van ongelijke behandeling op grond van leeftijd. De kantonrechter stelde de werknemer in het gelijk. Het Gerechtshof Arnhem (19 oktober 2004, PJ 2006/48) bepaalde dat het overgangsrecht van de WGBLA (dat tot 2 december 2006 een ontslag voor 65 jaar niet in strijd is met de WGBLA) niet van toepassing is, daar de CAO na 1 mei 2004 tot stand was gekomen. De werknemer werd daarom in het gelijk gesteld.

Een werkgever had voor een brandweerman ontslag aangevraagd en verkregen omdat de brandweerman de 55-

jarige leeftijd bereikte. De functie zou niet langer geschikt zijn voor oudere werknemers. De werknemer kreeg een schadeloosstelling, gebaseerd op een aanvulling van een uitkering tot 87,5% tot aan de pensioengerechtigde leeftijd en voortzetting van de pensioenopbouw. De werknemer wilde echter door blijven werken en stelde dat hij aan de eisen van de functie van brandweerman kon voldoen. De kantonrechter wees zijn vordering echter af. In hoger beroep oordeelde het Gerechtshof 's-Hertogenbosch (10 mei 2005, JAR 2005, 149) dat het ontslag op 55-jarige leeftijd weliswaar onderscheid naar leeftijd is, maar dat dit wegens veiligheid voor de werknemer zelf en derden een legitiem doel was, en dat het functioneel leeftijdsontslag een passend en noodzakelijk middel was dat discussie over individuele geschiktheid voor de desbetreffende functie kon voorkomen.

Een werknemer kwam pas in aanmerking voor een winstuitkering indien op de peildatum de arbeidsovereenkomst nog bestond. Indien de arbeidsovereenkomst zou eindigen wegens prepensioen, ontving betrokkene geen winstuitkering, maar bij het bereiken van de leeftijd van 65 jaar weer wel, ongeacht of de arbeidsovereenkomst nog wel of niet meer bestond. Volgens de CGB (17 juni 2005, PJ 2005/96) was er sprake van leeftijdsonderscheid, maar was dit objectief gerechtvaardigd door het bieden van een compensatie voor degene wiens arbeidsovereenkomst gedwongen eindigde.

Echtscheiding

Bij inschrijving van een echtscheiding of de ontbinding van de ontbinding na scheiding van tafel en bed, dient het bijzonder nabestaandenpensioen te worden afgesplitst op grond van artikel 8a PSW en artikel 9a Regelen PSW. Voor de wijze van afsplitsen van het nabestaandenpensioen dienen *pensioenverevening* en *pensioenverrekening* te worden onderscheiden.

Pensioenverevening

Bij pensioenverevening is de Wet ver-

evening pensioenrechten bij scheiding van toepassing ('Wet VPS'). Deze wet is van toepassing op beëindigingen van het huwelijk (geregistreerd partnerschap wordt gelijkgesteld met een huwelijk) of scheidingen van tafel en bed op of na 1 mei 2005.

Tussen een man en een vrouw is in 2004 een echtscheiding uitgesproken. Bij de (mondelinge) behandeling van de wijze van verdeling van de huwelijks-gemeenschap kwam tevens de vraag aan de orde of de uitkering die de man ontving in het kader van een regeling voor vervroegd uittreden onder de Wet VPS viel. In 1995 was de arbeidsrelatie van de man met zijn werkgever geëindigd. Met de werkgever was de afspraak gemaakt dat de werknemer tot zijn 60ste verjaardag een uitkering van de werkgever zou ontvangen. De werknemer ontving vanaf 60-jarige leeftijd een uitkering van het pensioenfonds. De man stelde dat deze uitkeringen vanaf 60 jaar niet onder de Wet VPS vallen, terwijl de vrouw (in navolging van het pensioenfonds) stelde dat dit wel het geval diende te zijn. De Rechtbank Leeuwarden (8 juni 2005, PJ 2005/89) overwoog dat de uitkering niet onder artikel 1, lid 3 van de Wet VPS viel, daar in casu sprake was van pensioenaanspraken en pensioen derhalve onder de Wet VPS verevend dient te worden.

In 1991 heeft een ontbinding van een huwelijk plaatsgevonden. Artikel 12, lid 1 en lid 2 Wet VPS bepalen dat de Wet VPS niet van toepassing is op scheidingen die voor 1 mei 1995 hebben plaatsgevonden, behoudens een uitzondering voor bepaalde echtscheidingen voor 27 november 1981. De vrouw stelde dat toch verevening diende plaats te vinden wegens bijzondere omstandigheden, waaronder koude uitsluiting, op grond van de Wet VPS. Het Hof Arnhem (2 augustus 2005, PJ 2005/110) oordeelde dat de wetgever een bewuste keuze had gemaakt om de Wet VPS niet toepas-selijk te verklaren voor echtscheidingen daterende voor 1995.

Een man en een vrouw waren, na een aantal jaren samengewoond te hebben, voor een korte periode (in koude uitsluiting) gehuwd geweest en daarna gescheiden. Voor zowel de man als de vrouw betrof het een tweede huwelijk.

De man heeft na zijn tweede echtscheiding aan de vrouw altijd alimentatie betaald. De vrouw werd echter gedwongen om met 62 jaar met pensioen te gaan en op grond van de Wet limitering alimentatie (WLA) eindigde de alim-entatie. De vrouw verzette zich tegen limitering van de alimentatie omdat dit een grote inkomensval teweeg zou brengen, daar zij was gehuwd in koude uitsluiting en voorts was gescheiden voor de inwerkingtreding van de Wet verevening pensioenrechten bij scheiding (Wet VPS). De vrouw stelde onder andere dat de WLA en de Wet VPS bedoeld waren als één pakket, wat voor de vrouw anders uitpakte. Het Gerechtshof 's-Gravenhage (23 augustus 2006, PJ 2006/107) oordeelde dat in de gegeven omstandigheden van de vrouw mocht worden gevergd dat het inkomen van de vrouw met een zesde deel achteruit ging, rekening houdende met de korte periode van het huwelijk, er geen kinderen zijn geboren uit het huwelijk, zij zelf pensioen heeft opgebouwd en niet gebleken is dat de verdien capaciteit door het huwelijk negatief was beïnvloed. Voorts speelde een rol dat zij (een gering) nabestaandenpensioen uit haar eerste huwelijk ontving en het feit dat zij (enig) vermogen uit een nalatenschap had ontvangen. Het hof ging niet in op de stelling dat de WLA en de Wet VPS als één pakket zouden moeten worden gezien.

Pensioenverrekening

Pensioenverrekening dient toegepast te worden bij scheidingen waarop het Boon/Van Loon-regime van toepassing is. In het Boon/Van Loon-arrest oordeelde de Hoge Raad (HR 27 november 1981, NJ 1982, 503) dat de partner (in de meeste gevallen de vrouw) recht had op een deel van het tijdens het huwelijk opgebouwde pensioen van de partner (meestal de man). Met andere woorden: het tijdens het huwelijk opgebouwde pensioen was niet langer verknocht aan de persoon die het had opgebouwd, maar diende te worden verrekend tussen de partners. Nog steeds doen zich hierover geschillen voor tussen echtgenoten. De verrekening heeft betrekking op echtscheidingen en scheidingen van tafel en bed in de periode tussen 27

november 1981 tot 1 mei 1995.

Een man en een vrouw verschilden van mening over de omvang van de pensioenverrekening. De vrouw stelde meer te moeten ontvangen dan de helft van de pensioenaanspraken van de man. Het Hof Den Haag (23 februari 2005, PJ 2005/62) oordeelde echter dat partijen bij het opstellen van de huwelijkse voorwaarden de bedoeling hebben gehad de pensioenaanspraken te verrekenen conform het arrest van de Hoge Raad van 27 november 1981 (Boon/Van Loon). Daarom dienden zij ervan uit te gaan dat ieder per saldo de helft van de waarde van de totale pensioenaanspraken zou ontvangen.

Twee echtgenoten waren in koude uitsluiting gehuwd geweest. Nadat in 1988 de scheiding was uitgesproken, betaalde de man enkele jaren alimentatie. De man verzocht bij de Rechtbank Den Haag om stopzetting c.q. verlaging van de verplichting tot alimentatie, omdat de vrouw aanzienlijke bedragen heeft geërfd. Daardoor zou ze niet meer afhankelijk zijn van de betalingen van de man. De vrouw stelde dat ondanks de koude uitsluiting toch de Wet VPS van toepassing was, daar er een leemte bestond in de Wet VPS. De Rechtbank Den Haag (16 augustus 2005, PJ 2005/111) was van oordeel dat de wetgever bij de totstandkoming van de Wet VPS bewust geen voorziening heeft getroffen voor echtgenoten die onder het regime van koude uitsluiting zijn gehuwd en van wie de echtscheiding na 27 november 1981 (Boon/Van Loon) maar voor 1 mei 1995 (Wet VPS) is uitgesproken. De rechtbank kwam tot dit oordeel op grond van het overgangsrecht Wet VPS en de MvA.

In oktober 2006 (HR 6 oktober 2006, PJ 2006/129) wees de Hoge Raad een arrest over het aanwezig zijn van een indexeringsverplichting van het voor de partner (in casu de vrouw) bestemde deel van het ouderdomspensioen in het kader van pensioenverrekening. De vrouw had conform Boon/Van Loon recht op pensioen als gevolg van een scheiding in 1987. De Hoge Raad bevestigde het oordeel van het Hof Amsterdam, dat de aanspraak op indexering van de pensioenuitkering deel uitmaakt van het tijdens het huwelijk opgebouw-

kuurlijk heb ik zijn alimentatie niet meer nodig. Tante Dicky is dood, maar dat Schenkt hem geen enkele clementie!

de pensioen. Het past volgens de Hoge Raad in de lijn van het arrest Boon/Van Loon dat de indexeringsregeling ook moet worden toegepast over het deel van het pensioen van de man dat haar toekomt.

Pensioenfondsen

Welke pensioenregeling is op een uitzendkracht van toepassing: de regeling van het uitzendbureau of de regeling van de inlener? Het Gerechtshof 's-Gravenhage (7 november 2003, *PJ 2004/33*; zie vorige kroniek) stelde vast dat uit het werkingsfeerbesluit van het bedrijfstakpensioenfonds volgde dat deelneming aan het bedrijfstakpensioenfonds verplicht is voor werknemers die op basis van een arbeidsovereenkomst werkzaam zijn in de bedrijfstak. Omdat de uitzendkracht een uitzendovereenkomst heeft met het uitzendbureau, en niet met een werkgever die een onderneming drijft in de bedrijfstak, valt hij

naar het oordeel van het hof niet onder de werkingsfeer van het bedrijfstakpensioenfonds. De Hoge Raad heeft het arrest ook (zie hierna onder 'VUT') op dit punt vernietigd op basis van de tekst van het werkingsfeerbesluit (HR 20 mei 2005, *PJ 2005/76*). Dit arrest is in overeenstemming met het zogenaamde Heineken-arrest (HR 10 januari 1986, *NJ 1986, 476*).

In een situatie waarover hof Den Haag eveneens kreeg te oordelen (21 januari 2005, *PJ 2005/131*) was in het werkingsfeerbesluit van een bedrijfstakpensioenfonds als eis voor verplichte deelneming opgenomen dat een arbeidsovereenkomst met bepaalde instellingen bestond. De algemeen directeur van een dergelijke instelling was echter werkzaam op basis van een managementovereenkomst tussen de instelling en de besloten vennootschap waarvan de algemeen directeur DGA was. Het hof oordeelde dat feitelijk sprake was van een arbeidsovereenkomst tussen

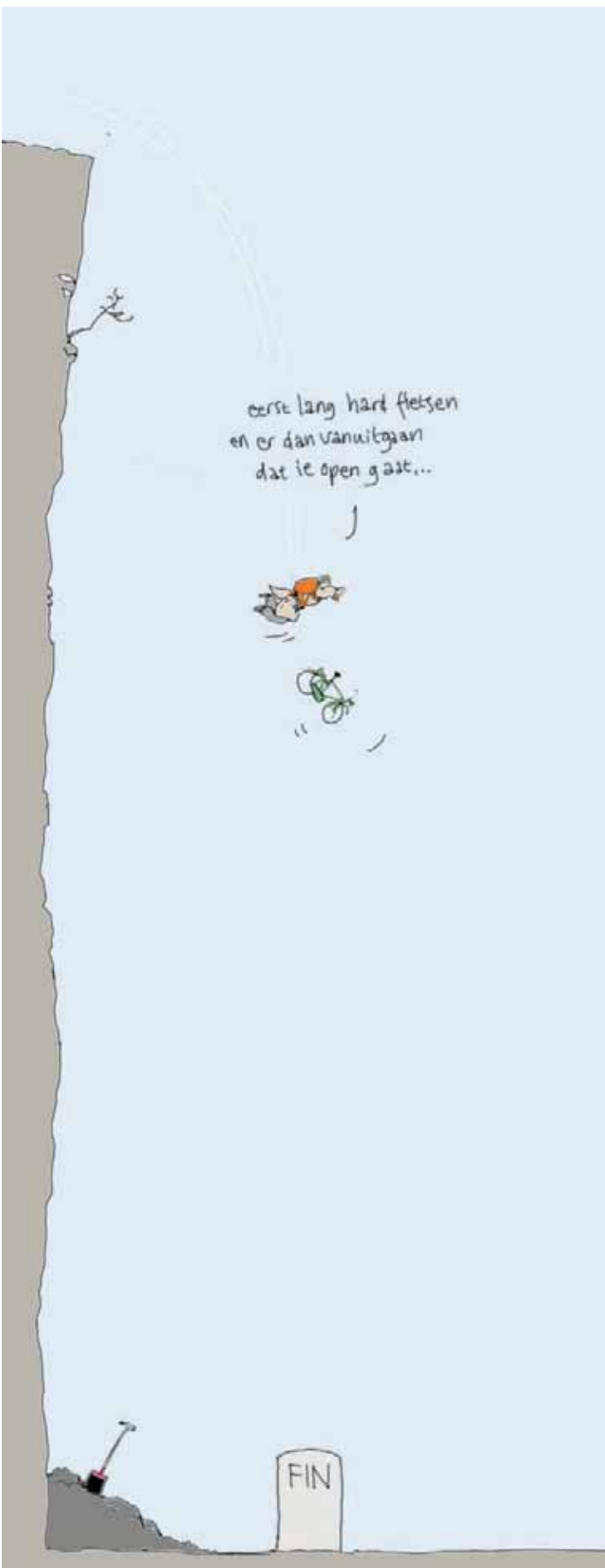
de instelling en de algemeen directeur, zodat de directeur verplicht was deel te nemen in het desbetreffende bedrijfstakpensioenfonds.

VUT

In de conclusie bij de Hoge Raad 9 december 2005 (HR 9 december 2005, *PJ 2006/42*) geeft A-G Keus een overzicht van de stand van zaken rond de wijze waarop CAO-bepalingen dienen te worden uitgelegd. Dat is met het oog op de uitleg van VUT-regelingen van belang, omdat deze doorgaans zijn neergelegd in een CAO. In Hoge Raad 20 mei 2005 (HR 20 mei 2005, *PJ 2005/76*), over onder meer de vraag of uitzendkrachten werkzaam in de glastuinbouw vallen onder de werkingsfeer van de VUT-CAO van de agrarische sectoren, oordeelde de Hoge Raad dat het Gerechtshof Den Haag (7 november 2003, *PJ 2004/33*) de werkingsfeer niet op de juiste wijze had uitgelegd. (Dit arrest werd ook genoemd onder 'Pensioenfondsen'.)

In een arrest van het Gerechtshof Amsterdam (24 november 2005, *PJ 2006/41*) was onder meer de vraag aan de orde of aan het recht op een VUT-uitkering uit hoofde van de CAO, de voorwaarde was verbonden dat de werkgever premie had betaald en dat de werknemer een bijdrage had betaald. Het hof oordeelde dat volgens de desbetreffende CAO en het daarbij behorende reglement dit niet het geval was. De Kantonrechter Zwolle kwam in een kort geding in verband met een andere CAO echter tot de tegenovergestelde conclusie (16 juli 2004, *PJ 2005/63*).

Een werknemer vorderde in een kort geding van een VUT-stichting toekenning van een VUT-uitkering. De werknemer voldeed echter niet aan de voorwaarde dat zij gedurende tien jaar werkzaam is geweest bij een contractcateraar. De kantonrechter oordeelde dat de werknemer ook niet op basis van andere bepalingen uit de CAO, inclusief de hardheidsclausule, recht had op een VUT-uitkering (Kantonrechter Tilburg 27 oktober 2004, *PJ 2005/77*).

Procesrecht

De Rechtbank Rotterdam (16 mei 2006, *PJ* 2006/85) oordeelde over haar eigen bevoegdheid. Het betrof een kwestie waarin de toezichthouder (thans DNB) weigerde te voldoen aan een verzoek om bepaalde informatie te verstrekken. Volgens de rechtbank ging het om informatie uit hoofde van de Wet BPF (oud) en/of de Wet BPF 2000. Tegen de afwijzende reactie van DNB op een bezwaarschrift dat ter zake bij DNB was ingediend, werd bij de Rechtbank Rotterdam beroep ingesteld. De rechtbank achtte zich bevoegd kennis te nemen van de kwestie en overwoog in dat verband dat de weigering waartegen het bezwaarschrift was gericht, weliswaar om verschillende redenen geen besluit was in de zin van de Awb, maar dat de reactie van DNB op het bezwaarschrift desondanks, op basis van vaste jurisprudentie, als een besluit als bedoeld in artikel 7:1 Awb diende te worden aangemerkt. Tegen een dergelijk besluit staat beroep bij de rechtbank open, in dit geval bij de Rechtbank Rotterdam op basis van artikel 18e van de Wet BPF dan wel artikel 26 van de Wet BPF 2000.

De tweede noemenswaardige uitspraak is een arrest van het Gerechtshof Amsterdam (24 november 2005, *PJ* 2006/41). Het hof oordeelde dat een niet-georganiseerde werknemer, die stelt uit hoofde van een niet algemeen verbindend verklaarde CAO recht te hebben op een VUT-uitkering, een zelfstandig vorderingsrecht heeft jegens de VUT-stichting die de CAO uitvoert. De rechtbank komt tot dit oordeel omdat de desbetreffende CAO ook aan niet-georganiseerde werknemers een zelfstandig vorderingsrecht verleent en de werknemer dat recht heeft aanvaard. De werknemer kon zijn gepretendeerde recht op een VUT-uitkering met bijkomende aanspraken volgens het hof rechtsgeldig cederen aan een andere VUT-stichting, die vervolgens op naam van de werknemer een procedure tegen de uitvoerende VUT-stichting startte. (Zie ook hiervoor onder 'VUT'.)

Het bureau van de orde

Onderwerp	Telefoonnummer	E-mailadres
Algemene informatie	070-335 35 35	info@advocatenorde.nl
N.a.w.-gegevens advocatuur	070-335 35 29	info@barbeheer.nl
Auditbureau (kwaliteitszorg)	070-335 35 71 / 82	audit@advocatenorde.nl
Centrale Controle Verordeningen	070-335 35 26	ccv@advocatenorde.nl
Landelijke financiële bijdrage	070-335 35 23	finorg@advocatenorde.nl
Communicatie (o.a. brochures)	070-335 35 52	pr@advocatenorde.nl
BalieNet-certificaten	070-335 35 71 / 86	certificaat@advocatenorde.nl
Overige vragen van advocaten	070-335 35 71 / 86	helpdesk@advocatenorde.nl

Opleiding	Telefoonnummer	E-mailadres
Beroepsopleiding (09.00-12.00 uur)	070-335 35 55	opl@advocatenorde.nl
Voortgezette Stagiaire Opleiding (VSO)	070-335 35 58 / 78	vso-po@advocatenorde.nl
Permanente Opleiding (PO)	070-335 35 58 / 78	vso-po@advocatenorde.nl
Permanente Opleiding (ontheffingen)	070-335 35 41 / 89	jz@advocatenorde.nl
Vrijstellingen B0 en VSO	070-335 35 41 / 89	jz@advocatenorde.nl

Neuhuyskade 94, Postbus 30851, 2500 GW Den Haag
Telefoonnummer algemeen +31 (0)70 - 335 35 35
Faxnummer algemeen +31 (0)70 - 335 35 31

Opleidingen
PO
Personalia

PO

Letselschade
Hersenletsel en cognitief functioneren: vragen voor de letselscha-

depraktijk
23-03-2007 10:00 - 17:00
Plaats Amersfoort
Doelgroep PO
Niveau ***
Instelling Stichting Werkgroep
Artsen Advocaten,
tel. 070-3888867
Docent(en) dr. J. Bruins, dr. B.
van Cranenburgh, dr. J. van
der Naalt, dr. W.C.G. Overweg-

In deze rubriek het cursusaanbod in het kader van de Permanente Opleiding (PO) en het cursusaanbod voor de Voortgezette Stagiaire Opleiding (VSO). De door de Orde erkende opleidingsinstellingen naast PO-cursussen kunnen tevens VSO-cursussen voor advocaat-stagiaires organiseren.

Beëdigd als
advocaat en
procureur

Aboukir, mr. R., Jan Luyckestraat
2 (3521 VC) postbus 4063 (3503
HB) Utrecht, tel. 030-2321508, fax
030-2314914

Acimovic, mw. mr. S., Zuid-
Hollandlaan 7 (2596 AL) postbus
90851 (2509 LW) Den Haag, tel.
070-3285328, fax 070-3285325,
e-mail thehague@debrauw.com

Aerde, mr. A.M. van, Gustav
Mahlerplein 50 (1082 MA) postbus
75505 (1070 AM) Amsterdam, tel.

020-6056367, fax 020-6056715,
e-mail t.van.aerde@houthoff.com

Agsteribbe, mr. B., Zuidplein 120
(1077 XV) postbus 79087 (1070 NC)
Amsterdam, tel. 020-5754930, fax
020-5754939, e-mail agsteribbe@
slangen-advocaten.nl

Bahadin, mw. mr. F., Zuid-
Hollandlaan 7 (2596 AL) postbus
90851 (2509 LW) Den Haag, tel.
070-3285328, fax 070-3285325,
e-mail thehague@debrauw.com

Bakker, mr. M.W.P., Markt 21 (1741
BS) postbus 22 (1740 AA) Schagen,
tel. 0224-212496, fax 0224-215924,
e-mail buers.advocaten@
planet.nl

Batting, mw. mr. M.L.,
Julianaplein 10 (2595 AA) postbus
11756 (2502 AT) Den Haag, tel. 070-

Plandsoen, prof. dr. B. Schmand
Cursusprijs € 380 exclusief BTW
Opleidingspunten
05 Juridisch
- Beroepsvaardigheden
- Management/Organisatie
05 Totaal

**Overige
rechtsgebieden**
Marketing + reclame:
uw juridische beperkingen!

10-05-2007 09:30 - 17:00
Plaats Amsterdam
Doelgroep PO
Niveau **
Instelling Euroforum,
tel. 040-2974889
Docent(en) mr. C. Alberdingk
Thijm, mr. T. van Essen, mr.
M. Heerma van Voss, mr. S.
Hoogenbosch, J. van Mil
Cursusprijs € 849 exclusief BTW
Opleidingspunten
05 Juridisch
- Beroepsvaardigheden
- Management/Organisatie
05 Totaal

**Ruimtelijke-
ordeningsrecht en milieu-
recht**
Basiscursus Milieurecht
09-05-2007 09:30 - 17:00
16-05-2007 09:30 - 17:00
Plaats Rotterdam

Het niveau van de opleidingen is als volgt weergegeven:
* *Basisniveau* (doorgaans minder dan 1 jaar ervaring in het betreffende vakgebied; weinig tot geen voorkennis aanwezig).
** *Verdiepingsniveau* (doorgaans meer dan 1 jaar ervaring in het betreffende vakgebied; basiskennis aanwezig en gerichte praktijkervaring vereist).
*** *Specialisatieniveau* (doorgaans meer dan 3 jaar ervaring in het betreffende vakgebied; hoog kennisniveau aanwezig en gerichte praktijkervaring vereist).

Doelgroep PO
Niveau *
Instelling Studiecentrum voor
Bedrijf & Overheid,
tel. 040-2974889
Docent(en) ir. H. Huizer, mr. M.
Maas-Cooymans, mr. H. Pennarts,
mr. E. Sillevius Smit, M. Soppe, J.
Tieman, mr. dr. E. de Valk
Cursusprijs € 1.599 exclusief BTW
Opleidingspunten
12 Juridisch
- Beroepsvaardigheden
- Management/Organisatie
12 Totaal

**Overige
vaardigheden**
Ambitie - Topprestaties
en Welzijn
15-03-2007 13:30 - 22:00
Plaats n.n.b.
Doelgroep PO
Niveau *

Instelling COCON Training & Advies,
tel. 024-3880261
Docent(en) Deskundige trainers
Cursusprijs € 495 geen BTW
Opleidingspunten
- Juridisch
06 Beroepsvaardigheden
- Management/Organisatie
06 Totaal

tel. 020-5517917, fax 020-6267949,
e-mail lisa.bongaarts@bakernet.
com

Boon, mw. mr. T., Gustav
Mahlerplein 2 (1082 MA) postbus
75510 (1070 AM) Amsterdam, tel.
020-7953953, fax 020-7953900,
e-mail boekel.de.neree@bdn.nl

Bos, mr. J.G., Strawinskyalaan
1999 (1077 XV) postbus 7113 (1007
JC) Amsterdam, tel. 020-7171000,
fax 020-7171111, e-mail info@
nautadutilh.com

Bruggen, mw. mr. I.M.A. van,
Wilhelminastraat 21 (6131 KL)
postbus 525 (6130 AM) Sittard,
tel. 046-4205660, fax 046-
4521166, e-mail kamps@kamps-
advocaten.nl

Bruin, mw. mr. B., Claude
Debussyalaan 54 (1082 MD) postbus
2720 (1000 CS) Amsterdam, tel.
020-5517442, fax 020-6267949,
e-mail barbara-ellen.bruin@
bakernet.com

Combee, mw. mr. C.E.,
Beemdstraat 52 (5605 LV)
Eindhoven, tel. 040-2910691, fax
040-2552444, e-mail c.combee@
dijkmans-advocaten.nl

Dulk, mw. mr. N.F. den,
Apollolaan 153 (1077 AS) postbus
75305 (1070 AH) Amsterdam, tel.
020-3058200, fax 020-3058205,
e-mail info@vandernatlitigation.
nl

Dijkgraaf, mw. mr. J., Koningin
Julianaplein 10 (2595 AA) postbus
11756 (2502 AT) Den Haag, tel. 070-
5153976, fax 070-5153309, e-mail
j.dijkgraaf@pelsrijcken.nl

Eksen, mw. mr. A., Gustav
Mahlerplein 2 (1082 MA) postbus
75510 (1070 AM) Amsterdam, tel.
020-7953953, fax 020-7953900, e-
mail boekel.de.neree@bdn.nl

Feenstra, mr. P., Bredewater 12
(2715 CA) postbus 3020 (2700 LA)
Zoetermeer, tel. 079-3448181, fax
079-3427990, e-mail site@srk.nl

5153000, fax 070-5153100, e-mail
info@pelsrijcken.nl

Ben Tarraf, mr. S.,
Amstelveenseweg 54-56 bg (1075
XH) Amsterdam, tel. 020-6180908,
fax 020-6162070

Berg, mw. mr. R. van den,
Strawinskyalaan 10 (1077 XZ)
postbus 75299 (1070 AG)
Amsterdam, tel. 020-48957000,
fax 020-4857001, e-mail roelien.
vandenbergh@freshfields.com

Bergmans, mw. mr. P.M.M.,
Prins Bernhardlaan 35 (2404 NE)
postbus 155 (2400 AD) Alphen a/d
Rijn, tel. 0172-503250, fax 0172-
503200, e-mail pbergmans@
lagrolaw.nl

Bergsma, mw. mr. S., Vondellaan
51 (2332 AA) postbus 1144 (2302
BC) Leiden, tel. 071-5358000, fax
071-5358001, e-mail bergsma@
teekenskarstens.nl

Bongaarts, mw. mr. L.M.S.M.,
Claude Debussyalaan 54 (1082 MD)
postbus 2720 (1000 CS) Amsterdam,

Meldingen voor deze rubriek kunnen worden
doorgegeven aan: adres@advocatenorde.nl

Flink, mr. C.I., Fred. Roeskestraat 100 (1076 ED) postbus 71170 (1008 BD) Amsterdam, tel. 020-5785677, fax 020-5785814, e-mail clemens.flink@loyensloeff.com

Gans, mw. mr. M.T., Spoorstraat 59 (6161 AA) Geleen, tel. 046-4105007, fax 046-4752321

Gartit, mr. M. el, Fred. Roeskestraat 100 (1076 ED) postbus 71170 (1008 BD) Amsterdam, tel. 020-5785098, fax 020-5785810, e-mail mohamed.el.gartit@loyensloeff.com

Gendt, mw. mr. S.C. van, Apollolaan 15 (1077 AB) postbus 75440 (1070 AK) Amsterdam, tel. 020-6741376, fax 020-6741879, e-mail suzette.vangendt@allenoververy.com

Gorissen, mw. mr. M.D., Zuid-Hollandlaan 7 (2596 AL) postbus 90851 (2509 LW) Den Haag, tel. 070-3285328, fax 070-3285325, e-mail thehague@debrauw.com

Groen, mr. J.P., Paardenmarkt 1 (1811 KH) postbus 172 (1800 AD) Alkmaar, tel. 072-5144666, fax 072-5144600, e-mail info@schenkelveldadvocaten.nl

Haex, mw. mr. J.F.H.N., Strawinskylaan 2001 (1077 ZZ) postbus 75640 (1070 AP) Amsterdam, tel. 020-5460606, fax 020-5460123, e-mail info@stibbe.com

Hagers, mr. J., Westerdoksdijk 40 (1013 AE) postbus 10302 (1001 EH) Amsterdam, tel. 020-5210100, fax 020-5210101, e-mail mail@blenheim.nl

Hamers, mw. mr. J.A.M., Droogbak 1-a (1013 GE) postbus 251 (1000 AG) Amsterdam, tel. 020-7119000, fax 020-7119999

Hanrath, mr. A.C.J., Nieuwe Gracht 124 (2011 NM) postbus 280 (2000 AG) Haarlem, tel. 023-5530230, fax 023-5530260, e-mail hanraht@pjsadvocaten.nl

Hattum, mr. ir. W.J. van, Kerkstraat 10 (5331 CE) postbus 160 (5330 AD) Kerkrade, tel. 0418-644744, fax 0418-644750, e-mail info@korlaar.nl

Heemskerk, mw. mr. C.F.J., Gustav Mahlerplein 50 (1082 MA) postbus 75505 (1070 AM) Amsterdam, tel. 020-6056769, fax 020-6056708, e-mail c.heemskerk@houthoff.com

Heeringa, mw. mr. M.A., Parkstraat 30 (2514 JK) postbus

801 (2501 CV) Den Haag, tel. 070-3617002, fax 070-3616032

Heerkens Thijssen, mr. T.J.R.P., Gustav Mahlerplein 2 (1082 MA) postbus 75510 (1070 AM) Amsterdam, tel. 020-7953953, fax 020-7953900, e-mail boekel.de.neree@bdn.nl

Heuvelman, mw. mr. E.I., Kerkewijk 8 (3901 EG) postbus 384 (3900 AJ) Veendam, tel. 0318-550770, fax 0318-556860, e-mail veenendaal@diepeveenadvocaten.nl

Hirdes, mw. mr. L.G., Koningslaan 60 (1075 AG) postbus 70091 (1007 KB) Amsterdam, tel. 020-6645111, fax 020-6620470, e-mail info@fortadvocaten.nl

Hoekerd, mw. mr. I.D., Hofplein 20 (3032 AC) postbus 2700 (3000 CS) Rotterdam, tel. 010-2010500, fax 010-2010501, e-mail hoekerd@vmw.nl

Holland, mw. mr. H.L.D. van, Hageland 102 (1066 SB) Amsterdam, tel. 020-4080360, fax 020-4083990, e-mail cjaprimeckers@tiscali.nl

Hollander, mw. mr. M.J. de, Schorpioenstraat 266 (3067 KW) Rotterdam

Horst, mw. mr. J.W. van der, Fred. Roeskestraat 100 (1076 ED) postbus 71170 (1008 BD) Amsterdam, tel. 020-5785078, fax 020-5785843, e-mail jet.van.der.horst@loyensloeff.com

Houtsma, mw. mr. K., Mussenberg 1-b (6049 GZ) Herten, postbus 236 (6040 AE) Roermond, tel. 0475-333846, fax 0475-310473, e-mail karen@delescen-scheers.nl

Huith, mr. G.J., Julianaplein 10 (2595 AA) postbus 11756 (2502 AT) Den Haag, tel. 070-5153000, fax 070-5153100, e-mail info@pelsrijcken.nl

Huijskens, mw. mr. E.J., Emmasingel 38 (6001 BP) postbus 196 (6000 AD) Weert, tel. 0495-532583, fax 0495-540755, e-mail huijskens@hoeberechts.nl

Hijkema, mr. T.T., Schippersgracht 1-3 (1011 TR) postbus 75538 (1070 AM) Amsterdam, tel. 020-5300160, fax 020-5300170, e-mail info@solv.nl

Ilicic, mw. mr. A., Prins Hendrikstraat 8 (8911 BK) postbus 222 (8901 BA) Leeuwarden, tel. 058-2122444, fax 058-

2133666, e-mail welkom@rotshuizengeense.nl

Janssen, mr. M., Sniederslaan 14 (5531 EL) postbus 110 (5530 AC) Bladel, tel. 0497-360460, fax 0497-386395, e-mail info@dijkmans-advocaten.nl

Joseph, mw. mr. J.J.L., Mgr. Borretweg 12 (5361 AR) Grave

Juinen, mw. mr. S.C.M., Willemskade 7 (8911 AW) postbus 2610 (8901 AC) Leeuwarden, tel. 058-2121464, fax 058-2133025, e-mail info@vandersluisvanderzee.nl

Klasens, mr. H.J.A., Wilsonplein 15 (2011 VG) postbus 3223 (2001 DE) Haarlem, tel. 023-5340100, fax 023-5344550, e-mail h.j.a.klasens@cordemeyerslager.nl

Klingeman, mw. mr. S.J., Bijster 1 (4817 HX) postbus 4714 (4803 ES) Breda, tel. 076-5256500, fax 076-5256534, e-mail info@akd.nl

Koopman, mr. F., Weena 355 (3013 AL) postbus 1507 (3000 BM) Rotterdam, tel. 010-2172638, fax 010-2172760, e-mail f.koopman@houthoff.com

Kröner, mr. H.R.T., Apollolaan 15 (1077 AB) postbus 75440 (1070 AK) Amsterdam, tel. 020-6741000, fax 020-6741111

Kroon, mw. mr. L., Amstelveenseweg 638 (1081 JJ) postbus 75258 (1070 AG) Amsterdam, tel. 020-5419888, fax 020-5419999, e-mail info@dlapiper.com

Krsteski, mr. F., Jachthavenweg 121 (1081 KM) postbus 75265 (1070 AG) Amsterdam, tel. 020-6789123, fax 020-6789589, e-mail info@van-doorne.com

Kuiper, mw. mr. M.W., Julianastraat 65 (2282 RM) Rijswijk/ZH

Kwaaitaal-Schaars, mw. mr. V.M.H., Paradijslaan 159 (5611 KM) postbus 440 (5600 AK) Eindhoven, tel. 040-2393200, fax 084-7171313

Laak, mw. mr. J.E.A.J.C. van de, Willem II Straat 29-a (5038 BA) postbus 246 (5000 AE) Tilburg, tel. 013-5420400, fax 013-5430408, e-mail linssen@linssen-advocaten.nl

Laan, mw. mr. O., Zusterplein 22-b (3703 BC) Zeist, tel. 0314-381268, fax 0314-383057, e-mail marius@houtzagerstrijker.nl

Lakkas, mw. mr. S.C., Sickeszplein 1 (6821 HV) postbus 3155 (6802 DD) Arnhem, tel. 026-3777111, fax 026-3777222, e-mail info@hekkelman.nl

Lande, mw. mr. E.M.M. van der, Apollolaan 15 (1077 AB) postbus 75440 (1070 AK) Amsterdam, tel. 020-6741000, fax 020-6741111

Leeuwen, mr. E.J. van, Westersingel 104 (3015 LD) postbus 23002 (3001 KA) Rotterdam, tel. 010-4113076, fax 010-2709004, e-mail info@justionadvocaten.nl

Lek-Langenhof, mw. mr. M.H.F. van der, Jansbuitensingel 30 (6811 AE) postbus 560 (6800 AN) Arnhem, tel. 026-3538211, fax 026-4430943, e-mail arnhem@cms-dsb.com

Lieshout, mw. mr. S.A.J.C. van, Velmolenweg 52-b/54-b (5404 LD) postbus 445 (5400 AK) Uden, tel. 0413-255180, fax 0413-256313

Loo, mw. mr. L. van de, Weena 750 (3014 DA) postbus 1110 (3000 BC) Rotterdam, tel. 010-2240304, fax 010-2240056, e-mail lotte.vandeloo@nautadutilh.com

Marks, mw. mr. I., Strawinskylaan 1999 (1077 XV) postbus 7113 (1007 JC) Amsterdam, tel. 020-7171000, fax 020-7171111, e-mail isabelle.marks@nautadutilh.com

Marsman, mr. A.W.P., Zuid-Hollandlaan 7 (2596 AL) postbus 90851 (2509 LW) Den Haag, tel. 070-3285328, fax 070-3285325, e-mail thehague@debrauw.com

Menouar, mr. N., Parklaan 17 (3016 BA) postbus 23502 (3001 KB) Rotterdam, tel. 010-2770300, fax 010-4364977, e-mail schaaap.partners@schaaprdam.nl

Mensink, mr. L.P.W., Apollolaan 15 (1077 AB) postbus 75440 (1070 AK) Amsterdam, tel. 020-6741000, fax 020-6741111

Meulenveld, mw. mr. A., Jachthavenweg 121 (1081 KM) postbus 75265 (1070 AG) Amsterdam, tel. 020-6789123, fax 020-6789589, e-mail info@van-doorne.com

Miranda, mw. mr. U.B., Haarlemmerweg 333 (1051 LH) postbus 58188 (1040 HD) Amsterdam, tel. 020-5506666, fax 020-5506777, e-mail lawyers@kvdl.nl

Mohammed-Hoesein, mw. mr. N.D.Z.R., Reigersbos 100 (1107 ES)

Amsterdam, tel. 020-6910586, fax 020-6910332

Möhlmann, mr. J.A., van Stolkweg 10 (2585 JP) postbus 80504 (2508 GM) Den Haag, tel. 070-3504055, fax 070-3506187, e-mail j.mohlmann@wtsadvocaten.nl

Morra, mr. W.J., Nieuwe Gracht 49 (2011 ND) Haarlem, tel. 023-5534040, fax 023-5534045

Muller, mr. D.S., Mercurion 22 (6903 PZ) postbus 243 (6900 AE) Zevenaar, tel. 0316-527752, fax 0316-525340, e-mail ross@ross.nl

Nielen, mw. mr. E.M.C. van, Bijster 1 (4817 HX) postbus 4714 (4803 ES) Breda, tel. 076-5256500, fax 076-5256533, e-mail evannielen@akd.nl

Oever, mw. mr. A. van den, Zonnedaauw 12 (9202 PA) postbus 277 (9200 AG) Drachten, tel. 0512-515999, fax 0512-540010, e-mail info@machielsadvocaten.nl

Oolgaard, mw. mr. I., Burg. Kolfshotenlaan 65 (2585 DZ) postbus 85464 (2508 CD) Den Haag, tel. 070-3227516, fax 070-3521734, e-mail info@schlicheradvocaten.nl

Oudshoorn, mr. F.L., Oostdam 1 (3441 EM) postbus 155 (3440 AD) Woerden, tel. 0348-418780, fax 0348-420185, e-mail foudshoorn@lagrolaw.nl

Oversteegen, mr. T., Bijster 1 (4817 HX) postbus 4714 (4803 ES) Breda, tel. 076-5256500, fax 076-5256534, e-mail info@akd.nl

Peters, mw. mr. H.M.G., Heemraadssingel 159 (3022 CE) Rotterdam, tel. 010-4513985, fax 010-4778629

Pittau, mr. C.T., Ceintuurbaan 67 (1072 EV) postbus 12076 (1100 AB) Amsterdam, tel. 020-3681265, fax 020-3681327

Poelgeest, mw. mr. J.M. van, Fred. Roeskestraat 100 (1076 ED) postbus 71170 (1008 BD) Amsterdam, tel. 020-5785161, fax 020-5785812, e-mail jonneke.van.poelgeest@loyensloeff.com

Ramlochan-Tewarie, mr. V.B.A., Zuidplein 180 (1077 XV) Amsterdam, tel. 020-7996200, fax 020-7996300

Reenen, mw. mr. E. van, Van der Hooplaan 7 (1185 EV) postbus 9104 (1180 MC) Amstelveen, tel. 020-6434966, fax 020-6436548, e-mail info@lamersdegroot.nl

Ruiter, mw. mr. E. de, Beursplein 37 (3011 AA) postbus 30004 (3001 DA) Rotterdam, tel. 010-2053665, fax 010-2053669, e-mail mail@huisvestingsadvocaten.nl

Rijsewijk, mw. mr. A.M. van, Weena 355 (3013 AL) postbus 1110 (3000 BM) Rotterdam, tel. 010-2172915, fax 010-2172700, e-mail info@houthoff.com

Saedt, mr. R.A.M., van Schaeck Mathonsingel 4 (6512 AN) postbus 55 (6500 AB) Nijmegen, tel. 024-3813131, fax 024-3222074, e-mail saedt@dirkwager.nl

Sanden, mr. C.A.H. van de, Weena 750 (3014 DA) postbus 1110 (3000 BC) Rotterdam, tel. 010-2240000, fax 010-4148444, e-mail info@nautadutlih.com

Sanden, mw. mr. M.A.A.M. van der, Eindhoveneweg 128 (5582 HW) postbus 193 (5580 AD) Waalre, tel. 040-2215015, fax 040-2212135, e-mail mvandersanden@boomen.nl

Savrij Droste, mr. K.R., Akerstraat 88 (6411 HC) Heerlen, tel. 045-5606000, fax 045-5606001, e-mail info@pfeil-heuts.nl

Schepens, mw. mr. N.M.J., Mierloseweg 5 (5707 AA) Helmond, tel. 0492-544415, fax 0492-527785, e-mail secretariaat@braakmanadvocaten.nl

Schilperoort, mw. Mr. M.N.B., Zuid-Hollandlaan 7 (2596 AL) postbus 90851 (2509 LW) Den Haag, tel. 070-3285328, fax 070-3285325, e-mail michelle.schilperoort@debrauw.com

Scholten, mr. A., Amstelveenseweg 638 (1081 JJ) postbus 75258 (1070 AG) Amsterdam, tel. 020-5419888, fax 020-5419999, e-mail info@dlapiper.com

Schoonhoven, mw. mr. M. van, Amstelplein 1 (1096 HA) postbus 94142 (1090 GC) Amsterdam, tel. 020-4629300, fax 020-4629333, e-mail info.amsterdam@nortonrose.com

Schutte, mw. mr. S.W.M., Prins Bernhardstraat 1 (6521 AA) postbus 1094 (6501 BB) Nijmegen, tel. 024-3828384, fax 024-3828388, e-mail info@hten.nl

Sigtenhorst, mr. R. van den, Zuid-Hollandlaan 7 (2596 AL) postbus 90851 (2509 LW) Den Haag, tel. 070-3285328, fax 070-3245476, e-mail thehague@debrauw.com

Snoo, mr. A. de, Gustav Mahlerplein 50 (1082 MA) postbus 75505 (1070 AM) Amsterdam, tel. 020-6056000, fax 020-6056700, e-mail info@houthoff.com

Steenvoorden, mw. mr. J.J., Claude Debussylaan 54 (1082 MD) postbus 2720 (1000 CS) Amsterdam, tel. 020-5517555, fax 020-6267949, e-mail judith.steenvoorden@bakernet.com

Sterenberg-Ellerbroek, mw. mr. M.L., Maliebaan 5 (3581 CA) postbus 23 (3500 AA) Utrecht, tel. 030-2332218, fax 030-2322722, e-mail info@eldermans-geerts.nl

Suchtelen, mr. J.P. van, Wethouder van Eschstraat 1 (5342 AV) postbus 20 (5340 BH) Oss, tel. 0412-666369

Swart, mw. mr. M.H., Velmolenweg 52-b/54-b (5404 LD) postbus 445 (5400 AK) Uden, tel. 0413-255180, fax 0413-256313

Taytelbaum, mr. A.M., Oranje Nassaulaan 14 (1075 AN) postbus 75638 (1070 AP) Amsterdam, tel. 020-5730360, fax 020-5709670, e-mail info@rechtstaete.nl

Timmer, mr. D.R.E., Parkweg 12 (5282 SM) postbus 127 (5280 AC) Boxtel, tel. 0411-675533, fax 0411-684895, e-mail info@bogaertengroenen.nl

Tjeenk Willink, mw. Mr. A.G.M., Jachthavenweg 121 (1081 KM) postbus 75265 (1070 AG) Amsterdam, tel. 020-6789123, fax 020-6789589, e-mail info@van-doorne.com

Veenstra, mw. mr. M.A.S.M., Apollolaan 15 (1077 AB) postbus 75440 (1070 AK) Amsterdam, tel. 020-6741000, fax 020-6741111

Verhelst, mw. mr. D.M., Bijster 1 (4817 HX) postbus 4714 (4803 ES) Breda, tel. 076-5256500, fax 076-5256534, e-mail info@akd.nl

Vermolen, mw. mr. J.M., Strawinskylaan 1999 (1077 XV) postbus 7113 (1007 JQ) Amsterdam, tel. 020-7171000, fax 020-7171111, e-mail info@nautadutlih.com

Vernooij, mr. N.W., Gustav Mahlerplein 50 (1082 MA) postbus 75505 (1070 AM) Amsterdam, tel. 020-6056368, fax 020-6056721, e-mail n.vernooij@houthoff.com

Verveld, mr. M.A., Strawinskylaan 1999 (1077 XV) postbus 7113 (1007 JQ) Amsterdam, tel. 020-7171000, fax 020-7171111, e-mail info@nautadutlih.com

Vogelaar, mw. mr. H., Hofplein 20 (3032 AC) postbus 2700 (3000 CS) Rotterdam, tel. 010-2010500, fax 010-2010501, e-mail vogelaar@vmw.nl

Weerts, mr. R.J.F.H., Eurode-Park 1 (6461 KB) postbus 47 (6460 AA) Kerkrade, tel. 045-5639303, fax 045-5639304, e-mail mail@pennino.nl

Wierink, mw. mr. S., Damrak 28-30 (1012 L) postbus 13269 (1001 AB) Amsterdam, tel. 020-5353171, fax 020-6267093, e-mail wierink@hamerslagvanharen.nl

Willems, mr. R.P.V.W., Mierloseweg 5 (5707 AA) Helmond, tel. 0492-544415, fax 0492-527785, e-mail secretariaat@braakmanadvocaten.nl

Praktijk neergelegd

Bloemers, mr. M.G. Arnhem 16-10-2006

Borgart, mw. mr. C.M. Nijmegen 15-01-2007

Bosch Kemper, mr. Jonkheer H.J.J. de Voorburg 01-01-2007

Boumans, mw. mr. J. Amsterdam 31-12-2006

Brink-Tramper, mw. mr. E.M. van den Ridderkerk 31-12-2006

Cancian, mr. V.A. Luchthaven-Schiphol 01-01-2007

Defaix, mr. L.Ph. Utrecht 01-01-2007

Doubi, mr. drs. A. Amsterdam 02-01-2007

Douma, mr. Th.J. Haarlem 01-01-2007

Drongelen, mw. mr. I. Van Den Haag 01-01-2007

Ebbers, mr. L.A. Amsterdam 31-12-2006

Elink Schuurman, mr. E.P. Breda 29-12-2006

Fruytier, mr. J.L.M. Amsterdam 31-12-2006

Garritsen, mr. W. Utrecht 01-01-2007

Glas, mr. G. Groningen 16-01-2007

Groendaal-Rijken, mw. mr. S.M.J. van Tilburg 29-12-2006

Haverhoek, mw. mr. N.B. Rotterdam 10-01-2007

Hendrickx, mr. P.A.Th.J. Valkenswaard 11-01-2007

Hendriksen, mw. mr. R.A. Amsterdam 31-12-2006

Hof, mr. J.P. van 't Rotterdam 01-01-2007

Hoofman, mw. mr. I.T.E.M. Amsterdam 31-12-2006

Hullu, mw. mr. H.M. de Amsterdam 07-12-2006

Jong, mr. J.J.I. de Amsterdam 01-11-2006

Khalil, mw. mr. F. Den Haag 01-12-2006

Klijnsen, mr. T.J.H.M. Rotterdam 01-01-2007

Komen, mw. mr. H.S.K. Bergen NH 01-01-2007

Kopp, mr. J.A. Apeldoorn 01-01-2007

Kromdijk, mw. mr. S. Groningen 12-01-2007

Leijser, mw. mr. N. Utrecht 01-01-2007

Linde, mr. J. van der Rotterdam 01-01-2007

Lolcama, mr. D. Breda 29-12-2006

Maassen, mr. D.J. Den Haag 01-01-2007

Manen, mr. W.C. van Amsterdam 31-12-2006

Minderhoud-van Wijnen, mw. mr. A. Noordwijk 31-12-2006

Muller, mw. mr. drs. P.G. Haarlem 01-01-2007

Niezen, mr. G.J. Leusden 01-01-2007

Parijs, dr. mr. S. Arnhem 01-01-2007

Paulussen, mw. mr. J.J.M. Den Haag 01-01-2007

Rietbergen, mr. B.B. Rotterdam 31-12-2006

Rüter-Ehlermann, mw. mr. A.L.W.B. Amsterdam 31-12-2006

Schouwenburg-Laan, mw. mr. P.A.M. van Rotterdam 31-12-2006

Sikken, mr. G.J. Emmen 01-01-2007

Soons, mr. J.R. Nijmegen 01-01-2007

Spoel, mw. mr. A.A. Den Haag 01-01-2007

Strien, mw. mr. D.P. van Den Haag 01-01-2007

Tanis, mw. mr. E.D. Spijkenisse 01-01-2007

Thuis, mr. F.M.H. Heerlen 01-01-2007

Veenstra, mw. mr. M. Apeldoorn 01-01-2007

Veldhoen, mw. mr. G.V.M. Amsterdam 12-01-2007

Veldhuijzen, mr. L.P. Arnhem 29-12-2006

Vermeulen, mr. J.S.E. Arnhem 16-01-2007

Vermeij, mr. P. Zoetermeer 15-01-2007

Vlot, mw. mr. T.J. Amsterdam 31-12-2006

Volberda, mr. A. Arnhem 16-01-2007

Wal, mr. C. de Assen 21-12-2006

Walhof, mw. mr. Y.M.G. Heerlen 01-01-2007

Walle, mr. A.T. de Utrecht 01-01-2007

Wit, mr. M. de Amsterdam 04-01-2007

Wladimiroff-Nater, mw. mr. J.W. Den Haag 15-01-2007

Woud, mr. K. Utrecht 01-01-2007

Zentveldt, mw. mr. J.M. Amsterdam 24-01-2007

Zwaga, mr. B. Nijmegen 01-01-2007

Overleden

Garvelink, mr. H.K. Haarlem 24-01-2007

Kantoorverplaatsing

Aarnhem, mr. B.A.M. van (Rotterdam): Parkstraat 31 (2514 JD) postbus 30311 (2500 GH) Den Haag, tel. 070-3538800, fax 070-3538811, e-mail info@twobirds.com

Ahmad, mr. A.A.: Zuidplein 100/WTC Tower H Level 12 (1077 XV) postbus 79023 (1070 NB) Amsterdam, tel. 020-8909900, fax 020-8909999, e-mail netherlands@simmons-simmons.com

Bakker, mr. P.S. (Zoetermeer): Gustav Mahlerplein 50 (1082 MA) postbus 75505 (1070 AM) Amsterdam, tel. 020-6056508, fax 020-6056700, e-mail s.bakker@houthoff.com

Bindels, mr. M.L.M. (Rotterdam): Zuidplein 100/WTC Tower H Level 12 (1077 XV) postbus 79023 (1070 NB) Amsterdam, tel. 020-8909900, fax 020-8909999, e-mail michiel.bindels@simmons-simmons.com

Bloch, mr. M.I.: IJburglaan 650 (1087 CE) Amsterdam, tel. 020-3980150, fax 020-4161840, e-mail bloch@kbgadvocaten.nl

Bomers, mw. mr. M.L.J.: 158 (6523 RN) postbus 500 (6500 AM) Nijmegen, tel. 024-6843474, fax 024-6843870, e-mail bomers@2bwadvocaten.nl

Borne-Verheijen, mw. mr. C.H.D.W. van den : Molenveldlaan 158 (6523 RN) postbus 500 (6500 AM) Nijmegen, tel. 024-6843474, fax 024-6843870, e-mail borne@2bwadvocaten.nl

Bosscher, mr. E.: Businesspark Friesland West 27-b (8466 SL) Nyehaske, postbus 624 (8440 AP) Heerenveen, tel. 0513-657980, fax 0513-657981, e-mail bosscher@avblegal.nl

Driel, mr. R.A. van (Rotterdam): Zuidplein 100/WTC Tower H Level 12 (1077 XV) postbus 79023 (1070 NB) Amsterdam, tel. 020-8909900, fax 020-8909999, e-mail robin.

vandriel@simmons-simmons.com

Gangelen, mw. mr. B.S.J.M. van (Rotterdam): Zuidplein 100/WTC Tower H Level 12 (1077 XV) postbus 79023 (1070 NB) Amsterdam, tel. 020-8909900, fax 020-8909999, e-mail barbara.vangangelen@simmons-simmons.com

Gavami, mr. M.: IJburglaan 650 (1087 CE) Amsterdam, tel. 020-3980150, fax 020-4161840, e-mail secretariaat@kbgadvocaten.nl

Gerrits, mr. M.M.P. (Tegelen): Kasteellaan 28 (6602 DE) postbus 177 (6600 AD) Wijchen, tel. 024-641555, fax 024-6416287, e-mail info@bockmeulen-advocaten.nl

Gispén, mr. G.H. (Rotterdam): Zuidplein 100/WTC Tower H Level 12 (1077 XV) postbus 79023 (1070 NB) Amsterdam, tel. 020-8909900, fax 020-8909999, e-mail gerhard.gispén@simmons-simmons.com

Harlequin, mw. mr. N. (Utrecht): Prins Mauritslaan 94 (2582 LW) Den Haag, tel. 070-3386921, fax 070-3389957

Hoenson, mw. mr. P.R.L.: Amstelveenseweg 638 (1081 JJ) postbus 75258 (1070 AG) Amsterdam, tel. 020-5419812, fax 020-5419253, e-mail phila.hoenson@dlapiper.com

Hogewind, mr. F.J.E. (Rotterdam): Egelantiersgracht 576 (1015 RR) Amsterdam, tel. 020-4200888, fax 020-6383022, e-mail fj.hogewind@seegers-lebouille.nl

Hoorn, mr. E.G.: Poiterslaan 26 (5611 LB) postbus 1560 (5602 BN) Eindhoven, tel. 040-2155240, fax 040-2155249, e-mail erwin@witberghoorn.nl

Hijmans, mr. N.: Twentelaan 15 (7609 RE) postbus 479 (7600 AL) Almelo, tel. 0546-533603, fax 0546-820827, e-mail hijmans@damste.nl

Jansen, mr. A.T.M. (Amsterdam): Boompjes 40 (3011 XB) postbus 445 (3000 AK) Rotterdam, tel. 010-7104660, fax 010-7104666, e-mail andre.jansen@dlapiper.com

Jong-Kwestro, mw. mr. C. de (Amsterdam): Hoge Rijndijk 306 (2314 AM) postbus 11051 (2301 EB) Leiden, tel. 071-5815300, fax 071-5815381, e-mail info@declercq.com

Jonker-van Dijk, mw. mr. H.A. (Hoogeveen): Hoogveen 9 (9501 XK) postbus 288 (9500 AG)

Stadskanaal, tel. 0599-650853, fax 0599-650953, e-mail info@klopstra.nl

Kamminga, mr. W.R. (Groningen): 13 Aprilstraat 2-a (8431 GD) postbus 110 (8430 AC) Oosterwolde/fr

Kan, mr. M. van (Epe): IJsselkade 7 (7201 HB) postbus 4044 (7200 BA) Zutphen, tel. 0575-515074, fax 0575-513165, e-mail vankan@eldersadvocaten.nl

Koedooder, mw. mr. M.T.M.: Delflandlaan 1 (1062 EA) postbus 1031 (1000 BA) Amsterdam, tel. 020-2060700, fax 020-2060750, e-mail info@devos.nl

Kool, mr. A.C.: IJburglaan 650 (1087 CE) Amsterdam, tel. 020-3980150, fax 020-4161840, e-mail kool@kbgadvocaten.nl

Kuipers, mr. P. (Rotterdam): Zuidplein 100/WTC Tower H Level 12 (1077 XV) postbus 79023 (1070 NB) Amsterdam, tel. 020-8909900, fax 020-8909999, e-mail paul.kuipers@simmons-simmons.com

Leenders, mw. mr. L. (Utrecht): van Weelderdenstraat 44 (6511 MN) Nijmegen, tel. 024-3602124, e-mail mrleenders@leendersensink.nl

Maessen, mr. E.E.W.J.: Wilhelminasingel 97 (6221 BH) postbus 3084 (6202 NB) Maastricht, tel. 043-3500262, fax 043-3500568, e-mail e.maessen@weening.net

Panjuh Shahi, mw. mr. B. (Rotterdam): Zuidplein 100/WTC Tower H Level 12 (1077 XV) postbus 79023 (1070 NB) Amsterdam, tel. 020-8909900, fax 020-8909999, e-mail netherlands@simmons-simmons.com

Pasman, mw. mr. H. (Venlo): St. Annastraat 168 (6524 GS) postbus 583 (6500 AN) Nijmegen, tel. 024-3608768, fax 024-3609390, e-mail info@gdo-advocaten.nl

Peuter, mr. P.J.C. de (Raamsdonkveer): Haven 75-a (4931 AE) postbus 100 (4930 AC) Geertruidenberg, tel. 0162-514692, fax 0162-514692, e-mail pdp@casema.nl

Plaats, mr. C.C.W. (De Meern): Wilhelminalaan 4-c (3451 HJ) postbus 22 (3450 AA) Vleuten, tel. 030-6775636, fax 030-6774313, e-mail info@raadgever.nl

Ribbeling, mr. A.C.: Apollolaan 83 (1077 AL) Amsterdam, tel. 020-6644671, fax 020-6643611, e-mail info@vanraalte-advocaten.nl

Richert, mr. M.J.C. (Rotterdam): Zuidplein 100/WTC Tower H Level 12 (1077 XV) postbus 79023 (1070 NB) Amsterdam, tel. 020-8909900, fax 020-8909999, e-mail maurits.richert@simmons-simmons.com

Roelofs, mw. mr. K.J.M.M. (Amsterdam): Schotersingel 153 (2023 AD) Haarlem, tel. 023-7071330, fax 023-5428990, e-mail info@blauwadvocaten.nl

Roelofs, mr. M.M. (Rotterdam): Zuidplein 100/WTC Tower H Level 12 (1077 XV) postbus 79023 (1070 NB) Amsterdam, tel. 020-8909900, fax 020-8909999, e-mail mees.roelofs@simmons-simmons.com

Roks, mw. mr. H.J. (Barendrecht): Duivelsbruglaan 22 (4835 JE) Breda, tel. 076-5601953, fax 076-5602735, e-mail info@drenthadvocaten.nl

Saro, mw. mr. N.N. (Stadskanaal): Sophialaan 1 (8911 AE) postbus 851 (8901 BR) Leeuwarden, tel. 058-2121075, fax 058-2126449, e-mail n.saro@tuinmansleijfer.nl

Siemers, mr. B.T.B. (Rotterdam): Zuidplein 100/WTC Tower H Level 12 (1077 XV) postbus 79023 (1070 NB) Amsterdam, tel. 020-8909900, fax 020-8909999, e-mail bastiaan.siemers@simmons-simmons.com

Simsek, mw. mr. A. (Amsterdam): Boerhaavelaan 1 (2713 HA) postbus 3010 (2700 KT) Zoetermeer, tel. 079-3536139, fax 079-3536132

Sliedenbeek-Sanders, mw. mr. G.L.H.M. (Den Bosch): Sophiastraat 34 (4811 EM) postbus 7033 (4800 GA) Breda, tel. 076-5210725, fax 076-5223316, e-mail sliedenbeek@habetsadvocaten.nl

Szymkowiak, mr. P.W.: Wilhelminasingel 97 (6221 BH) postbus 3084 (6202 NB) Maastricht, tel. 043-3500262, fax 043-3500568

Veld, mr. G.H. in 't (Veghel): Kanaaldijk Noord West 89-91 (5707 LQ) postbus 213 (5700 AE) Helmond, tel. 0492-538570, fax 0492-527815, e-mail info@derijkvandewesterlo.nl

Venrooy, mr. A.T.G.M. (Rotterdam): Zuidplein 100/WTC Tower H Level 12 (1077 XV) postbus 79023 (1070 NB) Amsterdam, tel. 020-8909900, fax 020-8909999, e-mail loet.venrooy@simmons-simmons.com

Vlieland, mr. D.C. (Gouda): Biltstraat 110-112 (3572 BJ) postbus 13273 (3507 LG) Utrecht, tel. 030-2733122, fax 030-2735311

Volkerink, mw. mr. M.: Baronielaan 92 (4818 RC) postbus 4878 (4803 EW) Breda, tel. 076-5230124, fax 076-5230166, e-mail info@denv-advocatenkantoor.nl

Vos-van der Eijk, mw. mr. M.A. de (Nieuwegein): Lingedijk 58 (4002 XL) postbus 124 (4000 AC) Tiel, tel. 0344-677188, fax 0344-677190, e-mail info@bierman.nl

Warringa, mr. S.A.H.J. (Rotterdam): Zuidplein 100/WTC Tower H Level 12 (1077 XV) postbus 79023 (1070 NB) Amsterdam, tel. 020-8909900, fax 020-8909999, e-mail sjoerd.warringa@simmons-simmons.com

Weg, mr. W. van der (Rotterdam): Zuidplein 100/WTC Tower H Level 12 (1077 XV) postbus 79023 (1070 NB) Amsterdam, tel. 020-8909900, fax 020-8909999, e-mail wout.vanderweg@simmons-simmons.com

Weide, mr. J.H.: Koningin Julianaplein 10 (2595 AA) postbus 11756 (2502 AT) Den Haag, tel. 070-5153602, fax 070-5153100, e-mail jh.vanderweide@pelsrijcken.nl

Wiggers, mw. mr. S.C.M. (Rotterdam): Zuidplein 100/WTC Tower H Level 12 (1077 XV) postbus 79023 (1070 NB) Amsterdam, tel. 020-8909900, fax 020-8909999, e-mail simone.wiggers@simmons-simmons.com

Witberg, mw. mr. D.A.: Poiterslaan 26 (5611 LB) postbus 1560 (5602 BN) Eindhoven, tel. 040-2155240, fax 040-2155249, e-mail desiree@witberghoorn.nl

Wijnands, mr. H.S.A.: Amstelveenseweg 638 (1081 JJ) postbus 75258 (1070 AG) Amsterdam, tel. 020-5419888, fax 020-5419999, e-mail info@dlapiper.com

Nieuw kantoor/ associatie

2BW Advocaten (mrs. C.H.D.W. van den Borne-Verheijen en M.L.J. Bomers) Molenveldlaan 158 (6523 RN) postbus 500 (6500 AM) Nijmegen, tel. 024-6843474, fax 024-6843870

Kool Bloch Gavami Advocaten (mrs. A.C. Kool, M.I. Bloch en M. Gavami) IJburglaan 650 (1087 CE) Amsterdam, tel. 020-

3980150, fax 020-4161840, e-mail secretariaat@kbgadvocaten.nl

Witberg Hoorn Advocaten (mrs. D.A. Witberg en E.G. Hoorn) Poiterslaan 26 (5611 LB) postbus 1560 (5602 BN) Eindhoven, tel. 040-2155240, fax 040-2155249

Mede- vestiging

Simmons & Simmons (mrs. A.A. Ahmad, M.L.M. Bindels, G.H. Gispén, P. Kuipers, B. Panjuh Shahi, M.J.C. Richert, M.M. Roelofs, B.T.B. Siemers, W. van der Weg, R.A. van Driel, B.S.J.M. van Gangelen, A.T.G.M. Venrooy, S.A.H.J. Warringa en S.C.M. Wiggers) Zuidplein 100/WTC Tower H Level 12 (1077 XV) postbus 79023 (1070 NB) Amsterdam, tel. 020-8909900, fax 020-8909999, e-mail netherlands@simmons-simmons.com

Naams- wijziging

Wekking Advocaten te Ubbergen thans: **2BW Advocaten**

Bos & Breton Advocaten te Lisse thans: **Breton c.s. Advocaten**

Bezoekadres/ postbus/tel./ fax/e-mail:

2BW Advocaten te Ubbergen: e-mail wekking@2bwadvocaten.nl

Freshfields Bruckhaus Deringer te Amsterdam: Strawinskylaan 10 (1077 XZ) Amsterdam

Grijmans Advocaten te Bolsward: Skilwyk 15 (8701 KM) Bolsward

Trip Advocaten & Notarissen te Assen: Zoom 2 (9405 PS) Assen

Verjaring en ontvankelijkheid, tijdschrijflijst

I.

Geschillencommissie Advocatuur ADV D06-0004

Bindend advies d.d. 22 mei 2006

(Mrs. Van der Groen, Kool en Rapmund)

De verjaringstermijn van drie maanden, vastgelegd in artikel 7 lid 1 van het Reglement van de Commissie, ziet op de periode gelegen tussen het moment waarop de cliënt kennisnam of redelijkerwijs had kunnen nemen van het handelen of nalaten dat tot de klacht aanleiding geeft, en het moment waarop de cliënt zijn klacht overeenkomstig de kantoorklachtenregeling van de advocaat heeft ingediend. Onder de omstandigheden van het geval kan het aan de cliënt niet worden aangerekend dat hij eerst anderhalf jaar heeft gewacht met het aanhangig maken van de zaak bij de Commissie.

Bezwaren tegen het doorberekenen van verrichtingen, deels van eenvoudige aard, op basis van telkenmale genoteerde tijdseenheden van twaalf minuten.

Feiten

De advocaat staat de cliënt bij in een civielrechtelijk conflict over een boedelscheiding, waarin nakoming werd gevorderd van een notarieel vastgelegde samenlevingsovereenkomst. De wederpartij vorderde in reconventie een schadevergoeding in verband met een mishandelingsincident.

Het eerste bezwaar van de cliënt heeft betrekking op het verweer tegen de reconventionele vordering, waarbij

inkomensderving van de wederpartij een rol speelde. Die inkomensderving zou aanzienlijk geringer zijn dan de wederpartij stelde hetgeen kenbaar was uit een door die wederpartij overgelegd document dat de advocaat niet aan de cliënt zou hebben toegestuurd, terwijl de gemoedstoestand van de cliënt verhinderde daar adequaat op te reageren, toen dat stuk ter zitting aan de orde werd gesteld.

Voorts wordt er geklaagd over de hoogte van de declaraties, totaal ten belope van € 9.222 nu aan de cliënt achteraf is gebleken dat de advocaat van de wederpartij voor dezelfde zaak ruim € 2.500 heeft gedeclareerd. De advocaat beroept zich op niet-ontvankelijkheid. Artikel 7 lid 1 van het Reglement van de Commissie zou inhouden dat een klacht binnen drie maanden nadat de cliënt voor het handelen of nalaten dat aanleiding voor de klacht is kennis heeft genomen, of in redelijkheid kennis had kunnen nemen, moet worden ingediend. Het verweer van de cliënt, dat hij zijn bezwaren niet omstandig aan de orde heeft gesteld omdat hij vreesde dat de behandeling van zijn tegelijkertijd lopende en door een andere advocaat van hetzelfde kantoor behandelde strafzaak in het gedrang zou komen, gaat volgens de advocaat niet op. Het zou in strijd zijn geweest met de beroepsethiek wanneer de strafadvocaat zijn cliënt minder goed zou zijn gaan bijstaan.

Voor de verdere en feitelijke inhoud van het verweer wordt verwezen naar de uitspraak.

Beoordeling van het geschil

Ingevolge artikel 7, eerste lid, aanhef en sub a van het Reglement van de Commissie verklaart zij de cliënt op verzoek van de advocaat niet-ontvankelijk, indien de cliënt zijn klacht niet eerst overeenkomstig de kantoorklachtenregeling bij de advocaat heeft ingediend binnen drie maanden na het moment waarop de cliënt kennisnam of redelijkerwijs had kunnen nemen van het handelen of nalaten dat tot de klacht aanleiding

heeft gegeven. Op grond van het tweede lid van het hiervoor weergegeven artikellid, kan de Commissie evenwel besluiten het geschil toch in behandeling te nemen, indien de cliënt ter zake van de niet-naleving van de voorwaarden naar het oordeel van de Commissie redelijkerwijze geen verwijt treft.

De termijn van drie maanden ziet derhalve, in tegenstelling tot hetgeen de advocaat meent, op de periode gelegen tussen enerzijds het moment waarop de cliënt kennisnam of redelijkerwijs had kunnen nemen van het handelen of nalaten dat tot de klacht aanleiding heeft gegeven en anderzijds het moment waarop de cliënt zijn klacht overeenkomstig de kantoorklachtenregeling van de advocaat bij de advocaat heeft ingediend.

De cliënt heeft bij brief van 22 april 2006 onderdelen van zijn e-mailberichten aan de advocaat weergegeven, waaruit blijkt dat hij in de periode van december 2003 tot november 2004 tegenover de advocaat zijn bezorgdheid heeft geuit over met name de hoogte van de declaraties. De cliënt heeft zijn klachten, nadat deze e-mailberichten niet de gewenste respons sorteerden, vervolgens niet met meer nadruk onder de aandacht van de advocaat gebracht, omdat hij ervoor vreesde dat zulks de belangenbehartiging en de hoogte van de declaraties in de strafzaak negatief zou beïnvloeden. Deze vrees acht de Commissie – vanuit het perspectief van de cliënt bezien – niet onbegrijpelijk. Daarbij komt dat de advocaat heeft verklaard dat het kantoor waaraan hij verbonden is, geen schriftelijke kantoorklachtenregeling kent, maar een in de praktijk ontwikkelde aanpak ter behandeling van klachten hanteert. Gesteld noch gebleken is, dat deze aanpak mede inhoudt dat een cliënt ervan in kennis wordt gesteld dat hij zijn eventuele klachten binnen drie maanden na het moment waarop de cliënt kennisnam of redelijkerwijs had kunnen nemen van het handelen of nalaten dat

De uitspraak is bewerkt door Germ Kemper, advocaat te Amsterdam. De bewerking houdt in dat sommige details zijn weggelaten en andere gewijzigd, en ook her en der enige uitweidingen – in het bijzonder waar het gaat om het weergeven van het standpunt van de cliënt of de advocaat – zijn weggelaten.

tot de klacht aanleiding heeft gegeven, bij de advocaat dient in te dienen. Zulks wringt temeer nu de advocaat door de e-mailberichten bekend was met de bij de cliënt levende onvrede, maar hierop kennelijk niet heeft gereageerd, noch door middel van een inhoudelijk antwoord, noch door de cliënt van de aanpak ter behandeling van klachten die ten kantore gehanteerd wordt in kennis te stellen. Gelet op het bovenstaande is de Commissie van oordeel dat de cliënt van de overschrijding van de betreffende klachttermijn redelijkerwijs geen verwijt treft, zodat zij de cliënt ontvankelijk verklaart in zijn klacht.

Zoals ter zitting is gebleken, is het document van de werkgever van de wederpartij van de cliënt met de opsomming van de winstdeling per maand voorafgaand aan de comparitie op 2 juli 2004 tussen de cliënt en de advocaat besproken en uitvoerig ter comparitie aan de orde geweest. Daar komt bij dat de advocaat dit stuk eerst op 1 juli 2004 via de post had ontvangen. Mitsdien kan de advocaat niet worden verweten dat dit document te laat is overgelegd. Nu de cliënt weet had van het betreffende document, heeft hij naar het oordeel van de Commissie ook een eigen verantwoordelijkheid gehad om de inhoud daarvan te laten meewegen in de onderhandelingen bij de totstandkoming van de vaststellingsovereenkomst. Deze verantwoordelijkheid staat er aan in de weg om thans de gestelde schade, wat daarvan ook zij, in redelijkheid op de advocaat af te wentelen. De Commissie oordeelt dit klachtonderdeel derhalve ongegrond.

De cliënt klaagt zich er voorts over, dat de advocaat excessief heeft gedeclareerd. Voor zover de cliënt zich ter onderbouwing van deze klacht beroept op de declaraties van de advocaat van de wederpartij, kan de Commissie hem daarin niet volgen. De door een advocaat aan een zaak te besteden tijd wordt beïnvloed door een groot aantal factoren, waaronder de houding en wensen van de cliënt en daaruit voortvloeiend de intensiteit van het contact tussen cliënt en advocaat. Deze factoren ont-

trekken zich voor zover het de relatie tussen de wederpartij en diens advocaat betreft geheel aan de waarneming van de Commissie, zodat aan de declaraties van de wederpartij bij de beoordeling van dit klachtonderdeel geen gewicht kan worden toegekend.

Op basis van de overgelegde specificaties stelt de Commissie desniettegenstaande vast dat de declaraties hetzij geheel, hetzij voor een aanzienlijk deel bestaan uit verrichtingen waarvoor telkenmale tijdseenheden van twaalf minuten in rekening zijn gebracht. Naar het oordeel van de Commissie valt niet in te zien dat deze verrichtingen, die deels van eenvoudige aard en nauwelijks juridisch te noemen zijn en dikwijls meerdere keren per dag zijn gedeclareerd, tegen een toen geldend uurtarief van € 180 per uur, exclusief BTW en kantoorkosten, steeds als een post van twaalf minuten bij de cliënt in rekening dienden te worden gebracht. De Commissie neemt daarbij in ogenschouw dat het evenwicht tussen het belang en de uitkomst van de zaak enerzijds en de door de advocaat gedeclareerde kosten anderzijds in casu is zoekgeraakt. De Commissie is van oordeel dat de advocaat in dit opzicht niet heeft gehandeld zoals verwacht mag worden van een redelijk bekwaam en redelijk handelend advocaat. Zij acht gelet op het bovenstaande termen aanwezig de declaraties gemeten naar maatstaven van redelijkheid en billijkheid te matigen met € 2.000 exclusief kantoorkosten en exclusief BTW.

Beslissing

De cliënt wordt in zijn klacht ontvankelijk verklaard.

De advocaat restitueert aan de cliënt een bedrag van € 2.503,06. Betaling dient plaats te vinden binnen een maand na de verzenddatum van dit bindend advies.

Indien betaling niet tijdig plaatsvindt, betaalt de advocaat bovendien de wettelijke rente over dit bedrag vanaf de verzenddatum van het bindend advies.

De Commissie wijst het meer of anders verlangde af.

Bovendien dient de advocaat overeenkomstig het Reglement van de Commissie een bedrag van € 90 aan de cliënt te vergoeden ter zake van het klachtengeld.

Overeenkomstig het Reglement van de Commissie is de advocaat aan de Commissie als bijdrage in de behandelingskosten van het geschil een bedrag verschuldigd van € 115.

II.

Geschillencommissie Advocatuur ADV06-0027
Arbitraal vonnis d.d. 19 juli 2006
(Mrs. Van der Groen, Kool en Slager)

Dat de cliënt iets langer dan vijf jaar heeft gewacht met het voordragen van bezwaren tegen de werkzaamheden van de advocaat leidt niet tot niet-ontvankelijkheid.

Discussie over de vraag of overeengekomen is dat de advocaat op basis van 'no cure, no pay' zal werken.

Feiten

De advocaat staat de cliënte bij in diverse aangelegenheden. De eerste zaak heeft betrekking op een aan de cliënte overkomen verkeersongeval en de daaruit voortvloeiende schade. De cliënte is naar de advocaat doorverwezen door onderneming E. die zich bezighoudt met letselschadezaken, en volgens de cliënte is onderdeel van de afspraak dat zij op basis van 'no cure, no pay' zal worden bijgestaan. De advocaat vordert betaling van € 3.267 als honorarium, in reconventie vordert de cliënte een naar redelijkheid en billijkheid vast te stellen schadevergoeding op grond van diverse nalatigheden van de advocaat bij de behandeling van de verschillende zaken.

Beoordeling van het geschil in conventie en reconventie

Allereerst dient de Commissie te beoordelen of de cliënte ontvankelijk is in haar klacht. De advocaat heeft onder verwijzing naar een uitspraak van het Hof van Discipline van de Orde van

Advocaten gesteld dat daaraan in de weg staat dat zij haar klachten na de inhoudelijke reactie van de advocaat d.d. 3 augustus 2000 niet binnen een redelijke termijn heeft aanhangig gemaakt bij de Commissie. De Commissie overweegt te dien aanzien dat, voor zover de advocaat zich beroept op artikel 6 van het EVRM, aan deze bepaling geen horizontale werking toekomt. Voor het overige acht de Commissie van belang dat de cliënte weliswaar op de laatstgenoemde brief niet heeft gereageerd, maar dat zij evenmin – ondanks nadere aanschrijvingen daartoe in 2002 – de openstaande declaraties heeft voldaan. Daarop heeft de advocaat nagelaten de in zijn brief aangekondigde gerechtelijke procedure te entameren. Hem treft daarmee gelet op het bovenstaande evenzeer als de cliënte het verwijt dat zij het meningsverschil onuitgesproken althans onopgelost hebben gelaten. De Commissie verklaart de cliënte derhalve ontvankelijk in haar klacht.

Tijdens de mondelinge behandeling is gebleken dat het geschil zich toespitst op de vraag of tussen partijen is overeengekomen dat de advocaat de cliënte zou bijstaan op basis van ‘no cure, no pay’. De cliënte heeft ter zitting herhaaldelijk en nadrukkelijk verklaard dat zij eerst om de bijstand van de advocaat heeft verzocht bij de aansprakelijkstelling van haar werkgever voor het arbeidsongeval en pas later op initiatief van de advocaat ook werkzaamheden zijn verricht omtrent het verkeersongeval. Deze stellingname wordt evenwel gelogenstraft door de stukken die partijen hebben overgelegd, onder meer door de brief van de advocaat d.d. 5 december 1996, waarin wordt gesproken van Stad Rotterdam Verzekeringen als de wederpartij. Blijkens de stukken is dit de verzekeraar van de andere bij het verkeersongeval betrokken automobilist.

Tegenover de stelling van de cliënte, dat ‘no cure, no pay’ is overeengekomen, heeft de advocaat zulks onder verwijzing naar zijn brief d.d. 5 december 1996 gemotiveerd betwist. In deze brief wijst de advocaat er inderdaad op dat de cliënte de verantwoordelijkheid draagt

voor de betaling van de declaratie van de advocaat, maar worden vervolgens verregaande mogelijkheden geschetst om van de aansprakelijk te stellen partij vergoeding van de kosten van rechtsbijstand te verkrijgen. Ofschoon deze uiteenzetting juridisch eenduidig is, had het naar het oordeel van de Commissie op de weg van de advocaat gelegen om de betekenis van een en ander, gelet op de omstandigheden, meer nadrukkelijk met deze cliënte te bespreken en zich ervan te vergewissen dat de strekking daarvan werd begrepen. Toen partijen nadien overeenkwamen dat de advocaat de cliënte zou bijstaan ter zake het arbeidsongeval, deed de gelegenheid daartoe zich andermaal voor, terwijl de aansprakelijkheid van de werkgever van de cliënte – in tegenstelling tot de aansprakelijkheid van de wederpartij bij het verkeersongeval – allerminst vaststond.

Tegelijkertijd stelt de Commissie gelet op de eigen verantwoordelijkheid van de cliënte vast dat het te ver voert om aan het bovenstaande financiële consequenties te verbinden.

Met betrekking tot de overige klachtonderdelen is de Commissie van oordeel dat de cliënte deze tegenover de gemotiveerde en onderbouwde betwisting van de advocaat, onvoldoende aannemelijk heeft kunnen maken. De overige klachtonderdelen treffen derhalve geen doel.

Alles overziend ziet de Commissie geen aanleiding tot het oordeel dat de advocaat niet heeft gehandeld zoals van een redelijk bekwaam en redelijk handelend advocaat mag worden verwacht.

Naar de Commissie begrijpt, vordert de advocaat betaling van twee sinds maart en juli 2000 uitstaande declaraties, tezamen groot € 3.267 door de cliënte, vermeerderd met wettelijke rente. Uit het bovenstaande volgt dat de vordering van de advocaat kan worden toegewezen.

Gelet op de beslissing wordt de advocaat geacht het totaal aan arbitragekosten bij wijze van voorschotbetaling mede namens de cliënte te hebben voldaan.

De Commissie bepaalt dat het bedrag dat de advocaat ter zake van de arbitragekosten heeft voldaan in zijn geheel komt te vervallen aan de Stichting Geschillencommissies voor Beroep en Bedrijf en veroordeelt de cliënte tot betaling aan de advocaat van deze kosten.

Beslissing

De Commissie:

In conventie:

- Verklaart de klachten van de cliënte ongegrond. Veroordeelt de cliënte tot betaling aan de advocaat van een bedrag van € 3.267, te vermeerderen met wettelijke rente over € 2.103,07 vanaf 27 maart 2000, respectievelijk € 1.163,83 vanaf 10 augustus 2000 tot aan de dag van algehele voldoening.

In reconventie:

- Wijst het door cliënte gevorderde af.

In conventie en reconventie:

- Veroordeelt de cliënte in de kosten van deze arbitrage en veroordeelt de cliënte tot betaling van een bedrag van € 89,25 aan de advocaat.
- Wijst het meer of anders gevorderde af.

Noot

In beide uitspraken komt een verjaeringsproblematiek aan de orde.

In de eerste uitspraak (ADV Do6-0004) gaat het om een termijn van drie maanden, die genoemd wordt in artikel 7 lid 1 van het Reglement van de Commissie. Het standpunt van de advocaat dat inhoudt dat een klacht binnen drie maanden nadat de cliënt zich bewust was of had moeten zijn van een mogelijke onregelmatigheid, bij de Commissie had moeten worden ingediend, is in elk geval onjuist. De Commissie overweegt dat die termijn van drie maanden be-

1 Arbitraal vonnis Geschillencommissie Advocatuur 21 september 2005, *Advocatenblad* 2006, pp. 650-652, waar het ging om eenheden van tien minuten, en bindende adviezen

van de Geschillencommissie van 5 februari 2004 en 9 januari 2004, *Advocatenblad* 2004, pp. 661-664, met rekeneenheden van tien, respectievelijk zes minuten.

trekking heeft op de periode waarin de cliënt de mogelijkheid heeft zich tot de klachtencommissie van het kantoor van de advocaat te wenden, wat natuurlijk iets heel anders is dan het aanhangig maken van een zaak bij de Geschillencommissie. Een probleem was in casu, dat het kantoor van de advocaat geen gereguleerde vorm van klachtbehandeling kent (hetgeen van een bij de Geschillencommissie aangesloten kantoor – zoals i.c. het geval – overigens wel wordt verlangd). Daarmee zou die termijn in het luchtledige komen te hangen. De Geschillencommissie lost dat aldus op, dat bij gebreke van een heldere klachtenregeling de advocaat die niet op andere wijze een dergelijke verjaringstermijn heeft gestipuleerd, op die termijn geen beroep kan doen.

In de tweede zaak (ADV Do6-0027) beriep de gedaagde advocaat zich op artikel 6 EVRM. Het oordeel van de

Geschillencommissie dat de verdragsbepaling geen horizontale werking heeft en daarop dus in de civiele procedure geen beroep kan worden gedaan, lijkt mij juist. Voor de volledigheid evenwel moet in dit verband worden gewezen op artikel 3:310 BW. Aldaar wordt de verjaringstermijn van vijf jaar vastgesteld voor vorderingen tot schadevergoeding. De cliënte klaagt erover dat zij geen behoorlijke rechtsbijstand had ontvangen, waarmee de reconventie, in elk geval voor wat betreft dit onderwerp, zo te zien onder het regime van artikel 3:310 BW valt. Uit de hier niet-weergegeven beschrijving van het procesverloop in deze zaak blijkt dat de cliënte in een brief van 26 juli 2000 bezwaren tegen de werkwijze van de advocaat naar voren heeft gebracht en daarna niets meer van zich heeft laten horen, tot zij op 18 maart 2006, door middel van het invullen van een vragenformulier aan de

Geschillencommissie, duidelijk maakte dat zij klachten had. Zo te zien had de advocaat er dus beter aan gedaan een beroep op dit artikel te doen in plaats van op artikel 6 EVRM.

In ADV Do6-0004 breekt de Geschillencommissie de staf over de dwang van de tijdschrijflijst, die in dit geval kennelijk vereist dat met tijdseenheden van twaalf minuten werd gewerkt en verrichtingen 'deels van eenvoudige aard en nauwelijks juridisch te noemen... dikwijls meerdere keren per dag' werden gedeclareerd. Een vergelijkbare zorg spreekt uit eerdere uitspraken.¹

GJK.

(advertenties)

FIF 33
RECHERCHE- EN INFORMATIEBUREAU
Voor bedrijven, particulieren en advocatuur

- Onrechtmatig ziekteverzuim
- Alimentatiezaken
- Controle werkzaamheden
- Handelsinformatie
- Fraude / Bedrijfsdiefstal
- Privé-onderzoeken

010 - 477 33 22 www.fif33.nl
Goedgekeurd door Min. van Justitie POB 238
Heemraadssingel 186 • 3021 DM Rotterdam
Fax: 010 - 477 08 30 • e-mail: info@fif33.nl

UNIT

**unit-1 is een ontwerperscollectief
onze werkzaamheden:
grafisch & typografisch ontwerp_concept_dtp
multimedia & internet ontwerp**

» u kunt ons mailen voor een presentatie cd-rom
info@unit-1.nl www.unit-1.nl t 070 388 35 61

Le Tableau
VOOR DE ADVOCATUUR EN HET NOTARIAAT

Le Tableau bemiddelt exclusief in tijdelijke functies voor het notariaat en de advocatuur.

Wij kunnen voorzien in ervaren, gespecialiseerde advocaten ten behoeve van ondermeer: sabbatical leave, zwangerschapsverlof, begeleiding stagiaires of omvangrijke projecten, zoals een grote transactie of reorganisatie. Ook financieel interessant!

Belt u voor meer informatie met Mr. T.S. Verheij, tel 020-5237600 of kijk op onze website www.letableau.nl

- Alle disciplinaire beslissingen die sinds 1986 in het Advocatenblad zijn gepubliceerd zijn ook te vinden op www.advocatenorde.nl en BalieNet
- Publicatie in deze rubriek geschiedt door de Commissie Disciplinaire Rechtspraak, bestaande uit mr. H.J.A. Knijff, mr. J.D. Loorbach, mr. I.E.M. Sutorius mr. G.J. Kemper en mr. H.J. de Groot.

Overtreding concurrentiebeding tuchtrechtelijk verwijtbaar

Raad van Discipline 's-Hertogenbosch,
23 januari 2006
(mrs. Raab, Ten Brummelhuis, Houtakkers,
Kneepkens en Teeuwen)

Geschil tussen een advocaat en diens medewerker over overtreding van het tussen hen bestaande concurrentiebeding. Zeker wanneer zo een relatiebeding is overeengekomen, is een actieve rol van de vertrekkende medewerker om cliënten mee te nemen tuchtrechtelijk verwijtbaar.

- Advocatenwet artikel 46 (5.3 Overname van zaken; 5.4 Welwillendheid in het algemeen)
- Gedragsregel 17

Feiten

Mr. X is als advocaat in loondienst verbonden aan het kantoor van mr. Z. In de arbeidsovereenkomst is opgenomen dat mr. Z gedurende twee jaar na het beëindigen van de arbeidsovereenkomst geen werkzaamheden zal verrichten voor relaties of ex-relaties van het kantoor van mr. Z. Nadat de arbeidsovereenkomst in onderling overleg is beëindigd, ontstaat discussie tussen mr. Z en mr. X. Mr. X heeft voorafgaand aan zijn vertrek aan ten minste twee cliënten namen gegeven van advocatenkantoren die hun belangen zouden kunnen gaan behartigen, waaronder het kantoor waarvoor hij zelf werkzaam zou worden. De cliënten in kwestie is hij vervolgens gaan bedienen.

In een bindend advies wordt vast-

gesteld dat mr. X daadwerkelijk het relatiebeding in een aantal gevallen heeft overtreden op grond waarvan aan hem de verplichting wordt opgelegd een boete van 12.500 euro aan mr. Z te betalen. Daarnaast dient mr. Z een klacht in, inhoudend dat mr. X het overeengekomen concurrentie- en relatiebeding heeft overtreden.

Overwegingen

Mr. X stelt dat mr. Z niet ontvangen kan worden in zijn klacht aangezien deze betrekking heeft op de arbeidsrechtelijke relatie tussen partijen, althans op een mogelijke schending van het relatiebeding door mr. X als werknemer. Dit betreft geen optreden van mr. X als advocaat, dat ter toetsing aan de tuchtrechter kan worden voorgelegd.

De raad overweegt dat klachten die betrekking hebben op een arbeidsrelatie tussen een advocaat als werkgever enerzijds en een andere advocaat als werknemer anderzijds niet buiten de grenzen van het tuchtrecht vallen. Buiten de directe uitoefening van het beroep als advocaat kunnen gedragingen van een advocaat aanleiding geven tot het indienen van klachten bij de tuchtrechter. Indien er voldoende aanknopingspunten zijn met de praktijkuitoefening om dezelfde maatstaven te laten gelden, dan wel indien de gedraging voor een advocaat in het licht van zijn beroepsuitoefening absoluut ongeoorloofd moet worden geacht kan het tuchtrecht van toepassing zijn.

De raad acht mr. Z ontvankelijk in zijn klacht.

Mr. Z stelt dat mr. X klachtwaardig heeft gehandeld door het tussen mr. Z en mr. X overeengekomen relatiebeding te overtreden. Mr. Z geeft vervolgens een aantal voorbeelden van gedragingen waardoor mr. X zich tuchtrechtelijk verwijtbaar zou hebben gedragen.

De raad overweegt dat de beoordeling van de vraag of een tussen partijen overeengekomen relatiebeding is overtreden aan de civiele rechter is voorbehouden. De tuchtrechter is niet bevoegd hierover te oordelen.

Het tuchtrecht is wel van toepassing op de wijze waarop mr. X de zaken heeft

afgehandeld bij zijn vertrek van het kantoor van mr. Z tegenover mr. X en tegenover de cliënten van het kantoor van mr. Z.

De raad stelt voorop dat de keuzevrijheid van de cliënt te allen tijde prevaleert. Het enkele feit van een eventuele aansprakelijkheid op grond van een relatiebeding waaraan een advocaat gehouden is, impliceert nog niet dat die advocaat zich alleen daardoor tuchtrechtelijk verwijtbaar heeft gedragen. Dat hangt mede af van de wijze waarop de advocaat zich heeft opgesteld en welke rol hij bij de advocaatkeuze heeft gespeeld.

Vast is komen te staan dat mr. X op 26 mei 2004, vlak vóór zijn vertrek van het kantoor van mr. Z, twee cliënten van het kantoor van mr. Z wier belangen tot het moment van zijn vertrek door mr. X werden behartigd, heeft bericht het te betreuren dat deze cliënten het besluit hadden genomen om de eerder aan mr. X gegeven opdracht met onmiddellijke ingang in te trekken. Vervolgens heeft mr. X, naar hij stelt desgevraagd, een viertal namen van advocatenkantoren gegeven, waaronder het kantoor waar mr. X per 1 juni 2004 in dienst zou treden.

Bij de boordeling van de klacht over de handelwijze van mr. X kan aansluiting worden gezocht bij Gedragsregel 17, waarin wordt bepaald dat het belang van rechtzoekenden en van de advocatuur in het algemeen met zich meebrengt dat de advocaten behoren te streven naar een onderlinge verhouding die berust op welwillendheid en vertrouwen. In deze Gedragsregel dient tevens begrepen te worden geacht hetgeen in Gedragsregel 31 oud was bepaald, te weten dat advocaten zich behoren te onthouden van het ontnemen van elkaars cliënten.

Mr. X heeft, vlak vóór zijn vertrek van het kantoor van mr. Z, een actieve rol gespeeld bij de advocaatkeuze van cliënten van het kantoor van mr. Z. Mr. X heeft de naam van zijn nieuwe kantoor genoemd en is vervolgens na enige tijd weer de belangen van de voormalige cliënten van het kantoor van mr. Z gaan behartigen.

Door deze handelwijze heeft mr. X naar het oordeel van de raad de grens van

het betamelijke overschreden, nu voormeld optreden van mr. X, hoewel gebonden aan een relatiebeding, kennelijk mede tot doel had cliënten van mr. Z aan zijn nieuwe kantoor te binden, hetgeen in strijd is met Gedragsregel 17.

De raad acht de klacht op grond van bovenstaande gegrond.

Gelet op de omstandigheid dat partijen aan de Raad van Toezicht hebben verzocht bindend advies uit te brengen met betrekking tot het relatiebeding in de destijds tussen partijen gesloten arbeids-overeenkomst en gelet op de inhoud van het bindend advies van de door de Raad van Toezicht aangewezen adviseur acht de raad het niet passend en geboden daarnaast nog een tuchtrechtelijke maatregel aan mr. X op te leggen.

Beslissing

De raad verklaart mr. X ontvankelijk in zijn klacht. De raad acht de klacht gegrond, doch legt mr. X ter zake geen maatregel op.

Ontbreken goed overleg met cliënt

Hof van Discipline, 14 november 2005

(mrs. Van Griensven, de Leeuw, Gerritzen, Tonkens-Gerkema en De Ruuk).

Raad van Discipline Amsterdam, 25 april 2005

(mrs. Markx, Van den Berg, Doeleman, Hamer en Breederveld).

De advocaat komt een ruime vrijheid toe in het – in overleg met zijn cliënt – te voeren beleid en de aanpak van een zaak. Het ontbreken van goed overleg is tuchtrechtelijk verwijtbaar. Marginale toetsing door de tuchtrechter.

- Advocatenwet art. 46 (1.1 Beleidsvrijheid; 1.2 Vereiste communicatie met de cliënt; 1.5 Vereiste van schriftelijke vastlegging; 2.4 Vermijden van belangenconflicten; 2.4.1 Eigen belang van de advocaat)
- Gedragsregel 8

Feiten

Klagers hebben op 10 augustus 2001 een zeegaand jacht gekocht van A., voor wie B. B.V. als scheepsmakelaar optrad. Klagers wilden met het schip een wereldreis gaan maken. Volgens art. 2.2 van de tussen partijen gesloten overeenkomst diende de verkoper het vaartuig onder meer vrij van omzetbelasting te leveren. Ten bewijze van de nakoming daarvan diende de verkoper aan klagers een inkoopfactuur met btw, dan wel een btw-verklaring te overhandigen. De verkoper heeft dit achterwege gelaten. Zonder bewijs van betaling van btw was het schip voor klagers onbruikbaar. Zij liepen immers het risico dat de douane aan hen een btw-vordering zou opleggen dan wel het schip aan de ketting zou leggen, zodra zij de grens passeerden. Klagers hebben mr. X verzocht hen bij de staan in deze kwestie. Er heeft geen bespreking plaatsgevonden. Klagers en mr. X hebben uitsluitend telefonisch met elkaar gesproken. Mr. X treedt op als advocaat voor een brancheorganisatie voor pleziervaartuigen. Vanwege een gentlemen's agreement met de brancheorganisatie treedt mr. X niet in rechte op tegen haar leden. B.V.B. was op het moment van totstandkoming van de koopovereenkomst en de terstond daarna gerezen uitvoeringsproblemen geen lid van de brancheorganisatie. Mr. X heeft in november 2001 conservatoir derdenbeslag doen leggen onder de verkopende makelaar die nog een bedrag ten behoeve van de verkoop in depot had staan. Vervolgens heeft mr. X tegen de verkoper een gewone procedure aanhangig gemaakt waarin hij primair afgifte heeft gevorderd van de btw-verklaring en vergoeding van de buitengerechtigde kosten. Bij vonnis van 13 augustus 2003 heeft de rechtbank de verkoper veroordeeld om binnen 3 maanden na betekening een btw-verklaring aan klagers ter hand te stellen en bij gebreke daarvan veroordeeld om € 14.128,20 te betalen, zijnde het bedrag dat over de koop som aan btw verschuldigd is. Een andere vordering – dat wil zeggen de vergoeding van buitengerechtigde kosten, de wettelijke rente en de boete – is afgewezen. Zakelijk weergegeven houdt de klacht in dat mr. X:

- a onvoldoende acht heeft geslagen op de positie van klagers, zijnde leken, en hen onvoldoende schriftelijk heeft geïnformeerd over de (procedurele) (on)mogelijkheden;
- b niet de juiste procedure heeft gevolgd en niet de juiste gedaagde in de procedure heeft betrokken;
- c zijn eigenbelang heeft laten prevaleren boven het belang van klagers en klagers niet tijdig en schriftelijk over zijn positie (bij de brancheorganisatie) heeft geïnformeerd;
- d inhoudelijk niet goed heeft geprocedeerd.

Overwegingen van de raad

Ad a

Voor de beoordeling van dit klachtonderdeel is van belang hetgeen in Gedragsregel 8 is bepaald: de advocaat dient zijn cliënt op de hoogte te brengen van belangrijke informatie, feiten en afspraken. Waar nodig ter voorkoming van misverstanden, onzekerheid of geschil, dient hij belangrijke feiten en afspraken schriftelijk aan zijn cliënt te bevestigen. Zowel klagers als mr. X bevestigen dat in het eerste telefoongesprek is gesproken over de mogelijkheid om een kort geding te voeren, maar het is niet gebleken dat mr. X in overleg met klagers de keuze heeft gemaakt om geen kort geding te voeren. Vaststaat dat mr. X klagers niet schriftelijk heeft geïnformeerd over de procedurele mogelijkheden en daaraan verbonden risico's. De raad is van oordeel dat het in het algemeen geïndiceerd is, althans dat het de voorkeur verdient dat een advocaat bij aanvang van een zaak van een nieuwe (particuliere) cliënt in een persoonlijk gesprek nagaat wat de belangen en prioriteiten van de cliënt zijn, teneinde aan de hand daarvan in overleg met cliënt te komen tot een besluit omtrent de aanpak van de zaak en de te volgen procedure. Vervolgens dienen de gemaakte afspraken – zo daartoe gelet op Gedragsregel 8 aanleiding bestaat – schriftelijk te worden vastgelegd door de advocaat. Nu zulk mondeling vis-à-vis overleg achterwege is gebleven en nu voorts mr. X niets schriftelijk heeft vastgelegd over de inhoud van telefoongesprekken met klagers, is niet komen vast te staan of de verschillende procedurele mogelijkheden volledig met klagers besproken zijn en of het besluit geen kort geding te voeren in

overleg met klagers tot stand is gekomen. Aangezien mr. X ervoor heeft gekozen geen persoonlijk gesprek te hebben met klagers, oordeelt de raad dat de gevolgen van de hierdoor ontstane onduidelijkheid voor risico komen van mr. X.

Op grond van het voorgaande is de raad van oordeel dat mr. X klagers onvoldoende, al dan niet schriftelijk heeft geïnformeerd over de procedurele mogelijkheden en mogelijk onvoldoende rekening heeft kunnen houden met de belangen van klagers. Daarmee heeft mr. X tuchtrechtelijk verwijtbaar gehandeld. Dit onderdeel is derhalve gegrond.

Ad b

Door het leggen van conservatoir derdenbeslag, gevolgd door een bodemprocedure heeft mr. X in beginsel een juiste procedure gevolgd. Ook is de raad niet gebleken dat mr. X een andere gedaagde (de scheepsmakelaar) in de procedure heeft moeten betrekken. Hoewel de door mr. X gekozen bodemprocedure juist is, bracht daarnaast het belang van klagers mee, om op korte termijn een rechterlijke uitspraak te verkrijgen. Klagers wilden immers een wereldreis gaan maken en hadden in verband daarmee het btw-bewijs nodig. Op die grond is de raad van oordeel dat een kort geding op dit punt wel geïndiceerd was. Mr. X heeft hier ten onrechte van afgezien, maar dit leidt in de gegeven omstandigheden niet tot tuchtrechtelijke verwijtbaarheid. Dit onderdeel is derhalve ongegrond.

Ad c

Niet gebleken is dat mr. X zijn eigenbelang heeft laten prevaleren boven het belang van klagers. Het was beter geweest indien mr. X klagers in een eerste gesprek had geïnformeerd over zijn positie bij de brancheorganisatie, maar het feit dat hij dit niet heeft gedaan is in de omstandigheden van dit geval niet tuchtrechtelijk laakbaar. Voorts is niet gebleken dat de positie van mr. X bij de brancheorganisatie in het nadeel van klagers heeft gewerkt. Ook dit onderdeel is ongegrond.

Ad d

De raad kan inhoudelijke klachten over een door een advocaat gevoerde procedure slechts marginaal toetsen. Klagers hebben dit klachtonderdeel voorts on-

voldoende gespecificeerd. Het is derhalve voor de raad niet komen vast te staan dat mr. X (inhoudelijk) niet goed zou hebben geprocedeerd. Dit onderdeel is ongegrond.

Volgt

Gegrondverklaring van klachtonderdeel a, ongegrondverklaring van de klachtonderdelen b, c en d met oplegging van de maatregel van enkele waarschuwing.

Overwegingen van het hof

Het hoger beroep van klagers strekt tot gegrondverklaring van alle onderdelen van de klacht en het hoger beroep van mr. X strekt tot ongegrondverklaring daarvan. Het hof gaat uit van bovenvermelde klachtomschrijving en van de feiten zoals door de raadin zijn beslissing vermeld nu daartegen noch door klagers noch door mr. X een grief is gericht.

Ad a

Het hof kan zich met de overwegingen van de raad ten aanzien van dit onderdeel geheel verenigen en voegt daar nog aan toe, dat, gelet op de aard van de zaak en de door klagers gewenste spoed, het (enkel) starten van een bodemprocedure tegen de verkoper, een niet voor de hand liggende keuze was, die daarom eens te meer aan klagers had moeten worden toegelicht en zorgvuldig met hen had moeten worden overlegd. Het beroep van mr. X dient derhalve ongegrond worden verklaard.

Ad b

Het hof stelt voorop, dat een advocaat voor het – in overleg met zijn cliënt – te voeren beleid een ruime vrijheid toekomt en hij vanuit zijn eigen verantwoordelijkheid kan bepalen met welke aanpak de belangen van zijn cliënt het beste zijn gediend. De door mr. X gekozen aanpak is in beginsel niet onjuist en levert, mits in goed overleg met klagers tot stand gekomen, geen grond op voor een tuchtrechtelijk verwijt. Wel tuchtrechtelijk verwijtbaar is dat, naar moet worden aangenomen, het aan goed overleg heeft ontbroken, maar dit verwijt is bij klachtonderdeel a. behandeld en gegrond bevonden.

Ad c

Het hof verenigt zich geheel met de overwegingen van de raad ten aanzien

van dit onderdeel. Dit onderdeel van de klacht moet derhalve ongegrond worden verklaard.

Ad d

Klagers verwijten mr. X dat hij heeft nagelaten om aan de primaire vordering een vordering tot nakoming van het overeengekomen boetebeding te koppelen, terwijl een deugdelijke onderbouwing van de schade en van het causaal verband tussen de tekortkoming en de verkoop en de schade ontbreekt. Mr. X heeft verzuimd de (subsidiar gevorderde) boete te matigen en mr. X heeft preprocesuele kosten gevorderd, zonder dat die kosten waren gemaakt. Het hof kan, aan de hand van de slechts zeer gedeeltelijk ter beschikking gestelde processtukken in de procedure tussen klagers en de verkoper niet beoordelen of het aan mr. X te wijten is, dat de rechtbank niet aannemelijk heeft geacht, dat klagers de door hen gestelde gevolgschade hebben geleden. (Mede) op grond daarvan heeft de rechtbank (subsidiar) wél de (gevorderde) boete afgewezen.

Daardoor heeft de omissie van mr. X klagers op geen enkele wijze geschaad; het maakte immers in dit geval niet uit, of de boetevordering in het kader van de primaire, dan wel in het kader van de subsidiaire vordering wordt afgewezen. Dat, ten slotte, mr. X de volle boete heeft gevorderd zonder deze op voorhand te matigen, is naar het oordeel van het hof niet nadelig geweest voor klagers; dit is ook niet ongebruikelijk en is tuchtrechtelijk niet verwijtbaar. Het vorderen van procesuele kosten (ad 15%), terwijl niet is gesteld of gebleken dat deze kosten zijn gemaakt, komt – helaas – vaker voor. Het hof acht een dergelijke manier van procederen niet zorgvuldig, maar acht in dit geval, met name gelet op het feit, dat hieruit geen nadeel voor klagers is gebleken, onvoldoende grond aanwezig voor een tuchtrechtelijk verwijt. Klachtonderdeel d. is ongegrond.

Zowel het beroep van klagers als het beroep van mr. X is ongegrond.

Volgt

Bekrachtiging van de beslissing van de Raad van Discipline.

NATIONAAL JURISTEN CONGRES

www.juristencongres.nl

vrijdag 9 maart 2007 - Amsterdam RAI

Het grootste juridische carrière-evenement van Nederland!

Op vrijdag 9 maart 2007 wordt voor de vijfde keer het succesvolle Nationaal Juristen Congres georganiseerd in de Amsterdam RAI! Speciaal voor (bijna) afgestudeerde rechtenstudenten én voor juristen met enkele jaren werkervaring, presenteren ruim 70 juridische werkgevers zich met een standpresentatie op de beursvloer. Dit is voor jou de ideale gelegenheid om kennis te maken met topwerkgevers! Naast ruim 20 kantoorpresentaties vinden er de gehele dag ook vakinhoudelijke- en carrièregerichte workshops plaats, die je gratis kunt bijwonen. Het Nationaal Juristencongres wordt traditie-gegrond afgesloten met een beursborrel. Kijk voor meer informatie op www.juristencongres.nl

Het Nationaal Juristencongres is na (voor)registratie op www.juristencongres.nl gratis toegankelijk voor rechtenstudenten in de laatste fase van hun studie en juristen met enkele jaren werkervaring. U hebt dan tevens gratis toegang tot De Nationale Carrièrebeurs. Anderen betalen € 10,-

Datum: vrijdag 9 maart
 Openingstijden: 10:00 - 17:00
 Beursvloer open: 12:30 - 17:00
 Beursborrel: 16:00 - 17:30

Onderstaande exposanten waren bekend op 6 februari 2007. Kijk voor een update op www.juristencongres.nl

Mediapartners

Het Nationaal Juristencongres en De Nationale Carrièrebeurs zijn activiteiten van Memory Productions Events, onderdeel van de **MPG** MEMORY PRODUCTIONS GROUP

GVK Adure

agro advocaten

GVK Adure agro advocaten te Deventer en Drachten richt zich via haar relatie met de Land- en Tuinbouw Organisatie (LTO Noord) op het agrarisch bedrijfsleven in bijna geheel Nederland. De nationale en Europese regelingen ten aanzien van het agrarisch bedrijfsleven en de civiel- en bestuursrechtelijke aspecten van de groene ruimte in brede zin, vormen de kern van onze praktijk. Wij bieden uitstekende opleidingsmogelijkheden om het advocatenvak onder de knie te krijgen in een interessante en gevarieerde praktijk. Voor de uitbreiding van ons team in Deventer komen wij graag in contact met een ambitieuze

(gevorderde) **ADVOCAAT-STAGIAIRE (M/V)**

Wij verlangen bovengemiddelde studieresultaten. Affiniteit met het agrarisch bedrijfsleven strekt tot aanbeveling.

Belangstellenden worden uitgenodigd om hun schriftelijke sollicitatie met curriculum vitae binnen twee weken te richten aan GVK Adure agro advocaten t.a.v. Mr C. van Schaik, Postbus 2024, 7420 AA te Deventer of via vanschaik@gvkadure.nl, bij wie desgewenst ook telefonische informatie kan worden ingewonnen (tel. 0570 - 627 880). Zie ook www.gvkadure.nl.

Slot & Jacobs
ADVOCATEN & BELASTINGADVISEURS

een **ADVOCAAT-MEDEWERKER**

een **ADVOCAAT-MEDEWERKER**

een (gevorderd) **ADVOCAAT-STAGIAIRE**

Plaats uw advertentie midden in uw doelgroep. Het Advocatenblad helpt u daarbij.

Elke drie weken bereikt u met een personeelsadvertentie in het Advocatenblad alle geïnteresseerde juridisch actieve juristen.

Desgewenst helpen wij u met het opstellen van de tekst voor uw personeelsadvertentie, die professioneel vorm wordt gegeven in uw eigen huisstijl, met uw eigen logo!

Meer informatie?
Wilt u meer informatie, bel dan Cock Brouwer, tel. 0172 - 23 44 60, fax 0172 - 23 30 17, die u graag vrijblijvend informeert over alle mogelijkheden.

U zoekt:

- **advocaten**
- **medewerkers**
- **stagiaires**
- **(bedrijfs)-juristen**
- **belasting-deskundigen**
- **leden rechterlijke macht**